

บทที่ 3

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

3.1 ประวัติ ชีวิต และผลงานของมาคิอาเวลลี

มาคิอาเวลลี มีชื่อเต็มว่า “นิโคโล ดิ เบร์นาโด มาคิอาเวลลี” (Niccolo di Bernardo Machiavelli)¹ เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ.1469² ที่เมืองฟลอเรนซ์ (Florence) ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นประเทศทางยุโรปตอนใต้ ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการ และร่ำรวยมากที่สุด³ โดยที่เมืองฟลอเรนซ์นั้น ได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมและการเงิน มาเป็นเวลานานกว่าสองทศวรรษ ก่อนที่มาคิอาเวลลีจะถือกำเนิดขึ้นมาในโลกนี้แล้ว⁴

มาคิอาเวลลี เป็นบุตรของ เบร์นาโด มาคิอาเวลลี และ นาง บาร์โบริโลเนีย เพลลี บิดาของเขา คือ เบร์นาโด นั้น สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นสูงแห่งทัสคานี (Tuscany) แต่ก็มีอาชีพเป็นเพียงทนายความผู้ยากจน และใช้ชีวิตอย่างสมถะ ส่วนมารดาของเขานั้น มีอาชีพเป็นกวีทางศาสนา⁵

¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533), หน้า 213.

² Quentin Skinner, “Machiavelli”, in Great Political Thinkers, (Oxford and New York: Oxford University Press, 1992), หน้า 11.

³ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536), หน้า 1.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 1.

ในวัยเด็ก มาคิอาเวลลีเริ่มเข้ารับการศึกษาตั้งแต่อายุได้ 7 ขวบกับครูชื่อมาสเตอร์ มัตตีโอ (Master Matteo) และเมื่ออายุได้ 12 ขวบเขาได้รับการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ภาษาลาติน ในโรงเรียนของ เปาโล ดา รอนซีกลีโอน (Paolo da Ronciglione)⁶ ครูสอนภาษาลาตินผู้มีชื่อเสียง นอกจากนี้ เขายังมีโอกาสได้เข้าเรียนกับ มาร์เซลโล อาดริอานี (Marcello Adriani) ที่มหาวิทยาลัย แห่งฟลอเรนซ์อีกด้วย⁷

มาคิอาเวลลีเริ่มเข้ารับราชการที่มหาชนรัฐฟลอเรนซ์ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ.1498 เป็นต้นมา ด้วยการเข้าดำรงตำแหน่งเลขานุการฝ่ายการทูตแห่งมหาชนรัฐฟลอเรนซ์ โดยในขณะที่ เริ่มรับราชการนั้น มาคิอาเวลลีมีอายุได้ 29 ปี⁸ และได้รับราชการในตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลา ยาวนานถึง 14 ปี จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองครั้งใหญ่ ในมหาชนรัฐ ฟลอเรนซ์ เมื่อ ค.ศ.1512 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากรูปแบบมหาชนรัฐ ภายใต้การ นำของ ปีแอร์โร ซอเดอรินี (Pietro Soderini) มาเป็นรูปแบบรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ภายใต้การ ปกครองของตระกูล เมดิซี (Medici)

สภาพการณ์ทางการเมืองของอิตาลี ในสมัยที่มาคิอาเวลลีมีชีวิตอยู่นั้น เป็นสมัยที่มี แต่ความวุ่นวายภายในประเทศ เพราะมีการทำสงครามแย่งชิงอำนาจกัน ระหว่างนครรัฐหลัก 5 นครรัฐภายในคาบสมุทรอิตาลี คือ เนเป็ลส์ทางภาคใต้, มิลานทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ, เวนิส

⁶ Quentin Skinner, "Machiavelli", หน้า 13.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13. เรื่องราวของมาคิอาเวลลีในวัยเด็กโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Sebastian de Grazia, "Irreverent and on the go", *Machiavelli in Hell*, (London and Basingstoke: Pan Books Ltd., 1992), หน้า 5-9.

⁸ Robert B. Downs, *Books That Change The World*, (Chicago: American Library Association, 1956), หน้า 17.

ผู้ปกครองตระกูลเมดิซีเข้ายึดอำนาจการปกครองของมหาชนรัฐฟลอเรนซ์จาก ปีแอร์โร ซอเดอรินีได้สำเร็จ ด้วยการให้ความช่วยเหลือของสเปน อันมีผลให้มาคิอาเวลลีต้องหลุด ออกจากตำแหน่งทางราชการที่เขาดำรงอยู่ด้วย โปรดดู "A turn in the wheel of fortune came for Machiavelli. With Spain's assistance, the Medici overthrew the republic and restored their rule in Florence." ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ฟลอเรนซ์ และรัฐศาสนจักรในภาคกลาง⁹ การแตกแยกกันภายในประเทศอิตาลีนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลอย่างมากต่องานเขียนของมาคิอาเวลลี ซึ่งเราจะได้ทำการศึกษากันอย่างละเอียดในส่วนต่อไป ส่วนประการที่สอง คือ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศอิตาลีในขณะนั้นขาดความเป็นเอกภาพ และขาดความเข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อต้านการเข้าแทรกแซงและรุกรานจากกองกำลังต่างชาติได้ สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ อาจจะกล่าวเปรียบเทียบได้ว่า เป็นช่วงเวลาที่น่าเศร้าสลดที่สุดของประวัติศาสตร์อิตาลีเลยทีเดียว¹⁰

ตลอดช่วงเวลาของสมัยนั้น ประเทศอิตาลีต้องถูกรุกรานและแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอก เช่น เยอรมัน สวิต ฝรั่งเศส สเปน¹¹ และจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เรื่อยมา โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ค.ศ.1494 เป็นต้นมา¹² โดยไม่มีนครรัฐอิตาลีแห่งใด ที่จะมีกองกำลังอันแข็งแกร่งหรือมีกองทัพทหารที่มีการจัดระเบียบดีพอ ซึ่งจะทำให้กองทัพของรัฐมีความเข้มแข็ง จนสามารถขับไล่กองกำลังต่างชาติให้พ้นไปจากดินแดนของอิตาลีได้เลย การที่ประเทศอิตาลีต้องถูกรุกรานอยู่เสมอเช่น สาเหตุที่สำคัญก็คือ การแตกแยกกันภายในประเทศ โดยแตกออกเป็นนครรัฐต่างๆ หลายนครรัฐ ทำให้ไม่สามารถรวมตัวกันเป็นเอกภาพได้เสียทีเดียว นอกจากนี้ นครรัฐต่างๆ ก็ยังไม่มี การจัดระเบียบกองทัพทหารของตนแต่อย่างใด ทหารที่ทำการรบในสงครามแต่ละครั้งนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นทหารรับจ้าง ซึ่งการใช้กำลังทหารรับจ้างเป็นกำลังหลักในการปกป้องดินแดนนั้น ถือเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เพราะในสมัยนั้นปัญหาทหารรับจ้างเป็นปัญหาที่บรรดานักคิดร่วมสมัยกับมาคิอาเวลลีต่างก็เฝ้ามองดูอยู่ แต่ก็ไม่มีใครค้นหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากมีความเชื่อว่า

⁹ George H. Sabine, "Machiavelli" in *A History of Political Theory*, (Illinois: Dryden Press, 1973), หน้า 315.

¹⁰ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, *ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่*, หน้า 3.

¹¹ ไพรตดู "Armies from Germany, Switzerland, France, and Spain were marching and fighting on Italian soil." ใน Robert B. Downs, *Books That Changed The World*, หน้า 18.

¹² นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 2.

ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ยากเกินกว่าจะแก้ไขได้เสียแล้ว เพราะต้องพบกับอุปสรรคที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก เนื่องจากไม่มีนครรัฐในอิตาลี นครรัฐใดเลยที่จะยอมสละอำนาจอของตน เพื่อจัดตั้งเป็นรัฐขนาดใหญ่ขึ้นมาเพียงรัฐเดียว

ประการที่สอง การสร้างกองกำลังทหารแห่งชาติขึ้นมาแทนที่กองกำลังทหารรับจ้างนั้น เป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก และการทำให้กองกำลังทหารแห่งชาติที่ตั้งขึ้นมาใหม่ มีความแข็งแกร่ง ได้ภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีนั้น ก็เป็นเรื่องที่ยากลำบากอย่างมากเช่นกัน¹³

ความยากลำบากในการแก้ปัญหาเรื่องกองกำลังทหารรับจ้าง และการถูกรุกรานจาก กองกำลังต่างชาติไม่ได้ทำให้มาคิอาเวลลีเกิดความสิ้นหวังที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว เพราะเขาเชื่อว่า การจะทำให้อิตาลีมีความเข้มแข็งและมีเอกภาพจนสามารถหลุดพ้นจากการถูกรบงำจาก กองกำลังต่างชาตินั้น เป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดผลสำเร็จได้¹⁴ และจากความคิดที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไม่ย่อท้อของมาคิอาเวลลีนั้น ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นที่แสดงถึงความสามารถอันเหนือชั้นของมาคิอาเวลลีที่มีเหนือกว่านักคิดชาวอิตาเลียนคนอื่นๆ ในฐานะของนักทฤษฎีการเมืองได้เป็นอย่างดี¹⁵ มาคิอาเวลลีได้สังสมประสบการณ์และความรู้ต่างๆ อย่างมากมาย ในช่วงระยะเวลาที่ยังอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ จากหน้าที่ที่เขาทำอยู่ในขณะนั้น ทำให้มาคิอาเวลลีมีโอกาสเดินทางไปสังเกตการณ์ทางการทูตอยู่บ่อยครั้ง ทั้งนครรัฐภายในอิตาลี และดินแดนต่างชาติ เช่น ราชสำนักอิตาลี, เมืองสำคัญๆ เกือบทุกเมืองในอิตาลี, กรุงโรม, กรุงปารีส เป็นต้น ทำให้มาคิอาเวลลีมีโอกาสได้พบปะกับบุคคลสำคัญๆ ทางการเมืองในขณะนั้นอย่างมากมาย เช่น คาเทอรินา สฟอร์ซา (Caterina Sforza), พันดอล์ฟ เปตรุชชี (Pandolfo Petrucci, tyrant of Siena), เฟอดินานด์แห่งอารากอน (Ferdinand of Aragon), พระเจ้าหลุยส์ที่ 12 แห่งฝรั่งเศส (Louis XII of France), จักรพรรดิแมกซิมิเลียน (the Emperor Maximilian), สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Pope Alexander VI), สันตะปาปาจูเลียสที่ 2 (Pope Julius II), และซีซาร์ บอร์เจีย (Cesare Borgia) เป็นต้น¹⁶

¹³ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่, หน้า 3.

¹⁴ ไปรอดดู Robert B. Downs, Books That Chaged The World, หน้า 19.

¹⁵ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่, หน้า 3.

¹⁶ Robert B. Downs, Books That Changed The World, หน้า 17.

ชีวิตของมาคิอาเวลลีต้องพบกับความผันผวนทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากความผูกพันกับการเมือง เนื่องจากตำแหน่งหน้าที่ทางราชการที่เขาทำอยู่ สภาวะเช่นนั้นทำให้เขามีโอกาสเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างมากมาย มาคิอาเวลลีสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับเหล่านั้นมาใช้เป็นองค์ประกอบในการสร้างแนวความคิดของเขาได้เป็นอย่างดี ทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จที่บรรดาผู้ปกครองคนต่างๆ ได้รับจากการแสดงบทบาททางการเมืองในลักษณะต่างๆ ออกมา ซึ่งประสบการณ์ที่เขาได้รับนั้นจะมีผลต่องานเขียน และวิธีการสร้างแนวความคิดทางการเมืองของเขาในเวลาต่อมาอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะของมาคิอาเวลลีที่เป็นคนช่างสังเกต เพราะเวลาที่เขามีโอกาสเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ยังเมืองต่าง ๆ นั้น เขาได้เก็บเอาแง่มุมที่น่าสนใจของการดำเนินการทางการเมือง จากบรรดาผู้ปกครองของรัฐต่างๆ ทั้งในสิ่งที่เกี่ยวกับวิธีการสู่ความสำเร็จ และความผิดพลาดอันนำมาสู่ความล้มเหลวของผู้ปกครองแต่ละคนด้วย

มาคิอาเวลลีเป็นคนที่ยึดทำงานอย่างมาก แต่เขาก็ไม่เคยได้รับโอกาสให้เข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งที่สำคัญๆ ในกิจการของมหาชนรัฐฟลอเรนซ์เลย แม้แต่เรื่องสำคัญที่เป็นปัญหาใหญ่ของฟลอเรนซ์ในขณะนั้น คือ เรื่องกองกำลังทหารรับจ้าง ซึ่งมาคิอาเวลลีได้เรียกร้องให้ผู้ปกครองของฟลอเรนซ์จัดตั้งกองทัพประชาชนของฟลอเรนซ์ขึ้นมาทำหน้าที่แทนทหารรับจ้าง แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้ปกครองฟลอเรนซ์แต่อย่างใด เนื่องจากมหาชนรัฐฟลอเรนซ์ในสายตาของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นนครรัฐที่มุ่งแต่การพาณิชย์เป็นสำคัญ และไม่มีความเต็มใจที่จะเสียสละในสิ่งที่จำเป็นต้องเสีย เพื่อนครรัฐของตน

ความตั้งใจของมาคิอาเวลลีเริ่มได้รับการตอบสนอง เมื่อมีการแต่งตั้งตำแหน่งหัวหน้าผู้บริหารตลอดชีพของฟลอเรนซ์ (Gonfalonier) ขึ้นมาในปี ค.ศ.1502 ผู้ที่ได้รับตำแหน่งดังกล่าวคือ

ความรู้สึกของมาคิอาเวลลีที่มีต่อมหาชนรัฐฟลอเรนซ์นี้ ดูได้จากบทละครสำคัญ 2 บทที่เป็นผลงานของมาคิอาเวลลีอันสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติดังกล่าวของมาคิอาเวลลีได้ โปรดดู Mandragola และ Belfagor. ใน Allan Gilbert, ed. and trans., *Machiavelli: The Chief Works and Others*. (Durham and London: Duke University Press, 1989), หน้า 776-821 และ 869-877.

ปีแอฟโร ซอเดอรินิ (Pietro Soderini) ซึ่งเป็นผู้ที่ชื่นชมและยกย่องมาคิอาเวลลีโออยู่มาก ครั้นถึงปี ค.ศ.1505 เมื่อกองทหารรับจ้างของฟลอเรนซ์พ่ายแพ้ต่อกองกำลังของนครปิซา (Pisa) สถาปนาสืบแห่งฟลอเรนซ์ก็ยินยอมที่จะรับข้อเสนองของมาคิอาเวลลีโอ และอนุมัติให้เขาเข้ามาบริหารงานนี้ได้ มาคิอาเวลลีโอได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการของคณะกรรมการทั้งเก้าของกองทัพแห่งชาติ ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1506 เมื่อเริ่มทำงาน มาคิอาเวลลีโอต้องพบกับอุปสรรคนานัปการ จากการต่อต้านและการไม่ให้ความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ แต่เขาก็พยายามต่อสู้จนสามารถจัดตั้งกองกำลังดังกล่าวได้เป็นผลสำเร็จ

กองทัพประชาชนที่มาคิอาเวลลีโอพยายามจัดตั้งขึ้น ได้เข้าสู่สงครามครั้งแรกเมื่อ ฟลอเรนซ์เกิดการพิพาทกับปิซาในปี ค.ศ.1509 กองทัพประชาชนโดยการวางแผนการรบของ มาคิอาเวลลีโอได้รับชัยชนะเหนือปิซาอย่างงดงาม ทำให้ปิซาต้องยอมแพ้ และยอมกลับคืนมาเป็น รัฐในอารักขาของฟลอเรนซ์อีกครั้งหนึ่ง ผลของชัยชนะเหนือปิซา ทำให้อิทธิพลของมาคิอาเวลลีโอ พุ่ง ขึ้นถึงจุดสุดยอด และทำให้ชื่อเสียงของมาคิอาเวลลีโอเริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง¹⁷ นับแต่นั้น เป็นต้นมา

การมีความสัมพันธ์อันดี และความจงรักภักดีที่มาคิอาเวลลีโอมีต่อรัฐบาลของไซเดอรินิ ได้นำมาสู่ความเดือดร้อนและการหมอดอนาคดทางการบริหารของมาคิอาเวลลีโออย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ขึ้นในฟลอเรนซ์ ในปี ค.ศ.1512 รัฐบาลไซเดอรินิต้องทำสงครามกับกองทัพของสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 ผลของสงครามปรากฏว่าไซเดอรินิ เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ผู้ปกครองตระกูลเมดิชีสามารถกลับเข้ามาใช้อำนาจในการปกครอง ฟลอเรนซ์อีกครั้งหนึ่ง ตามความต้องการของสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 ส่วนไซเดอรินิผู้พ่ายแพ้ได้ เนรเทศตัวเองออกไปจากฟลอเรนซ์เพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือด ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว ได้กระทบต่อตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของมาคิอาเวลลีโอ เพราะถึงแม้ว่า มาคิอาเวลลีโอยังคงหวังที่จะได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเดิมของตนต่อไปด้วยการเขียนจดหมายถึง จูเลียโน เดอ เมดิชี (Giuliano de Medici) ซึ่งเป็นผู้ปกครองนครรัฐฟลอเรนซ์ในช่วงนั้น (ค.ศ.1512-1513) ไปในทางแนะนำตนเองในทางที่ดี แต่ยังคงลงวนท่าที คือไม่ใช่ลักษณะของการ ประจบประแจง หรือการปฏิเสธรสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตแต่อย่างใด แต่ความพยายามของ

¹⁷ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่", หน้า 214.

มาคิอาเวลลีก็ได้เกิดผลตามที่เขาคาดหวัง มาคิอาเวลลีถูกปลดออกจากราชการทุกตำแหน่ง เมื่อ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1512 และถูกสั่งกักบริเวณในฟลอเรนซ์เป็นเวลา 1 ปี¹⁸

ความตกต่ำและความโชคร้ายของมาคิอาเวลลียังไม่สิ้นสุดเพียงแค่นั้น เพราะในปีต่อมา ได้มีกลุ่มคนที่พยายามโค่นล้มอำนาจของตระกูลเมดิซี แต่ถูกจับได้เสียก่อน จากรายชื่อที่ผู้ก่อการหวังจะขอความร่วมมือด้วยนั้น ปรากฏว่ามีชื่อของมาคิอาเวลลีรวมอยู่ด้วย ทำให้เขาถูกจับไปจำคุก และถูกทรมาน แต่เนื่องจากเขาไม่ได้ทำผิด จึงได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา หลังจากถูกปล่อยตัวแล้ว มาคิอาเวลลีก็พยายามที่จะหางานจาก จูเลียโน เดอ เมดิซี¹⁹ ผู้ซึ่งมาคิอาเวลลีหวังว่าจะเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ตนได้ทำงานอีก แต่ก็ไม่สำเร็จ และทำให้เขาหมดโอกาสที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองในฟลอเรนซ์อย่างใกล้ชิดอีกต่อไป

มาคิอาเวลลีจึงได้อพยพออกจากฟลอเรนซ์พร้อมด้วยภรรยาคือ นางมารีเอตตา คอริซินี (Marietta Corsini) และบุตรอีก 6 คน ไปอยู่ในชนบทเล็กๆที่ ซาน คาสซิอาโน (San Casciano)¹⁹ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของฟลอเรนซ์ลงไป 7 ไมล์ และเขาได้ใช้ชีวิตในบ้านปลายของเขา ณ ที่แห่งนี้ ที่ซึ่งมาคิอาเวลลีต้องพบกับความคับแค้นทางเศรษฐกิจ และความคับข้องใจที่เขาต้องประสบเคราะห์กรรมดังกล่าว เขาไม่มีความสุขกับชีวิตในชนบท และพยายามหาทางที่จะกลับเข้าไปสู่วงการการเมืองของฟลอเรนซ์ให้ได้อีกครั้ง เนื่องจากมาคิอาเวลลีมีความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถ

¹⁸ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 5.

จูเลียโน เดอ เมดิซี (Giuliano de Medici) ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองนครรัฐฟลอเรนซ์ในระหว่าง ค.ศ.1512-1513 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่หนังสือ The Prince จะเขียนเสร็จ (Machiavelli เขียน The Prince ขึ้นในระหว่าง ค.ศ. 1513-1516) ซึ่งครั้งแรกนั้นมาคิอาเวลลีคิดที่จะอุทิศผลงานของตนให้แก่จูเลียโน เดอ เมดิซี แต่เมื่อจูเลียโนต้องพ้นจากตำแหน่งไปเสียก่อนและถึงแก่กรรมไปในปี ค.ศ.1516 มาคิอาเวลลีจึงได้เปลี่ยนคำอุทิศของตนจากจูเลียโน เป็นลอเรนโซ เดอ เมดิซี (Lorenzo de Medici) แทน โปรดดูใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์ แปลและเขียนความนำ, หน้า 8 และ 62.

¹⁹ Robert B. Downs, Books That Changed The World, หน้า 18.

ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาที่มีคุณค่าให้แก่ผู้ปกครองตระกูลเมดิซีได้ วิธีที่มาคิอาเวลลีใช้เพื่อแสดงถึงความสามารถของตนก็คือ การเขียนหนังสือ ด้วยความหวังที่ว่างงานเขียนของเขาจะเป็นที่ยอมรับ และอาจจะทำให้เขามีโอกาสกลับคืนสู่การเมืองของฟลอเรนส์ได้อีกครั้งหนึ่ง

ในบรรดางานเขียนทั้งหมดของมาคิอาเวลลีนั้น มีทั้งงานที่เขาได้เขียนเพื่อแสดงทรรศนะทางการเมือง และงานเขียนที่เป็นบทกวีหรือบทละคร โดยผลงานทางการเมืองชิ้นสำคัญของเขาได้แก่ *The Prince* (ค.ศ.1513), *The Discourses on the Ten Books of Titus Livius* (ค.ศ. 1512-1516), *Annals of Italy* (ค.ศ.1504), *Life of Castruccio* (ค.ศ.1520), *The Art of War* (ค.ศ.1520), *The History of Florence* (ค.ศ.1520-1525) เป็นต้น ส่วนงานเขียนที่เป็นบทละครนั้น มีบทละครเรื่อง *Clizia*, *Comedy in Prose*, *Belfegor* และ *Mandragola* อันเป็นบทละครที่โดดเด่นที่สุด²⁰

จากการแสดงความสามารถโดยผ่านงานเขียน ทำให้มาคิอาเวลลีเริ่มมีความหวังว่าจะได้กลับเข้าสู่วงราชการอีก แต่เขาก็ไม่ได้รับโอกาสดังกล่าวอย่างจริงๆ จังๆ เสียที เพราะผู้ปกครองตระกูลเมดิซีไม่ได้ให้ความสำคัญกับงานเขียนของเขามากนัก และถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นในฟลอเรนส์อีกครั้งหนึ่ง ในปี ค.ศ.1527 เมื่อกลุ่มผู้ต่อต้านการปกครองของตระกูลเมดิซี สามารถรวบรวมกำลังกันขับไล่ตระกูลเมดิซีให้ออกไปจากฟลอเรนส์ได้ แล้วประกาศจัดตั้งมหาชนรัฐฟลอเรนส์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมาคิอาเวลลีคาดหวังว่าจะได้กลับเข้ามารับราชการในตำแหน่งที่สำคัญของฟลอเรนส์อีกครั้งหนึ่ง แต่เขาก็ต้องผิดหวัง เมื่อไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ารับตำแหน่งใดๆ เลย เพราะถูกตั้งข้อรังเกียจว่า เขาพร้อมที่จะรับใช้ตระกูลเมดิซี เนื่องจากเขาได้

ความรู้สึกคับข้องใจและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนของมาคิอาเวลลีนี้ ดูได้จากจดหมายที่เขาเขียนติดต่อกับญาติมิตรและเพื่อนสนิทของเขา โดยเฉพาะเพื่อนที่ชื่อฟรันเชสโก เวตโตรี (Francesco Vettori) โปรดดูได้จาก นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 6. และดูจดหมายฉบับต่างๆ ของเขาได้ใน *Count Carlo Sforza, The Living Thoughts of Machiavelli*, (London and Edinburgh: Morrison and Gibb Ltd., 1949).

²⁰ เกณฑ์ที่ใช้กำหนดผลงานที่น่าสนใจของมาคิอาเวลลีที่แสดงไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้นำมาจากหนังสือเรื่อง *The Living Thoughts of Machiavelli*, หน้า 16.

เขียนเรื่อง *The Prince* เพื่ออุทิศให้แก่ผู้ปกครองตระกูลเมดิชี หลังจากนั้นอีกไม่นาน มาคิอาเวลลีก็ถึงแก่กรรม เมื่อ 21 มิถุนายน ค.ศ.1527 รวมอายุได้ 58 ปี

3.2 The Prince

ในบรรดางานเขียนทั้งหมดที่มาคิอาเวลลีได้เขียนขึ้น ทั้งในระหว่างที่ยังรับราชการอยู่ และหลังจากที่ออกจากราชการไปแล้วนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า งานเขียนเรื่อง *The Prince* หรือที่มีการแปลเป็นภาษาไทยว่า *เจ้าผู้ปกครอง* เป็นงานเขียนที่สร้างชื่อเสียงให้กับมาคิอาเวลลีได้มากที่สุด เขาได้เขียนขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1513 โดยความตั้งใจเดิมที่จะเขียนงานชิ้นดังกล่าวขึ้นเพื่อเสนอต่อจูเลียโน เดอ เมดิชี (Giuliano de Medici) ซึ่งปกครองฟลอเรนส์ในระหว่าง ค.ศ.1512-1513 แต่ก่อนที่มาคิอาเวลลีจะเขียน *The Prince* เสร็จ จูเลียโนก็ได้พ้นจากตำแหน่งไปเสียก่อน เขาจึงได้นำ *The Prince* มาเสนอต่อ โลเร็นโซ เดอ เมดิชี (Lorenzo de Medici) ซึ่งเป็นผู้ปกครองนครรัฐฟลอเรนส์สืบต่อจากจูเลียโน เพื่อหวังจะได้รับตำแหน่งหน้าที่อันมีเกียรติทางราชการเป็นการตอบแทน²¹ แต่ *The Prince* ก็ไม่ได้รับความสนใจจากโลเร็นโซมากนัก *The Prince* มาเริ่มมีชื่อเสียง

นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 77. อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะชี้ไปในทิศทางที่ว่า มาคิอาเวลลีเขียนหนังสือด้วยความหวังหรือมีความตั้งใจ (intention) ที่จะได้รับโอกาสในการกลับคืนสู่วงการการเมืองของฟลอเรนส์อีกครั้งหนึ่ง แต่ก็มีนักคิดในศตวรรษที่ 17 อย่างเบเนดิก สปิโนซา (Benedict Spinoza) ไม่เห็นด้วยและตีความว่ามาคิอาเวลลีต้องการที่จะเขียนขึ้นเพื่อเปิดเผยพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ปกครองให้ประชาชนได้รับรู้ เพื่อจะได้ไม่ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ปกครองที่เป็นทรราชอีกต่อไป โปรดดูรายละเอียดของทรราชณะดังกล่าวได้ในนิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 9. และดูความคิดของสปิโนซาในส่วนตัวไปของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้.

²¹ "He dedicated *The Prince* to a prince because he desired to find honorable employment; the book therefore exhibits and is meant to exhibit its author as a perfect courtier, a man of the most delicate sense of propriety" ใน Leo Strauss, *Thoughts on Machiavelli*, (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1958), หน้า 26.

โด่งดังก็ต่อเมื่อมาคิอาเวลลีได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว และจากผลงานเรื่อง The Prince ก็ทำให้มาคิอาเวลลีได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างมาก รวมทั้งได้รับการยอมรับว่า เขาเป็นนักคิดทางการเมืองคนสำคัญที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลก ซึ่งศาสตราจารย์ ลีโอ สเตราส์ (Leo Strauss) ได้กล่าวถึงมาคิอาเวลลีว่าเป็นบิดาของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (Modern Political Theory)²² ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแนวความคิดทางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลรุ่นหลังๆ ในยุคต่อมาเป็นอย่างมาก

อิทธิพลทางความคิดที่มาคิอาเวลลีได้แสดงไว้ใน The Prince นั้น ได้รับการกล่าวขวัญถึงอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการได้รับการยอมรับจากบุคคลรุ่นหลังๆ และด้านการถูกโจมตีว่าเป็นงานเขียนที่ชั่วร้าย โดยเฉพาะผลที่ได้รับในด้านลบนั้น ทำให้มาคิอาเวลลีถูกโจมตีจากบุคคลต่างๆ หลายนาม การ อย่างเช่น Reginald Pole ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 16 เป็นบุคคลแรกที่ขนานนามมาคิอาเวลลีและคำสอนของเขาว่าเป็นซาตาน และการมองมาคิอาเวลลีในแง่ลบก็ยังคงดำรงอยู่ต่อมา จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ หนังสือ The Prince ที่เคยเป็นหนังสือต้องห้ามของ

มาคิอาเวลลีเสียชีวิตในปี ค.ศ.1527 แต่ The Prince มาได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1532 ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่มาคิอาเวลลีเสียชีวิตไปแล้วถึง 5 ปี แต่ก่อนหน้านั้นก็มีการเผยแพร่ต้นฉบับของ The Prince กันอย่างลับๆ อยู่แล้ว จึงมีผู้ที่ได้อ่านผลงานชิ้นนี้ของเขาอยู่ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มาคิอาเวลลีถูกตั้งข้อรังเกียจว่าเขาเขียนงานชิ้นนี้ขึ้นเพื่อแสดงความพร้อมที่จะรับใช้พวกเมดิชี โปรดดูรายละเอียดใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 8.

²² Leo Strauss, What is Political Philosophy?, (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1988), หน้า 40. ความว่า "The founder of modern political philosophy is Machiavelli. He tried to effect, and he did effect, a break with the whole tradition of political philosophy." และดูใน สมบัติ จันทรวงศ์, "แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาปรัชญาการเมือง" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง หน่วยที่ 1-5, หน้า 10-11. ความว่า "สำหรับบิดาของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่คือมาคิอาเวลลี. . . อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นปฏิกริยาที่มีต่อผลของคริสต์ศาสนาที่แตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานของมาคิอาเวลลีและชอบส์ นั้น ปรากฏชัดว่าเป็นการเขียนต่อต้านผลลัพธ์ทางการเมืองของการยึดตามอุดมการณ์ของคริสต์ศาสนา อันมีรากฐานอยู่ในปรัชญาการเมืองคลาสสิกอีกที. . ."

ศาสนาคริสต์มาตั้งแต่ ค.ศ. 1559²³ จนกระทั่งศตวรรษที่ 18 ที่วงการศึกษาคิดทางการเมือง ได้ถูกสั่นสะเทือน จากการตีความงานของมาคิอาเวลลีโดย Leo Strauss ซึ่งเขากล่าวว่า

“ถ้าเรายอมรับว่าตัวเรามีความโน้มเอียงที่จะเชื่อตามความเห็นง่ายๆที่เคยเกิดขึ้น ในสมัยก่อน ที่กล่าวว่ามาคิอาเวลลีคือศาสดาแห่งความชั่วร้าย เราก็คงจะไม่ทำให้ใครตกใจ เพราะเราเพียงแต่เปิดเผยว่าเราเป็นคนดีที่ไม่เป็นอันตรายต่อใครเท่านั้น。”²⁴

คำกล่าวของ Strauss ทำให้เราต้องกลับมาครุ่นคิดกันให้ถี่อีกครั้งหนึ่งกับการยึดถือ การขนานนามมาคิอาเวลลีในทางลบที่เคยทำกันมาตลอด นั่นก็คือ มาคิอาเวลลีเป็นสัญลักษณ์ ของความเป็นคนเจ้าเล่ห์เจ้ากล เป็นมนุษย์ที่ไร้ศีลธรรม หน้าไหว้หลังหลอก ไม่มีหลักการอะไรยึดเหนี่ยวแน่นอน ด้วยสาเหตุจากการที่เขาเสนอปรัชญาที่ว่าด้วย การที่ผู้ปกครองจะใช้วิธีการอะไรก็ได้ ไม่ว่าวิธีการนั้น จะประกอบไปด้วยความเลวทราม ความชั่วร้าย หรือการทรยศหักหลัง ก็ตาม ขอเพียงให้ผู้ปกครองคนนั้นบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ เป็นอันเพียงพอแล้ว และนั่นคือวิธีการไปสู่ชัยชนะ โดยไม่คำนึงถึงหลักการหรือศีลธรรมอันใด ภาพพจน์ของการเป็นศาสดาแห่งความชั่วร้าย ที่มาคิอาเวลลีได้รับนั้น ส่วนใหญ่จะเกิดจากผลงานเรื่อง *The Prince* ซึ่งเป็นหนังสือที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีชื่อเสียงมากที่สุดของมาคิอาเวลลีก็ได้ เป็นงานที่มาคิอาเวลลีเขียนเพื่อยืนยันความคิดเกี่ยวกับการเมืองว่า การเมือง มี และควรจะมีกฎเกณฑ์ของตัวเอง โดยไม่ควรยอมรับกฎเกณฑ์อื่นใด ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเอาชนะ หรือเพื่อการได้เปรียบผู้อื่น²⁵

ผลจากคำกล่าวนี้เอง ที่มีส่วนทำให้มาคิอาเวลลีมีชื่อเสียงขึ้นมา และทำให้เกิดคำเรียกขานหรือวลีที่ให้ความหมายถึงความคิดแบบมาคิอาเวลลีขึ้นหลายคำ เช่น คำว่า “Machiavellian” หรือ “Machiavellism” และ “Old Nick” ขึ้น เพื่อใช้เรียกผู้ที่กระทำการในลักษณะที่คล้ายกับแบบ

²³ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 9.

²⁴ Leo Strauss, *Thoughts on Machiavelli*, หน้า 9.

²⁵ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 9.

วิธีการของมาคิอาเวลลี ในภาพพจน์ของการเป็นผู้ที่ไม่คำนึงถึงข้อจำกัดทางศีลธรรมจรรยาใดๆ เป็นคนเจ้าเล่ห์ หน้าไหว้หลังหลอก โหดร้าย ไร้ใจไม่ได้ ไม่มีหลักการใดๆ เป็นหลักในการกระทำ และคำนึงถึงแต่ผลที่จะได้รับในบ้านปลายเท่านั้น เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนได้รับอิทธิพลจากคำสอนที่เขาเขียนทิ้งเอาไว้ใน The Prince ซึ่ง Robert B. Downs ได้เขียนถึงคำว่า “Machiavellian” เอาไว้ในหนังสือ Books That Changed The World ว่า

“กว่าสี่ศตวรรษที่ผ่านมา คำว่า “มาคิอาเวลเลียน” มีความหมายถึงความรู้สึกเกี่ยวกับอะโรบางอย่างที่ยึดไปด้วยความร้ายกาจ, การทรยศหักหลัง, ความชั่วร้าย, ความอำมหิตทารุณ และความเลวทราม ต้นกำเนิดของคำดังกล่าวคือ นิโคโล มาคิอาเวลลี ที่กลายเป็นสัญลักษณ์ที่มีชื่อเสียงทางด้านการวางกลอุบาย, ความเจ้าเล่ห์, การหลอกลวง, พวกมือถือสาปากถือศีล, ไร้ศีลธรรม, ไม่มีหลักการที่แน่นอนใดๆ และไร้หลักการทางการเมือง รวมทั้งหลักปรัชญาที่กล่าวว่าผลสำเร็จที่จะได้รับเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าวิธีปฏิบัติ.”²⁶

และใน The World Book Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “Machiavellian” ว่า หมายถึง “ลักษณะของผู้ที่แสดงออกถึงความลึกลับ, เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม, ความฉลาดแกมโกงอย่างไร้หลักเกณฑ์, และความเจ้าเล่ห์.”²⁷ ส่วนคำว่า “Machiavellism” นั้น ใน Dictionary of Philosophy ได้ให้ความหมายว่า “หลักทางการเมืองตามที่มีผู้กล่าวถึงการยอมรับได้ในการศึกษาทุกอย่างของรัฐหรือรัฐบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่จะกระทำเพื่อให้ได้เปรียบรัฐอื่น คำดังกล่าวนี้มีที่มาจากนิโคโล ดี เบอร์นาโด มาคิอาเวลลี.”²⁸

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁶ Robert B. Downs, Books That Changed The World, หน้า 17.

²⁷ “characterized by subtle or unscrupulous cunning, crafty.” ใน The World Book Dictionary, (Chicago: doubleday & Company, Inc., 1982), หน้า 1249.

²⁸ Dagobert D. Runes, Dictionary of Philosophy, (New Jersey: Littlefield, Adams & Co., 1961), หน้า 186.

ส่วนอีกคำหนึ่งคือคำว่า “Old Nick” นั้น Robert b. Downs ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “Old Nick คือชื่อที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์กันของคำว่ามาคิอาเวลลีกับซาตาน”²⁹ ซึ่งเป็นคำที่ใช้บ่งบอกถึงคุณลักษณะของมาคิอาเวลลีและซาตานอันเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้ายอีกอย่างหนึ่ง

จากผลงานการเขียน *The Prince* นอกจากจะทำให้มาคิอาเวลลีถูกมองไปในทางที่ชั่วร้าย หรือการเป็นต้นแบบ เป็นเจ้าของความคิดอันชั่วร้ายแล้ว ในอีกด้านหนึ่งนั้น อิทธิพลของ *The Prince* ยังทำให้เขาถูกมองไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านเสรีนิยมอีกด้วย ด้วยการเขียนงานที่ทำให้เกิดผลดีต่อเสรีภาพของประชาชน ซึ่งนักทฤษฎีการเมืองที่มีชื่อเสียงอย่าง ฌอง ฌาค รุสโซ (Jean Jacques Rousseau) และ เบนเนดิก สปิโนซา (Benedict Spinoza) มีความเห็นสอดคล้องกันในการทำงานดังนี้³⁰

“... มาคิอาเวลลี เขียน *The Prince* ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นประชาชนผู้เป็นเสรีทั้งหลาย ได้ระมัดระวังต่อการที่จะมอบสวัสดิภาพของตน ให้อยู่ในมือของคนๆเดียว เพราะผู้ที่เป็นทรราชนั้น หากไม่เห่อเหิมจนเกินเลย ถึงขนาดที่คิดว่าจะสามารถทำให้ทุกคนพอใจได้แล้ว ก็ย่อมต้องก่อกวนต่อภัยที่จะคุกคามตนเอง และเพราะฉะนั้นจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อตนเอง และวางแผนต่อต้านประชาชน มากกว่าที่จะปฏิบัติงานเพื่อความผาสุกของประชาชน...”³¹

²⁹ “Old Nick was an interchangeable epithet for Machiavelli and Satan” ใน Robert B. Downs, *Books That Changed The World*, หน้า 17.

³⁰ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 9.

³¹ R. H. M. Elwes, (trans.), *The Chief Works of Benedict de Spinoza: A Theologico-Political Treatise and A Political Treatise*, (New York: Dover Publication, Inc., 1951), หน้า 315.

นอกจากนั้น ภาพพจน์ในด้านของการเป็นนักชาตินิยม ที่ทำการเรียกร้องให้อิตาลีรวมตัวกันเป็นเอกภาพ เพื่อต่อต้านผู้รุกราน ซึ่ง Carl Schmitt นักรัฐศาสตร์ชาวเยอรมัน (ค.ศ. 1888-1985) กล่าวถึงภาพพจน์ของมาคิอาเวลลีในด้านนี้ว่า

“นี่คือความโชคร้ายที่เกิดขึ้นกับมาคิอาเวลลี ผู้ให้กำเนิดคำว่ามาคิอาเวลเลียน เขาได้แต่งหนังสือ *The Prince* อันเป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงไปในทางไม่ดีขึ้นมา แต่ในความเป็นจริงแล้ว มาคิอาเวลลีเขียนหนังสือเล่มดังกล่าวขึ้นเพื่อปกป้องประเทศของเขา เนื่องจากประเทศอิตาลีในสมัยศตวรรษที่ 16 ได้ถูกรุกรานจากเยอรมัน, ฝรั่งเศส, สเปน และตุรกี”³²

มุมมองของ Carl Schmitt ในเรื่องดังกล่าวแสดงถึงความรักชาติอิตาลี³³ หรือความเป็นนักชาตินิยมของมาคิอาเวลลีได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดชาตินิยมของมาคิอาเวลลีนี้นี้ยังถือเป็นต้นกำเนิดของลัทธิชาตินิยมที่เกิดขึ้นในสมัยต่อมาอีกด้วย เช่นลัทธินาซีที่เกิดขึ้นในอาณาจักรไรช์

เป็นที่ทราบกันว่ามาคิอาเวลลีมีความปรารถนาที่จะหาทางแก้ไขปัญหาความไม่มีเอกภาพภายในชาติของอิตาลี ซึ่งในสมัยของเขาได้แบ่งออกเป็นนครรัฐเล็กๆหลายนครรัฐ ทำให้ไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อต้านการรุกรานจากกองกำลังต่างชาติได้ อิตาลีในสมัยนั้นจึงตกอยู่ภายใต้การครอบงำของต่างชาติ เช่น ฝรั่งเศส และสเปน อยู่เกือบตลอดเวลา โดยในบทที่ 26 ของ *The Prince* มาคิอาเวลลีได้เขียนเรียกร้องและให้คำแนะนำให้มีการหยุดและกอบกู้เสรีภาพของอิตาลีคืนมาจากพวกป่าเถื่อน(พวกกองกำลังต่างชาติ) โปรตดูโน นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 303-307. และโปรดพิจารณาถ้อยคำที่ว่า “I love Francesco Guicciardini, but I love my country more than my very soul.” ในจดหมายที่เขาเขียนถึงเพื่อนสนิทที่ชื่อ Francesco Veettori เมื่อ 16 เมษายน ค.ศ.1527 ใน “I love my country more than my soul”, *The Living Thoughts of Machiavelli*, หน้า 117.

³² Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1966), หน้า 66.

³³ “Machiavelli loved his native Florence almost as much as he loved Italy.” ใน *The Living Thoughts of Machiavelli*, หน้า 5.

ที่ 3 ของเยอรมัน (the Third Reich) และลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลี (Fascism of Italy)³⁴ นอกจากนี้ ลักษณะการเขียนงานของมาคิอาเวลลีที่สามารถสรุปภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทั้งในอดีต และในยุคร่วมสมัยของเขาได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นถึงภาพที่มาคิอาเวลลี ต้องการให้เห็นได้อย่างชัดเจน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง que แสดงถึงความสามารถในการเขียนงานของ มาคิอาเวลลีได้

การมองมาคิอาเวลลีในแง่ร้าย ว่าเป็นต้นตำรับของความชั่วร้าย ความเจ้าเล่ห์ หน้าไหว้หลังหลอก ฯลฯ นั้น คงจะเป็นการตีความที่ไม่เป็นธรรมสำหรับมาคิอาเวลลีเท่าใดนัก เพราะ ภาพที่เราได้รับ นอกจากความชั่วร้ายต่างๆแล้ว น่าจะเป็นไปในมุมมองที่ว่า มาคิอาเวลลีไม่ใช่ ศาสตราของทรราชย์อย่างที่หลายคนเข้าใจ เพราะถึงแม้ว่ามาคิอาเวลลีจะแฝงไว้ด้วยความเจ้าเล่ห์ หรือการไม่รักษาข้อตกลงต่างๆก็ตาม แต่ก็ยังมีส่วนหนึ่งของคำสอนของ *The Prince* ที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน นั่นคือการที่เขาพยายามเน้นให้ผู้ปกครองหรือผู้ที่สมควรจะเป็น ผู้ปกครองคำนึงถึงความสำคัญของประชาชน ผู้ปกครองจะต้องไม่ไปทรยศสิ่งที่ เป็นของหวงแหน ของประชาชน เช่น การยึดทรัพย์สินสมบัติ, การพวากลูกพวากเมียของพวกเขา เป็นต้น เพราะการ

³⁴ "the nationalism of the Thrid Reich and the Fascism of Italy are a downright falsification of true national patriotism, which was formulated first by Machiavelli, then both preached and put into reality by Mazzini and Cavour in the nineteenth century." ใน *The Living Thoughts of Machiavelli*, หน้า 7.

ถึงแม้ว่ามาคิอาเวลลีจะสอนให้ผู้ปกครองกระทำในสิ่งที่ทำให้ประชาชนหวาดกลัวด้วยการใช้อำนาจและความเด็ดขาดต่างๆ แต่เขาก็ไม่สนับสนุนให้ผู้ปกครองกระทำต่อประชาชนจนกระทั่งถูกเกลียดชัง เพราะการกระทำดังกล่าวจะเป็นการทำลายเสถียรภาพของผู้ปกครองเอง โปรดพิจารณาข้อความที่ว่า "... เพราะการเป็นที่หวาดกลัวและไม่เป็นที่เกลียดชังนั้นสามารถไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี และเขาจะทำได้เสมอถ้าเขาหักห้ามตนเองจากทรัพย์สินของพลเมือง และข้าแผ่นดินของเขา และจากสตรีของพวกเขา... แต่เหนือสิ่งอื่นใด เขาควรที่จะหักห้ามตนเองจากทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะมนุษย์เราล้มความตายของบิดาได้เร็วกว่าการสูญเสียมรดกที่บิดาทิ้งไว้ให้" ใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ*, หน้า 233. และ "ทุกคนรู้ดีว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจะไม่ทำให้ญาติคนที่ตายไปฟื้นคืนชีวิต แต่อาจทำให้สภาวะทรัพย์สินของตนกลับคืนดั้งเดิมได้" ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 237.

กระทำเช่นนั้น คือการกระทำของทรราชย์ ซึ่งไม่ใช่ผู้ปกครองตามที่มาคิอาเวลลีประสงค์จะให้ เป็น และเขาได้พยายามเตือนสติผู้ปกครองทั้งหลายเอาไว้ ไม่ให้กระทำเช่นนั้น ซึ่งเราสามารถดูเจตนาของเขาได้จากคำสอนในเรื่องความทรนโทร้ายที่ถูกใจอย่างดี อันเป็นคำสอนที่เตือนให้ผู้ปกครองใช้กำลังเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น หลังจากนั้นแล้วก็ไม่ควรนำมาใช้อีกเพราะมันจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการใช้อย่างพร่ำเพรื่อได้

นอกจากนั้นแล้ว The Prince ยังถือได้ว่าเป็นตำราทางการเมืองที่วาดด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง (Principality Princian) ที่เขียนเป็นภาษาอิตาเลียนว่า il principato³⁶ ซึ่งเน้นไปที่รัฐเจ้าผู้ปกครองใหม่โดยส่วนมาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นหนังสือที่รวบรวมคำแนะนำในทางปฏิบัติแก่เจ้าผู้ปกครองเป็นหลัก ทั้งในด้านที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งทรรศนะดังกล่าว ดูเหมือนว่าจะได้รับการยอมรับ และการให้ความสนใจติดตาม เพื่อศึกษาเนื้อหาของคำสอนของ The Prince มากเป็นพิเศษ ซึ่งในหมู่นักศึกษาเนื้อหาคำสอนของ The Prince นั้นได้รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองคนสำคัญๆของโลก ในหลายยุค หลายสมัย เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น จักรพรรดิชาร์ลที่ 5 และพระนางแคทรินแห่งเมดิซี (Emperor Charles V and Catherine de Medici) ก็ทรงชื่นชมงานเขียนชิ้นนี้, โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) แห่งอังกฤษ (ค.ศ. 1599-1658) ก็มี The Prince และนำคำสอนบางประการมาประยุกต์เข้ากับรัฐบาลอังกฤษ, กษัตริย์เฮนรี่ที่ 3 และเฮนรี่ที่ 4 (Henry III and Henry IV) แห่งฝรั่งเศส ก็ทรงมี The Prince อยู่เคียงข้าง

ในคำสอนของมาคิอาเวลลีนั้น แม้จะมีส่วนที่แฝงไปด้วยความโหดร้าย และความไร้ใจไม่ได้ แต่ก็เป็นการกระทำเพื่อความมั่นคงของรัฐเท่านั้น ในขณะที่ลักษณะของทรราชจะไม่ยึดเพียงหลักผลประโยชน์ของรัฐ แต่ยังรวมไปถึงการสร้างชื่อเสียงความเดือดร้อนในหมู่ประชาชนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วย มาคิอาเวลลีเน้นไปที่การกระทำเพื่อความมั่นคงของรัฐ โดยพยายามหลีกเลี่ยงการทำให้เป็นที่เกลียดชังจากประชาชน ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้เขียนเชื่อว่ามีส่วนทำให้ผู้ปกครองที่แท้ตามแบบของมาคิอาเวลลีแตกต่างไปจากผู้ปกครองที่เป็นทรราชย์ (tyrant) โปรดดู เจ้าผู้ปกครอง, บทที่ 17-19. และเรื่องการรักษาอำนาจซึ่งอยู่ในบทเดียวกันของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประกอบด้วย.

³⁶ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 30.

พระองค์เมื่อทรงถูกปลงพระชนม์, พระเจ้าเฟรเดอริกมหาราชแห่งปรัสเซีย (Frederick the Great) ก็ทรงใช้คำสอนของมาคิอาเวลลีมาช่วยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของพระองค์, พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV) แห่งฝรั่งเศส (ค.ศ.1638-1715) ก็ทรงอ่าน The Prince ก่อนเข้านอน, จักรพรรดินโปเลียน (Napoleon Bonaparte) แห่งฝรั่งเศส (ค.ศ.1769-1821) ก็มี The Prince วางอยู่ที่หมอน, พระเจ้านโปเลียนที่ 3 (Napoleon III) แห่งฝรั่งเศส ได้ทรงนำความคิดทางการปกครองมาจาก The Prince เป็นส่วนใหญ่, ออตโต ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) แห่งเยอรมัน (ค.ศ. 1815-1898) ก็ถือเอาหนังสือเล่มนี้เป็นครู, ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) จอมเผด็จการนาซี แห่งเยอรมัน ผู้ก่อสงครามโลกครั้งที่สอง ก็มี The Prince วางอยู่ข้างกาย³⁶ โดยเฉพาะ เบนิตอ มุสโสลินี (Benito Mussolini) จอมเผด็จการฟาสซิสต์แห่งอิตาลี ผู้นำอิตาลีในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ชื่นชมมาคิอาเวลลีเป็นอย่างมาก เขาได้กล่าวชื่นชม The Prince ว่า

“... ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือ The Prince ของมาคิอาเวลลี เป็นประทีปอันสูงสุดของรัฐบุรุษ คำสอนของเขายังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เพราะในช่วง 400 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ลึกซึ้งใดๆเกิดขึ้น ในจิตใจมนุษย์ หรือในการกระทำของชาติต่างๆ...”³⁷

นอกจากคำชื่นชมดังกล่าวแล้ว มุสโสลินียังได้โยงคำสอนของมาคิอาเวลลีเข้ากับลัทธิฟาสซิสต์ของตน ใน “บทนำแด่มาคิอาเวลลี” ว่า

“ฉันขอยืนยันว่าลัทธิของมาคิอาเวลลีมีชีวิตชีวาในปัจจุบัน มากกว่าสี่ศตวรรษที่ผ่านมาเสียอีก เพราะว่าไม่มีอะไรที่แสดงออกว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในจิตสำนึกของบุคคลและของประชาชน แม้ว่ารูปแบบภายนอกของการดำรงชีวิตของเรา จะได้เปลี่ยนไปมากก็ตาม... องค์ประกอบมูลฐานของศิลปะทางการเมืองก็คือมนุษย์ จากจุดนี้เองที่เราจะต้องตั้งต้น...”³⁸

³⁶ Robert B. Downs, Books That Changed The World, หน้า 26.

³⁷ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่,” หน้า 232.

³⁸ พงศ์เทพ คุกนตากัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่, หน้า 19.

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บรรดาผู้นำที่มีชื่อเสียงของโลกจำนวนไม่น้อย ที่ได้ อ่าน The Prince รวมทั้งได้นำไปปฏิบัติ ผลที่ผู้ปกครองเหล่านั้นได้รับ ก็มีทั้งการประสบความสำเร็จ และความหายนะ แต่ภายใต้ความหายนะเหล่านั้น หมายถึงความล้มเหลวของมาคิอาเวลลี หรือไม่ จากตัวอย่างในกรณีของ เคานท์ คาวัวร์ (Count Cavour) ผู้สามารถรวบรวมอิตาลีให้เป็น หนึ่งเดียวได้สำเร็จก็นำเอาความคิดของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการรวมชาติ³⁹ ส่วนฮิตเลอร์ และ มุสโสลินี ผู้นำเยอรมันและอิตาลีในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ต่างก็ได้ศึกษา The Prince และได้นำมาใช้ในการปฏิบัติจริง ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดของชีวิตเผด็จการผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสองคน จะจบลงด้วยความหายนะอันนองเลือดของฟาสซิสต์อิตาลี และนาซีเยอรมัน ในฉากสุดท้ายของสงครามโลก ครั้งที่สอง แต่สาเหตุแห่งความหายนะของฮิตเลอร์และมุสโสลินีในคราวนั้น เป็นที่เชื่อกันว่า มาจากการที่ผู้นำทั้งสองคน ตีความคำสอนพื้นฐานบางประการของมาคิอาเวลลีผิดพลาดไป⁴⁰ และบนความพ่ายแพ้ของฮิตเลอร์และมุสโสลินีในครั้งนั้น ก็มีชัยชนะของโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ผู้นำแห่งรัสเซียเข้ามาแทนที่ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปว่า สตาลินเองก็มี The Prince ของมาคิอาเวลลีวางอยู่ที่หัวเตียงนอนตลอดเวลาเช่นกัน⁴¹

ตัวอย่างผู้นำทางการเมืองคนสำคัญของโลกที่ได้ศึกษา The Prince ตามที่ได้แสดงไว้ข้างต้นนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่าที่มีการยืนยันเท่านั้น เนื่องจากผู้ศึกษาเชื่อว่า ยังคงมีผู้นำหรือบุคคลสำคัญทางการเมืองคนอื่นๆของโลกอีกเป็นจำนวนมาก ที่เราไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า พวกเขาเหล่านั้นได้อ่าน The Prince กันหรือเปล่า เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ผู้ที่เป็น

³⁹ “The Italian leader, Count Cavour, was able to unite Italy and drive out her invaders, while to have followed any other course would have brought disaster and failure.” ใน Books That Changed The World, หน้า 26.

⁴⁰ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่,” หน้า 232. และจาก “On the other hand, keen analysts of historical events have made it clear that such tyrants as Hitler and Mussolini generally came to bad ends because they disregarded or misinterpreted certain fundamental principles enunciated by Machiavelli.” ใน Books That Changed The World, หน้า 26.

⁴¹ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่, หน้า 19-20.

Machiavellian นั้น มักจะไม่ยอมเปิดเผยตัวเองว่า เป็น Machiavellian¹ ดังนั้น การที่เราจะศึกษาว่าใครได้นำเอาคำสอนของมาคิอาเวลลีมาใช้หรือไม่นั้น คงจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ยาก สิ่งที่สามารถทำได้ดีที่สุด ก็คงจะเป็นเพียงแต่การพิจารณาดูจากพฤติกรรม หรือบทบาทที่บุคคลผู้นั้นกระทำ และแสดงออกมาให้เห็นเสียมากกว่า

คุณค่าของ *The Prince* นั้นอยู่ที่ใด เราคงจะต้องศึกษากันต่อไปในส่วนต่อไปของงานเขียนชิ้นนี้ แต่หากลองพิจารณาดูจากคำกล่าวของมุสโสลินี ที่ผู้ศึกษาได้ยกตัวอย่างมา จะเห็นได้ว่า มีอยู่ประเด็นหนึ่ง ที่มาคิอาเวลลีได้ทิ้งเอาไว้ นั่นคือ การมองเห็น “สังคมนิยม” หรือสิ่งที่เป็นจริงทางการเมือง เป็นสังคมนิยมที่ใช้ได้แทบจะทุกยุคทุกสมัย เขาสามารถมองเห็นแก่นแท้ของมนุษย์ และแก่นแท้ของการเมือง ที่นักคิดทางการเมืองรวมทั้งผู้ปกครองในยุคก่อนหน้าเขา มักจะมองข้ามกัน โดยเฉพาะการเน้นถึงความสำคัญของมนุษย์ ว่าเป็นองค์ประกอบขั้นมูลฐานของศิลปะทางการเมือง ไม่ใช่ศีลธรรมอันดีงาม หรือความขาวสะอาดแต่อย่างใด ซึ่งผู้ศึกษาจะได้แสดงรายละเอียดของเรื่องนี้เอาไว้ในส่วนของ “การเมือง” อีกครั้งหนึ่ง

คำสอนของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะคำสอนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั้น มีพลังและมีบทบาทต่อวงการการเมืองการปกครองของโลกอย่างมาก เมื่อมาคิอาเวลลีได้เขียน *The Prince* ขึ้นโดยการหยิบยกปัญหาความสัมพันธ์ระหว่าง การเมืองกับศีลธรรมขึ้นมาศึกษา และจากข้อสรุปของการศึกษาที่แปลกไปจากนักคิดคนอื่น ๆ คือ ข้อสรุปที่ว่า เส้นทางของการเมือง และเส้นทางของศีลธรรมนั้น ไม่มีวันที่จะมาบรรจบกันได้⁴² ได้นำสู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองในยุคต่อมาอย่างมาก และอิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น ยังคงดำรงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมาถึง 400 กว่าปีแล้วก็ตาม ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า คำสอนของเขาอาจจะคงความสำคัญต่อไปได้อีกนานทีเดียว เนื่องจากคำสอนของเขานั้น มีอิทธิพลต่อโลกขึ้นมาได้ ก็เพราะเขาได้มองเห็นถึงแก่นแท้ภายในจิตใจมนุษย์ และความเป็นจริง

เนื่องจากภาพลักษณ์ที่สำคัญด้านหนึ่งของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น Machiavellian นั้นคือภาพของผู้ที่เต็มไปด้วยความเจ้าเล่ห์ ไร้ศีลธรรม คำนี้ถึงแต่การได้มาซึ่งผลประโยชน์และความสำเร็จมากกว่าวิธีการได้มา เป็นคนที่ไว้ใจไม่ได้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่บรรดา Machiavellian มักจะไม่ยอมเปิดเผยตนเองให้ใครรู้ เนื่องจากเกรงว่าจะไม่มีผู้ใดอยากคบหากับตน.

⁴² พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์, *ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่*, หน้า 20.

ทางการเมืองอย่างแท้จริง และตราบไคที่ความจริงเกี่ยวกับมนุษย์ไม่เปลี่ยนแปลงไป อิทธิพลของ มาคิอาเวลลีก็น่าจะยังคงอยู่ต่อไปเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การที่จะศึกษาคำสอนของมาคิอาเวลลี ที่แสดงไว้ใน The Prince นั้น ควรจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า คำสอนใน The Prince เป็นคำสอนที่แฝงไว้ด้วยแง่มุมต่างๆ มากมาย ซึ่งผู้อ่านจะต้องใช้ความระมัดระวังในการอ่านงานของเขาอย่างมาก โดยเฉพาะในงานเขียนเรื่อง The Prince ที่มาคิอาเวลลีเขียนขึ้นเพื่อมอบให้แก่ผู้ปกครองตระกูลเมดิซีนี่นั้น เป็นงานเขียนที่ผู้อ่านจะต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าเขาเขียนขึ้นมาโดยมีเจตนาที่จะซ่อนความหมาย และเจตนารมณ์สำคัญๆ บางอย่างเอาไว้หรือเปล่า เพราะแม้แต่ เบเนด็อดโต โครเซ (Benedetto Croce) นักปรัชญาคนสำคัญชาวอิตาลี ก็ยังกล่าวถึงประเด็นนี้เอาไว้ว่า “คำสอนของ มาคิอาเวลลีนั้น บางทีจะเป็นปริศนาที่จะไม่มีวันแก้ให้ตกไปได้”⁴³

เนื้อหาที่แสดงไว้ใน The Prince นั้น บางครั้งเราอ่านแล้วอาจจะรู้สึกว่ มาคิอาเวลลี ต้องการจะสอนอะไร เขาก็จะกล่าวออกมาตรงๆ เลย แต่บางครั้งคำสอนของเขาก็จะไม่กล่าวออกมาตรงๆ หากต้องนำมาตีความอย่างละเอียดอีกทีหนึ่ง จึงจะรู้ถึงความหมายของเขาได้ เนื่องจาก เขาใช้วิธีการเล่นคำ และใช้คำที่มีความหมายกำกวม ซึ่งอาจจะตีความไปเป็นอีกความหมายหนึ่ง ก็ได้ เมื่อนำไปใช้ในบริบท หรือสถานการณ์ที่ต่างกันออกไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องระวังเป็นอย่างยิ่งในการศึกษา The Prince ตามที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ถึงแม้ว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีจะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยาก หรือต้องใช้ความระมัดระวังในการศึกษาก็ตาม แต่สำหรับผู้ที่ศึกษาคำสอนของมาคิอาเวลลี เพื่อตีความแนวคิดที่เขาตั้งใจจะบอกแก่ผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินกว่าจะทำความเข้าใจแต่อย่างใด นอกจากจะไม่ยากเกินกว่าจะเข้าใจแล้ว คำสอนของเขาก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่ยากเกินกว่าจะนำไปปฏิบัติอีกด้วย หรืออาจจะกล่าวได้ว่า คำสอนของเขา “เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติได้เป็นอย่างดี” ก็เป็นได้ เมื่อนำคำสอนของเขาไปเทียบกับคำสอนของนักคิดคนอื่นๆ ที่มักจะเป็นเรื่องของความเพ้อฝัน และไม่อาจจะนำมาใช้ได้จริงเสียเป็นส่วนมาก

⁴³ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่,” หน้า 229.

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คำสอนของมาคิอาเวลลีสามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติจริงได้นั้น น่าจะเป็นเพราะคำสอนของเขาที่แสดงไว้ใน *The Prince* ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้ประสบพบเห็น แล้วเก็บเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของคำสอนทั้งสิ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เนื้อหาของ *The Prince* ก็คือการสะท้อนประสบการณ์ร่วม 14 ปี ที่มาคิอาเวลลีรับราชการให้กับมหาชนรัฐฟลอเรนซ์ ซึ่งเกือบจะกล่าวได้ว่า ไม่มีตอนใดใน *The Prince* เลย ที่ไม่อาจสืบสาวเรื่องราวไปถึงประสบการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในชีวิตการทำงานของมาคิอาเวลลีได้⁴⁴ แสดงให้เห็นได้ว่า สิ่งที่มาคิอาเวลลีนำมาสอนนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้ว และถ้าผู้ใดสามารถเข้าใจหลักการของมันได้ ผู้นั้นก็สมารถที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้น เพื่อนำเขาก้าวไปสู่เส้นทางแห่งอำนาจได้ ทั้งยังจะเป็นวิธีที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้ยาวนานที่สุด โดยอาศัยข้อผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นในอดีตเป็นบทเรียน เพื่อ “ผล” (effects) ที่ดีที่สุดของผู้ที่เป็นผู้ปกครอง

ลักษณะของคำสอนใน *The Prince* นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไปในด้านการให้ข้อเสนอแนะต่อผู้ปกครอง โดยการเสนอสิ่งที่เรียกว่า “แบบวิธีการ” ที่ผู้ปกครองสามารถนำไปใช้ได้ แบบวิธีการต่างๆที่เขาเสนอมานั้น ไม่ได้มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องทำอย่างนั้น หรือทำอย่างนี้เสมอไป หากแต่ยังจะต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมในขณะนั้นๆ ด้วยว่า สถานการณ์ใดควรทำอะไร ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องมีความสามารถในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็วอยู่เสมอ หรือการเลือกใช้แบบวิธีการต่างๆให้เหมาะสม และเกิดประโยชน์กับตนเองมากที่สุดนั่นเอง และถ้าผู้ปกครองคนใดสามารถทำเช่นนั้นได้

⁴⁴ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทร์วงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 10.

ความสามารถของผู้ปกครองที่กล่าวถึงนี้ เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า “virtu” ซึ่งหมายถึงคุณธรรมความสามารถของมนุษย์ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศีลธรรมความดีต่างๆ เหมือนคำว่า “virtue” ของคริสต์ศาสนา virtu ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์นั้นจะมีไม่เท่ากัน และเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถเอาชนะอุปสรรคและก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจและความยิ่งใหญ่ได้สำเร็จ รายละเอียดของ virtu โปรดดูได้ในส่วนของ “คุณธรรมและโชคชะตา” ในส่วนท้ายของบทนี้

ระเบียบแบบแผนหรืออำนาจวาสนาต่างๆที่เขาได้สร้างขึ้นไว้ในขณะที่เขามีอำนาจอยู่ จะไม่มีวันล่มสลายไปอย่างแน่นอน

มาคิอาเวลลีเป็นผู้หนึ่งที่เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมสถานการณ์ และการเอาชนะวิกฤติการณ์ต่างๆได้ด้วยตนเอง เขาไม่เชื่อว่า โชคชะตา (fortuna) จะมาเป็นสิ่งที่กำหนดอนาคตของมนุษย์ได้ อย่างที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยง หรือเอาชนะโชคชะตาได้ แนวคิดในเรื่องนี้ เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้มาคิอาเวลลีแตกต่างไปจากนักคิดคนอื่นๆ เพราะในขณะที่มีคนจำนวนมากทั้งในสมัยก่อนหน้าเขาและในสมัยของเขามีความคิดเกี่ยวกับโชคชะตาว่า มนุษย์ไม่สามารถที่จะฟันโชคชะตาที่ถูกกำหนดขึ้นมาแล้วได้ แต่มาคิอาเวลลีกลับมีความเชื่อที่แตกต่างออกไปว่า มนุษย์สามารถที่จะเอาชนะโชคชะตาต่างๆได้ แม้ว่ามันจะเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากก็ตาม ซึ่งผู้ศึกษาจะได้แสดงถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับโชคชะตาในส่วนท้ายของบทนี้ต่อไป

ลักษณะการเขียนหนังสือของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* นั้นบางครั้งก็เขียนอธิบายอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ แต่บางครั้งก็เขียนย้อนกลับปมมาซึ่งถ้าอ่าน

ความคิดเกี่ยวกับเรื่องของโชคชะตา หรือ fortuna ในความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นแตกต่างออกไปจากในสมัยก่อนหน้าเขา เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นมนุษย์มีความเชื่อว่า fortuna เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และไม่มีวิธีการใดที่จะแก้ไขความรุนแรงและความไม่แน่นอนของ fortuna ได้ แต่มาคิอาเวลลีไม่คิดเช่นนั้น เขาเชื่อว่าในความรุนแรงและลึกลับของ fortuna นั้นมนุษย์ยังมีโอกาสที่จะควบคุมและลดความรุนแรงของมันได้ โปรดพิจารณา “และมีโซ่ข้าพเจ้าไม่ล่วงรู้ว่ามีหลายต่อหลายคนได้เคยมีและยังคงมีความเห็นว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ถูกควบคุมโดยเทพีแห่งโชคชะตาและพระผู้เป็นเจ้า ในแบบวิธีการที่มนุษย์และความสุขุมรอบคอบของมนุษย์ไม่สามารถจะแก้ไขมันได้-จริงๆว่า มนุษย์ไม่มีทางแก้ไขได้เลย และด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงวินิจฉัยว่าไม่มีประโยชน์ที่จะไปเหน็ดเหนื่อยกับสิ่งต่างๆ แต่ควรปล่อยให้มันถูกควบคุมโดยความบังเอิญความเห็นนี้เป็นที่เชื่อถือกันมากยิ่งขึ้นในยุคสมัยของเรา. . .อย่างไรก็ตามเพื่อที่ว่า การตัดสินใจโดยอิสระของเราจะไม่หมดสิ้นไป ข้าพเจ้าจึงขอวินิจฉัยว่า อาจเป็นจริงที่เทพีแห่งโชคชะตาเป็นผู้กำหนดครั้งหนึ่งของการกระทำของเรา แต่ก็อาจเป็นจริงด้วยเช่นกัน ว่านางก็ปล่อยให้โอกาสหนึ่งหรือปานนั้น อยู่ในความควบคุมของเรา” ใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติจันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 297.

เพียงผิวเผินก็จะทำให้ไม่ได้รับรู้เนื้อหาที่แท้จริงของเขา การอ่านงานชิ้นนี้จึงต้องใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบและอย่างละเอียด ดังนั้นในการศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ส่วนนวนสนวนใดที่มาคิอาเวลลีกล่าวออกมาตรงๆและทำให้เข้าใจง่ายอยู่แล้ว ผู้ศึกษาก็จะนำส่วนนั้นมาประกอบการศึกษา แต่บางคำสอนก็ต้องใช้ความคิดที่จะหาคำอธิบายที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อให้การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีได้มากที่สุด

3.3 การเมือง

ความคิดเรื่องการเมืองของมาคิอาเวลลี มีส่วนสำคัญที่แตกต่างไปจากความคิดเรื่องการเมืองในความหมายเดิม เพราะในสมัยก่อนที่จะถึงยุคของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะในยุคคลาสสิกและในความคิดของคริสต์ศาสนานั้น การเมืองซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญของทุกชุมชน ไม่ได้มีกฎเกณฑ์เป็นของตนเองโดยเฉพาะ แต่มีการนำเอาหลักการของระบบอื่นๆ เช่น หลักการทางศีลธรรมความดีเข้ามามีส่วนในการกำหนดกรอบการปฏิบัติ ความคิดเรื่องการเมืองในสมัยก่อนหน้ามาคิอาเวลลีจึงผูกพันเข้ากับคุณงามความดีอันเป็นสากล ซึ่งเป็นความคิดแนวอุดมคติที่พยายามกระทำการต่างๆ รวมทั้งการกระทำทางการเมืองเพื่อให้บรรลุถึงสภาพแห่งความดีงามตามที่จินตนาการกันไว้

แต่เมื่อถึงยุคของมาคิอาเวลลี ความคิดหรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมาคิอาเวลลีได้ปฏิเสธความเชื่อในสมัยก่อนในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณงามความดีอันเป็นสากลตามที่มีการแสวงหากันนั้นว่า มิได้เป็นสิ่งที่มียุ่จริง⁴⁵ เพราะเป้าหมายสูงสุดหรือความดีอันเป็นสากลนั้นมิได้มีอยู่เพียงประการเดียวตามที่เคยยึดถือกันมา เป้าหมายของความดีงามอันเป็นสากลนั้นอาจจะนำมาใช้ได้กับกิจกรรมบางประเภท เช่น ศาสนา แต่มิได้หมายความว่าหลักการดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ได้กับกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ เนื่องจากความเชื่อที่ว่า

⁴⁵ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 32.

กิจกรรมทุกชนิดย่อมมีเป้าหมายแตกต่างกันออกไป ดังนั้นเป้าหมายของศาสนาจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเป้าหมายเดียวกับเป้าหมายของการเมือง เนื่องจากศาสนาและการเมืองเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานที่แตกต่างกันออกไป นำไปสู่การไม่เห็นด้วยกับการนำเอาหลักของศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะเขามีความเชื่ออย่างแน่วแน่ว่า การเมืองกับศีลธรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน หรือจุดประสงค์ต่างกัน เป็นต้น

สาระสำคัญของ *The Prince* ที่มาคิอาเวลลีพยายามยืนยันความคิดเกี่ยวกับการเมือง ออกมาว่า “การเมือง มี และควรจะมีกฎเกณฑ์ของตนเอง และไม่ควรจะยอมรับกฎเกณฑ์อื่นใด หรือจากแหล่งอื่นใด ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเอาชนะ หรือการได้เปรียบผู้อื่น”⁴⁶ จากความคิดดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านความคิดที่เกี่ยวกับการเมืองของมาคิอาเวลลี กับความคิดที่เคยมีอยู่ในยุคก่อนหน้าเขาได้อย่างชัดเจน เพราะในยุคสมัยก่อนหน้ามาคิอาเวลลีนั้น ศีลธรรม (moral) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินการทางการเมืองในด้านต่างๆ อย่างมาก การกระทำทางการเมืองต่างๆ จะต้องไม่ขัดหรือไม่ควรขัดกับหลักการทางศีลธรรม หลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศีลธรรม ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างมาก และเป็นหลักการที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานก่อนที่จะถึงยุคของมาคิอาเวลลี

มาคิอาเวลลีได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการเมืองเอาไว้อย่างชัดเจน ในแนวทางที่แตกต่างออกไปจากแนวทางในอดีต นั่นคือ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโลกที่เป็นอยู่จริงไม่ใช่เรื่องของโลกที่ควรจะเป็น ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับโลกที่ควรจะเป็นนั้นเป็นโลกในแนวคิดทางศาสนา ที่พยายามสร้างหลักการอันประกอบไปด้วยศีลธรรมความดีงาม ดังนั้นหลักในการนำไปสู่โลกที่ควรจะเป็น ก็คือ หลักของศีลธรรมความดีงาม (moral or virtue) ซึ่งแตกต่างไปจากคุณธรรม (virtu) ในความหมายของมาคิอาเวลลีที่สร้างขึ้นมาลบล้างความคิดแบบเดิม⁴⁷ เพราะคุณธรรม (virtu) ของมาคิอาเวลลีนั้น มีความหมายถึงคุณธรรมความสามารถของมนุษย์ในการที่จะปฏิบัติตนให้

⁴⁶ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 9.

⁴⁷ ดูการเปรียบเทียบ virtue ของคริสตศาสนากับ virtu ของมาคิอาเวลลีได้ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 223. และดูคำอธิบายประกอบในหัวข้อ 3.7 เรื่อง คุณธรรมและโชคชะตา (virtu and fortuna) ในส่วนท้ายของบทนี้ประกอบด้วย.

เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในโลกที่เป็นอยู่จริง ซึ่งก็คือโลกของการเมืองที่ต่างไปจากยุคก่อนหน้ามาคิอาเวลลีนั่นเอง วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินการทางการเมืองก็คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่จริงในสังคมการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญที่ มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญในการดำรงตนอยู่ในโลกของการเมือง คือ คุณธรรม (virtu) ซึ่งต่างไปจากคุณธรรมดั้งเดิมของบรรดานักคิดก่อนหน้ามาคิอาเวลลี โดยเฉพาะคุณธรรมที่เพลโต-อริสโตเติล (Plato-Aristotle) หรือนักคิดในคริสต์ศาสนาดังเอาไว้สำหรับผู้ปกครองนั้น มาคิอาเวลลีเห็นว่าเป็นสิ่งที่เกินอุดมคติมากเกินไป ไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติให้บรรลุถึงสภาพความดีในอุดมคติได้ ซึ่งนอกจากจะทำได้แล้วยังอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของผู้ปฏิบัติอีกด้วย⁴⁸ เพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้และไม่เป็นประโยชน์สำหรับโลกแห่งความเป็นจริงทางการเมือง

โลกแห่งความเป็นจริงทางการเมืองที่เปลี่ยนจากการแสวงหาความดีงามในอุดมคติมาเป็นการแสวงหาวิธีการดำรงอยู่หรือการรักษาตนเองให้รอดพ้นจากความหายนะ คือแนวคิดที่นำไปสู่การจัดการกับสถานการณ์ต่างๆที่มีความแตกต่างกันออกไปอย่างได้ผล เมื่อมนุษย์ไม่จำเป็นต้องดำรงตนอยู่บนหลักการของความดีงามตามศีลธรรมเพียงอย่างเดียว โอกาสที่มนุษย์จะอยู่รอดในสังคมการเมืองก็มีมากขึ้น การไม่ถูกจำกัดการกระทำโดยหลักความดีงามเป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์โดยเฉพาะผู้ปกครองสามารถเลือกใช้วิธีการที่ไม่จำกัดในการเอาชนะอุปสรรคและวิกฤติการณ์ต่างๆได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในประเด็นนี้เป็นการลดจุดอ่อนของการเมืองในอดีตที่พบว่าการรักษาความดีงามอย่างเคร่งครัดนั้นไม่สามารถทำให้ผู้ปกครองดำรงตนอยู่ในโลกของการเมืองได้ เพราะสภาพความเป็นจริงทางการเมืองนั้นเป็นสภาพที่มีความหลากหลายทั้งความแตกต่างของสถานการณ์และคุณสมบัติของมนุษย์แต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่สามารถหรือมีความหลากหลายในการเลือกใช้วิธีการต่างๆได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์และบุคคลในขณะต่างๆ

⁴⁸ ไชยันต์ ไชยพร, “บทนำเสนอเรื่อง เจ้า ของมาคิอาเวลลีกับ สามก๊ก”, *วารสารสังคมศาสตร์* ปีที่ 30, ฉบับที่ 3, หน้า 164.

ความหลากหลายของสถานการณ์และมนุษย์นั้นทำให้ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีวิธีการที่หลากหลายสำหรับรับมือกับสิ่งที่เขาจะต้องเผชิญ เช่น สถานการณ์ต่างๆอาจจะมีความรุนแรงหรือมีเงื่อนไขไม่เหมือนกัน และมนุษย์แต่ละคนก็เป็นคนดีหรือไม่ดีที่ต่างกันออกไป เป็นต้น.

ความอยู่รอดในโลกของความเป็นจริงทางการเมือง นำไปสู่ความคิดที่เกี่ยวกับการจัดการในเรื่องของอำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากอำนาจคือเป้าหมายสูงสุดเป้าหมายหนึ่งของสังคมการเมือง ที่สมาชิกของสังคมการเมืองแต่ละคนต่างพยายามหาวิธีที่จะทำให้ตนเองอยู่รอดจากการคุกคามของผู้อื่น ซึ่งวิธีการที่จะทำให้ตนเองรอดพ้นหรือปลอดภัยจากการคุกคามของผู้อื่นก็คือการทำให้ตนเองเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้อื่น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกคนจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากเป้าหมายของการแสวงหาอำนาจไปได้ และสิ่งที่ปรากฏขึ้นจริงในวงการการเมืองของทุกสังคมก็คือ การแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจสูงสุด ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ในการแสวงหาอำนาจสูงสุดทางการเมืองนี้ มาคิอาเวลลีได้เสนอเครื่องมือสำคัญ ที่สามารถจะช่วยให้ผู้ที่นำมันไปใช้ได้อย่างถูกวิธี ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดทางการเมืองได้ นั่นคือ “คุณธรรมทางการเมือง” หรือ political virtu

คุณธรรม (virtu) ที่มาคิอาเวลลิลกล่าวถึงนี้ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆที่ขัดขวางหนทางแห่งการเป็นผู้ชนะ หรือผู้ประสบความสำเร็จทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องให้ผู้กระทำจะต้องเลือกใช้เอาเองอย่างเหมาะสมกับ “ความจำเป็น” (Necessita) ของสถานการณ์ ซึ่งความจำเป็นนี้มีความหมายรวมไปถึงการกระทำที่เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ หรือขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากขาดหรือละเว้นการกระทำนั้น ก็อาจทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้ คุณธรรม (virtu) ที่มาคิอาเวลลิลกล่าวถึงจึงเป็นสิ่งที่ครอบคลุมทั้งในส่วนของคุณธรรม (virtue) ที่เป็นความดีงามตามที่จินตนาการกัน และส่วนที่เป็นความเลวทราม (evil) ตามที่จินตนาการไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นความเมตตากรุณา หรือความเหี้ยมโหดทารุณก็ตาม เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้ว คือ การเมืองไม่ใช่เรื่องของศีลธรรม ดังนั้น จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรกังวลว่าสิ่งที่เราทำหรือคุณธรรม (virtu) ที่ได้นำมาใช้ นั้น เป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดไปจากหลักการทางศีลธรรม หากแต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงอยู่เสมอก็คือ ผลสำเร็จในมันเปลี่ยนภายหลังจากที่ได้กระทำไปแล้ว นั่นคือความอยู่รอดในสังคมการเมือง

ความอยู่รอดในสังคมการเมืองนำไปสู่การสร้างแนวคิดทางการเมืองเพื่อความอยู่รอดของรัฐและของบุคคล ความอยู่รอดของรัฐที่มาคิอาเวลลีพยายามสร้างขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากบริบททางการเมืองในสมัยของมาคิอาเวลลี คือสภาพความแตกแยกและความไม่มีเอกภาพภายในของรัฐอิตาลี รวมทั้งความอ่อนแอของรัฐอิตาลีที่ต้องถูกรุกรานจากรัฐภายนอกอยู่ตลอดเวลา แนวคิดเพื่อความอยู่รอดของรัฐนั้นเป็นแนวคิดทางการเมืองในกรอบของ “เหตุผลแห่งรัฐ” หรือ

Reason of State หรือที่เรียกกันในภาษาฝรั่งเศสว่า Raison d'etat ที่แสวงหาแบบวิธีการเพื่อการรักษาความอยู่รอดหรือประโยชน์ของรัฐ แต่ในความอยู่รอดของรัฐนั้นจะรวมเอาความอยู่รอดของผู้ปกครองเข้าไปอยู่ด้วย

แนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐ จะให้ความสำคัญกับความพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทำลายอุปสรรคต่างๆที่ขัดขวางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของรัฐ⁴⁹ หรือการกระทำในสิ่งที่รัฐต้องการ โดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขเรื่องสิทธิของประชาชนในรัฐ⁵⁰ เพราะฉะนั้นการกระทำตามแนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐในสายตาของศาสนาและศีลธรรม จึงเป็นการกระทำที่เป็นบาป⁵¹ แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับรัฐ จากเหตุผลนี้ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดเรื่องการเมืองในแนวใหม่ที่ต่างออกไปจากเดิม โดยมีมาคิอาเวลลี เป็นผู้เริ่มกระทำตามหลักการดังกล่าวเป็นคนแรก⁵² และเป็นต้นแบบของการสร้างแนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐขึ้นมาอย่างจริงจังในสมัยต่อมา ทั้งนี้ทั้งนั้น แนวคิดที่สร้างขึ้นมานี้ภายหลังก็ยังคงยึดหลักการเดิมที่มาคิอาเวลลีสร้างไว้ นั่นคือ การกระทำเพื่อคงรักษาตนเอง (self-preservation)

การกระทำทางการเมืองที่ทำให้รัฐอยู่รอดนี้ ยังให้ผลด้านการสร้างความอยู่รอดของผู้ปกครองด้วย หรือในมุมมองกลับกันการกระทำเพื่อความอยู่รอดของผู้ปกครองก็ไม่อาจมองข้ามความอยู่รอดของรัฐไปได้ ดังนั้นแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจึงให้ความสำคัญไปที่ความอยู่รอดของรัฐและของผู้ปกครอง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการเอาชนะอุปสรรคและวิกฤติการณ์ต่างๆให้ได้มากที่สุด เท่าที่สติปัญญาความสามารถของมนุษย์จะกระทำ

การเมืองจึงไม่ใช่เรื่องของ การพิจารณาโดยยึดหลักว่า “ควร” หรือ “ไม่ควร” แต่ต้องเป็นการพิจารณาโดยหลักของ “จำเป็น” หรือ “ไม่จำเป็น” เท่านั้น เจ้าผู้ปกครองหรือนักการเมือง

⁴⁹ Friedrich Meinecke, *Machiavellism*, (Boulder and London: Westview Press, 1984), หน้า 25.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29

ที่จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นที่จะต้องยึดหลักการดังกล่าว เพราะหากมีแต่คำนึงถึงหลักการของศีลธรรมแล้ว ผู้ปกครองผู้นั้นจะไม่มีวันเป็นผู้ชนะ หรือเป็นผู้ที่สามารถอยู่ในอำนาจได้อย่างมั่นคง เพราะนี่คือโลกของการเมือง ซึ่งเป็นโลกคนละโลกกับโลกของศีลธรรม ที่ไม่มีวันจะมาบรรจบกันได้ ด้วยสภาพความเป็นจริงที่แต่ละโลกต่างก็มีพื้นฐานและเป้าหมายที่แตกต่างกัน

ความหมายของการเมืองที่เราพอจะสรุปได้จากหนังสือเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง หรือ The Prince ของมาคิอาเวลลีก็คือ การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ แม้ว่าความหมายดังกล่าวนี้จะ เป็นความหมายที่ผู้ศึกษาวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่จะคุ้นเคยอย่างดี จากตำราวิชาศาสตร์สมัยใหม่ ของ ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell), โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert Dahl), เดวิด อีสตัน (David Easton) เป็นต้น แต่ถ้าพิจารณาจากบริบททางความคิดทั้งสมัยก่อนและในสมัยของมาคิอาเวลลี แล้ว เราจะพบว่า การเข้าใจการเมืองว่าเป็นเรื่องของอำนาจและวิธีการจัดสรรผลประโยชน์ ที่ไม่คำนึงถึงเรื่องศีลธรรม (moral) และไม่ใช่เรื่องส่วนตัว (impersonal) นั้น เป็นเรื่องใหม่ที่แปลกใหม่ของ วงการการศึกษาความคิดทางการเมือง (innovation in political thought) เมื่อเทียบความคิดทางการเมืองของยุคคลาสสิกและยุคกลางที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคริสต์ศาสนา และถ้าจะ พิจารณากันจริงๆ แล้วจะเห็นว่า ความเข้าใจในคำว่าการเมืองในรัฐศาสตร์สมัยใหม่นั้น ได้รับ อิทธิพลมาจากความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี และในประเด็นนี้ได้มีนักรัฐศาสตร์สมัยใหม่ จำนวนไม่น้อยที่ยอมรับว่ามาคิอาเวลลีเป็นผู้เบิกทาง (forerunner) ให้กับรัฐศาสตร์สมัยใหม่⁵³

ในประเด็นการจัดสรรผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงว่าประโยชน์จะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่นั้น ไพร่ดูรายละเอียดได้ในบทละครเรื่อง Mandragola ของมาคิอาเวลลีประกอบด้วย.

⁵³ L. Olschki, Machiavelli the Scientist, (Berkeley, California: University of California, Berkeley Press: 1945); J. Bronowski and B. Mazlish, Western Intellectual Tradition, (New York: New York University Press: 1960), หน้า 30-34. และดูคำกล่าวของ Francis Bacon ผู้ซึ่งถือได้ว่าเป็นนักคิดในแนววิทยาศาสตร์สมัยใหม่คนแรกๆ ความว่า “เราเป็นหนี้บุญคุณมาคิอาเวลลีอย่างมาก ที่เขาได้ให้คำอธิบายอย่างตรงไปตรงมาถึงสิ่งที่คนทำ ไม่ใช่อธิบายในสิ่งที่คนควรจะทำ” จาก Francis Bacon, De augmentis scientiarum, Book VII, Chapter 2. และดู Harold Lasswell and Abraham Kaplan, Power and Society, (New Haven: Yale University Press: 1950), หน้า 118, เซึ่งอรรถที่ 15. มีใจความว่า “The Prince ของมาคิอาเวลลีเต็มไปด้วยการใช้ข้อความที่มีความหมายอย่างเดียวกับที่รัฐศาสตร์สมัยใหม่ใช้” (Machiavelli's Prince...consisted entirely of

3.4 การสูญเสียอำนาจ

กิจกรรมทางการเมืองต่างๆไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใด ต่างก็ล้วนแต่มีเรื่องของอำนาจมาเกี่ยวข้องกับด้วยเสมอ ทั้งเรื่องของการพยายามแย่งชิงอำนาจ, การขึ้นสู่อำนาจ, การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ เมื่อพิจารณาถึงวัฏจักรแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเราจะเห็นว่ามันมีทั้งสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปและสิ่งที่ยังคงอยู่คู่กับการเมืองเสมอมา สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมออันคือรูปแบบการปกครอง อันได้แก่จำนวนผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือผู้ปกครอง และวิธีใช้อำนาจที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยสาเหตุต่างๆ เช่นการเสียชีวิต, การมอบโอนอำนาจ, การสละราชบัลลังก์, การหมดวาระที่จะอยู่ในอำนาจ, และการหมดอำนาจเพราะถูกยึดอำนาจ เป็นต้น แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดนั้นจะมีองค์ประกอบหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า “อำนาจ” (power) ที่คงอยู่คู่กับการมีรัฐและการเมืองมาตลอด เพียงแต่เปลี่ยนผู้ใช้อำนาจเท่านั้น และบุคคลจำนวนมากได้ตัดสินใจก้าวเข้ามาสู่วงการการเมือง ด้วยความหวังที่จะเป็นหนึ่งในผู้มีสิทธิใช้อำนาจนั้นในช่วงชีวิตของตนในฐานะของผู้ปกครอง ซึ่งก็คือเป้าหมายของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง บรรดาบุคคลที่เข้ามาสู่วงการการเมืองจำนวนมากเหล่านั้น มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่จะบรรลุถึงขั้นของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองได้สำเร็จสมความตั้งใจ แต่เมื่อพวกเขาได้ผ่านขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว ก็มีใ้หวังว่าภารกิจของบรรดาผู้มีอำนาจทั้งหลายจะหมดลงเพียงเท่านั้น เพราะยังต้องมีกระบวนการรักษาอำนาจให้คงอยู่นานที่สุดอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีการใดๆก็ตาม โดยเฉพาะการใช้สิ่งที่เรียกว่า คุณธรรม (virtu)”

statements of political science in the present sense.” อ้างจาก ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 53.

อำนาจ คือ ความสามารถที่จะเอาชนะศัตรู หรือเครื่องมือในการกระทำให้ตนเองชนะหรือบรรลุถึงสิ่งที่ตนปรารถนา โดยไม่มีใครขัดขวาง.

virtu เป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้เป็นผู้ปกครองที่จะต้องมืออยู่ตลอดเวลาที่บุคคลนั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจ ทั้งขั้นตอนการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ ความสำเร็จของผู้ปกครองสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ปกครองผู้นั้นมี virtu และใช้มันอย่างเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันความล้มเหลวของผู้ปกครองก็เกิดขึ้นได้เมื่อผู้นั้นขาด virtu และใช้มัน

ก่อนที่จะศึกษาถึงวิธีการรักษาอำนาจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ผู้ศึกษาเห็นว่าหากได้ศึกษาถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจเสียก่อนก็น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจได้ดียิ่งขึ้น เพราะการมีความรู้และความเข้าใจถึงสาเหตุและลักษณะของการสูญเสียอำนาจ จะทำให้ผู้ปกครองและผู้ศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีสามารถมองเห็นจุดอ่อนและข้อบกพร่องต่างๆที่เป็นสาเหตุของการสูญเสียอำนาจได้ การมองเห็นถึงข้อบกพร่องดังกล่าวจะทำให้ผู้ปกครองเพิ่มความระมัดระวังต่อกรณีตัวอย่างที่

ในทางที่ผิด ดังนั้นในทุกขั้นตอนของการอธิบายเกี่ยวกับอำนาจของผู้ปกครองตามความคิดของมาคิอาเวลลีจึงมีสิ่งๆที่เรียกว่า virtu ประกอบอยู่เสมอ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง virtu โปรดดูใน ส่วนที่ว่าด้วยคุณธรรมและโชคชะตา ที่อยู่ในส่วนท้ายของบทนี้ เนื่องจากในการอธิบายเรื่องการสูญเสียอำนาจ การขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่เน้นถึงรายละเอียดของ virtu มากนักเนื่องจากได้นำไปอธิบายเป็นส่วนเฉพาะแล้ว แต่อย่างไรก็ตามในทุกขั้นตอนของอำนาจที่อยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่างก็มีสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า virtu ประกอบอยู่เสมอ จะทุกส่วนในตัวของมันเอง.

การนำเอาสาเหตุของการสูญเสียอำนาจมาศึกษาก่อนเรื่องแบบวิธีการรักษาอำนาจ จะทำให้เราเข้าถึงสาเหตุและลักษณะของการสูญเสียอำนาจที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เมื่อมีความรู้และความเข้าใจถึงสาเหตุดังกล่าวก็จะทำให้การอธิบายเรื่องการรักษาอำนาจเป็นไปได้อย่างครอบคลุมถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจได้ทั้งหมด การรู้ข้อบกพร่องที่ทำให้เสียอำนาจแล้วหาทางป้องกันและแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดโอกาสและความเสี่ยงในการสูญเสียอำนาจลงไปได้ ซึ่งในการเขียนงานของมาคิอาเวลลีไม่ได้มีการแยกอธิบายถึงเรื่องการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจออกเป็นส่วนๆอย่างชัดเจน เพราะทั้งสามส่วนนั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยาก มาคิอาเวลลีได้อธิบายถึงทั้งสามส่วนดังกล่าวร่วมกันไปในลักษณะของการอธิบายว่าขึ้นสู่อำนาจได้อย่างไร รักษาอย่างไร และทำอย่างไรจึงเสียอำนาจไป แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษามีความต้องการที่จะอธิบายแยกทั้งสามส่วนออกจากกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ยากก็ตาม นำมาสู่เหตุผลที่ได้นำเอาเรื่องการสูญเสียอำนาจขึ้นมาอธิบายก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงเรื่องของการรักษาอำนาจได้ดียิ่งขึ้น.

การเรียนรู้ถึงสาเหตุและลักษณะของการสูญเสียอำนาจ เพื่อนำไปใช้เป็นบทเรียน และปรับใช้เข้ากับวิธีการรักษาอำนาจของผู้ปกครองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝนตนเองของ

เคยเกิดขึ้นมาก่อนนั้นมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการสูญเสียอำนาจให้น้อยลงได้ และในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจได้ยาวนานขึ้นด้วย เนื่องจากในเรื่องอำนาจทางการเมืองนั้นไม่ใช่กิจกรรมที่ผู้ปกครองสามารถจะปล่อยให้เกิดความผิดพลาดขึ้นมาได้ การผิดพลาดทางการเมืองเพียงครั้งเดียวอาจจะมีผลทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปได้ และการสูญเสียอำนาจที่เกิดขึ้นอาจจะทำให้เขาผู้นั้นไม่มีโอกาสกลับคืนสู่อำนาจที่เคยมีมาแต่เดิมได้อีก เพราะผู้ปกครองคนใหม่อาจจะมีความสามารถในการรักษาอำนาจได้ดีจนผู้ปกครองคนเดิมไม่อาจแย่งชิงกลับคืนมาอีกครั้ง

สาเหตุของการสูญเสียอำนาจตามที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวเอาไว้ใน *The Prince* นั้นมีอยู่หลายสาเหตุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เขาได้รวบรวมมาจากประสบการณ์ ที่เขาเคยพบเห็น และเคยศึกษาเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตมาก่อน ซึ่งสาเหตุต่างๆที่จะแสดงไว้ในส่วนนี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองต้องหมดอำนาจลงไปทั้งสิ้น

สาเหตุแรกของการสูญเสียอำนาจที่จะกล่าวถึงก็คือ หลังจากที่ผู้ปกครองก้าวขึ้นสู่อำนาจและดำรงสถานภาพเป็นผู้ปกครองได้แล้ว แต่ไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของผู้ปกครองคนเดิมให้หมดสิ้นไปตั้งแต่แรก โดยเหลือเอาไว้เป็นภัยต่อตนเองในภายหลัง นั่นก็คือเมื่อเริ่มแรกผู้ปกครองคนใหม่สามารถยึดอำนาจจากผู้ปกครองคนเดิมได้แล้วนั้น สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองคนใหม่จะ

เจ้าผู้ปกครองที่แท้ที่มาคิอาเวลลีแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ 1.) การฝึกฝนร่างกายและเรื่องงาน 2.) การฝึกฝนจิตใจและสติปัญญา ซึ่งการฝึกฝนจิตใจและสติปัญญานั้นผู้ปกครองที่แท้สามารถทำได้ด้วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมื่อผู้ปกครองได้เรียนรู้ถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ทั้งในสิ่งที่ควรกระทำตามอย่างและสิ่งที่เป็นข้อผิดพลาดที่ควรเลี่ยงแล้ว ก็จะทำให้ผู้ปกครองสามารถเลือกกระทำตามแบบวิธีการที่ถูกต้องได้ ซึ่งตัวอย่างการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองในยุคก่อนหน้านั้นก็เป็นบทเรียนในประวัติศาสตร์ที่ดีอีกบทหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจได้ดียิ่งขึ้น โปรดดู “แต่สำหรับการฝึกสติปัญญา เจ้าผู้ปกครองควรที่จะอ่านประวัติศาสตร์ และพิจารณาการกระทำทั้งหลายของบรรดาผู้ที่ประเสริฐในประวัติศาสตร์ เพื่อดูว่าพวกเขาควบคุมตนเองอย่างไรในขณะทำสงคราม ควรตรวจสอบสาเหตุแห่งชัยชนะ และการพ่ายแพ้ของพวกเขา เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงสิ่งหลังและเลียนแบบสิ่งแรก. . .” ดูรายละเอียดใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทร์วงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 217.

ต้องทำก็คือ การกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองคนเดิมให้หมดสิ้นไป⁵⁴ เพื่อไม่ให้บรรดากลุ่มอำนาจเก่าสามารถฟื้นตัวขึ้นมาก่อความไม่สงบแก่ผู้ปกครองคนใหม่ได้ อันหมายถึงการหวนกลับมายึดอำนาจคืนไปจากผู้ปกครองคนใหม่

ในระยะแรกๆที่ผู้ปกครองคนใหม่สามารถยึดอำนาจมาได้นั้น บรรดากลุ่มอำนาจเดิมก็อาจจะยังไม่สามารถทำอะไรที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ และของผู้ปกครองคนใหม่ได้มากนัก แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องอ่อนกำลังลงเมื่อใด บรรดากลุ่มอำนาจเก่าดังกล่าวก็จะเริ่มเข้ามาทำการก่อกวน และเริ่มหาทางทวงอำนาจของพวกเขากลับคืน และเมื่อใดที่กลุ่มอำนาจเดิมมีกำลังเข้มแข็งกว่าผู้ปกครองคนใหม่ พวกเขาก็สามารถทำให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องหมดอำนาจไปได้ เพราะโอกาสที่พวกเขาจะฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้งนั้น ก็มีอยู่มาก เนื่องจากเคยเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจมาก่อน ดังนั้นการไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของผู้ปกครองคนเดิมเสียตั้งแต่เริ่มแรกที่ขึ้นมามีอำนาจได้ใหม่นั้น จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองคนใหม่มีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจไปได้อย่างมากสาเหตุหนึ่ง

⁵⁴ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 95. การกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองคนเดิมนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองคนใหม่ไม่อาจผ่อนผันหรือลดความรุนแรงลงมาได้ แม้รุนแรงก็ต้องกระทำ หากจะเปลี่ยนเป็นการเกลี้ยกล่อมเชื้อสายของผู้ปกครองคนเก่าให้ยอมรับสถานการณ์ของพวกเขา นั้น มิใช่วิธีการที่จะนำมาใช้ได้หากหวังจะรักษาอำนาจ การเกลี้ยกล่อมให้ผู้ปกครองเดิมยอมอยู่ใต้อำนาจผู้ปกครองใหม่อาจจะทำได้ในระยะแรกๆเท่านั้น แต่เมื่อกลุ่มอำนาจเก่ามีโอกาสหรือมีความเข้มแข็งเพียงพอ พวกเขาก็จะหาทางทวงอำนาจของพวกเขาคืน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องสูญเสียอำนาจได้ ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดก็คือการกำจัดมิใช่การเกลี้ยกล่อม เพื่อตัดปัญหาไม่ให้เกิดความยุ่งยากขึ้นมาในภายหลังอีก

การทวงอำนาจที่พวกเขาเคยมีอยู่กลับคืนนั้น เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติของการแสวงหาอำนาจทางการเมืองที่ทุกคนใฝ่ฝันและพยายามจะไปให้ถึง ซึ่งรวมถึงกลุ่มอำนาจเก่าที่ได้สูญเสียอำนาจไปแล้วด้วย เพราะเมื่อเขามีโอกาส เขาก็ยอมหาทางทวงอำนาจที่พวกเขาเคยมีอยู่กลับคืนมา ดังนั้นการกำจัดกลุ่มอำนาจเก่าให้หมดสิ้นจึงเป็นวิธีที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการสูญเสียอำนาจได้วิธีหนึ่ง.

สาเหตุประการต่อมาที่มาคือเวลาเฉลี่ยก็คือ การที่ผู้ปกครองยินยอมหรือเปิดโอกาสให้คนที่เราเกลียดและ/หรือคนที่เกลียดเรา ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง⁵⁵ เหตุผลสำคัญของสาเหตุนี้ก็คือ คนที่เราเกลียดและ/หรือคนที่เกลียดเรา ก็คือคนที่เราถือว่าเป็นศัตรู เป็นฝ่ายตรงข้ามกับเรานั้น และในขณะที่เดียวกันเขาก็ถือว่าเราเป็นศัตรูกับเขาด้วยเช่นกัน คนพวกนี้มีความมุ่งหวังที่จะทำลายล้างเราอยู่ตลอดเวลา เมื่อใดก็ตามที่เขามีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งที่สามารถเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ เขาก็จะทำมันทันที โดยไม่มีข้อยกเว้น ถึงแม้ว่าจะเป็นในกรณีที่เราเป็นผู้แต่งตั้งให้เขาได้เข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าวนั้นก็ตาม เนื่องจากมาคือเวลาเฉลี่ยมีความเชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นจะไม่สามารถทำให้ผู้ที่เคยเป็นศัตรูกับเรามาก่อน ลืมความเจ็บช้ำเก่าๆที่เคยมีมาแต่เดิมได้⁵⁶ เพราะความเกลียดชังระหว่างมนุษย์นั้น ไม่สามารถจะลบเลือนไปได้ ไม่ว่าจะใช้เวลานานเท่าใด หรือจะทดแทนด้วยผลประโยชน์ใดๆก็ตาม ในเรื่องของการทำอันตรายต่อมนุษย์นั้น มาคือเวลาเฉลี่ยเชื่อว่า มนุษย์เราจะทำอันตรายต่อมนุษย์ ด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ⁵⁷ คือ ทำเพราะความกลัว กับทำเพราะความเกลียด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เราเกลียดได้รับตำแหน่งสำคัญ ที่สามารถทำอันตรายเราได้ จึงถือได้ว่าเป็นสาเหตุสุดยอดแห่งความพินาศของ

คนที่เราเกลียดและคนที่เกลียดเรานั้น อาจจะเป็นคนๆเดียวกันหรือเป็นคนละคนก็ได้ แต่คนทั้ง 2 ประเภทนี้ต่างก็ถือว่าเป็นศัตรูกับเราด้วยกันทั้งสิ้น และธรรมชาติของคนที่เป็นศัตรูกันนั้นก็ย่อมที่จะหาโอกาสทำลายและทำร้ายฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลาเมื่อมีโอกาสเสมอ บุคคลทั้ง 2 ประเภทนี้จึงเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับผู้เป็นผู้ปกครอง.

⁵⁵ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 148-149.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 149. ความว่า “และใครก็ตามที่เชื่อว่าผู้ที่มีตำแหน่งใหญ่โตจะลืมความเจ็บช้ำเก่าๆด้วยผลประโยชน์ใหม่ๆ ก็หลอกตนเอง”.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 148. ความว่า “เพราะมนุษย์ทำอันตราย ถ้าไม่ใช่เพราะความกลัว ก็เพราะความเกลียดบรรดาคนซึ่งเขาได้ทำให้เกิดความไม่พอใจ”.

“การทำอันตรายเพราะความกลัวนั้น เป็นการทำขึ้นเนื่องจากกลัวว่าถ้าหากไม่ทำอันตรายเขา เขาก็จะมาทำอันตรายเรา ดังนั้นจึงมีคนจำนวนไม่น้อยที่ชิงลงมือทำอันตรายคนอื่นก่อนด้วยเหตุผลของความกลัว ไม่ใช่เพราะความเกลียด แต่เป็นการทำเพื่อความอยู่รอดของตนเอง โดยการคาดการณ์เอาเองว่าผู้ที่เรากลัวนั้นจะมาทำร้ายเรา ถ้าหากเราอยากปลอดภัยเราก็ต้องจัดการกับเขาก่อนด้วยการทำร้ายเขาก่อนที่เขาจะมาทำร้ายเรา.

อำนาจรัฐ⁵⁸ และไม่ว่าใครก็ตาม ที่ให้โอกาสผู้อื่น โดยเฉพาะศัตรูของเขาขึ้นมาอำนาจได้ ก็กล่าวได้ว่า เขาผู้นั้นเป็นผู้ที่ทำลายตนเอง⁵⁹ และเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาต้องสูญเสียอำนาจอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

สาเหตุของการสูญเสียอำนาจ 2 ประการแรกที่กล่าวมาแล้วนั้น เราสามารถอธิบายรวมกันได้ว่า ทั้งการปล่อยเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองคนเดิมให้เหลือไว้ และการเปิดโอกาสให้คนที่เราเกลียดและ/หรือคนที่เกลียดเราได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองนั้น เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้ปกครองผู้นั้นขาดหรือหย่อนความสามารถในเรื่องของการมองการณ์ไกล หรือความสามารถใน

“การฆ่าอันตรายคนอื่นเพราะความเกลียดนั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่บุคคลทั่วไปไม่เฉพาะแต่เจ้าผู้ปกครองต่างก็ทราบและปฏิบัติกันมาช้านาน ธรรมชาติของคนที่เกลียดซึ่งกันนั้นต่างฝ่ายต่างก็คอยหาโอกาสที่จะทำร้ายและทำลายฝ่ายตรงข้ามอยู่เสมอเมื่อตนมีโอกาส เพื่อระบายความเกลียดที่มีอยู่ในจิตใจอันไม่สามารถลบเลือนไปได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด และการกำจัดผู้ที่มีความเกลียดอยู่กับเรานั้น ถือเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของเจ้าผู้ปกครอง “ที่จะกำจัดผู้ซึ่งสามารถและต้องทำอันตรายต่อท่าน” ที่มาคิอาเวลลียกเอาตัวอย่างของ ซีซาร์ บอร์เจีย (Cesare Borgia) มาอธิบายถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจ ที่ซีซาร์ต้องสูญเสียอำนาจไปเพราะเปิดโอกาสให้จูเลียสซึ่งเป็นพระคาร์ดินัลที่เขาเคยทำร้ายมาก่อนขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 (Pope Julius II) อันเป็นตำแหน่งที่สามารถทำอันตรายเขาได้ และเขาก็ต้องสูญเสียอำนาจไปก็เนื่องมาจากความผิดพลาดข้อนี้ของเขา โปรดดูใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติจันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 147-149.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 148-149. จากตัวอย่างของซีซาร์ บอร์เจีย ในการเลือกสันตะปาปา ที่มาคิอาเวลลีกล่าวว่า “ท่านดูก็(ซีซาร์ บอร์เจีย)จึงพลาดในการเลือกครั้งนี้ และนี่คือสาเหตุสุดท้ายของความพินาศของเขา” และ “เราสามารถจะตำหนิเขาได้เฉพาะการที่เขาทำให้จูเลียสเป็นสันตะปาปาซึ่งเป็นการเลือกที่เลว เพราะอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่า หากเขาไม่สามารถตั้งสันตะปาปาตามแบบวิธีการของเขา เขาก็ยังสามารถจะกันไม่ให้ใครก็ได้เป็นสันตะปาปา” เพื่อไม่ให้ศัตรูของเขา(ที่เขาไม่ต้องการ) ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่มีอำนาจเพียงพอที่จะทำอันตรายเขาได้ในภายหลัง.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 104.

การคำนึงถึงความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต⁸⁰ เพราะผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจให้นานๆ และสูญเสียมันไปด้วยความยากลำบากนั้น จะต้องมีความสามารถในการคาดคะเนถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากการกระทำต่างๆในปัจจุบันด้วย⁸¹ การไม่ยอมกำจำกัดเชื้อสายของผู้มีอำนาจเดิม หรือการเปิดโอกาสให้คนที่เราเกลียดเข้ามามีอำนาจนั้น ในระยะแรกๆที่อำนาจของเรายังเข้มแข็งอยู่ คนพวกนั้นก็คงจะทำอันตรายเราไม่ได้มากเท่าไรนัก แต่ถ้าเมื่อใดที่เราอ่อนกำลังลง หรือเมื่อพวกเขามีความพร้อมมากขึ้นในอนาคตนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนก็คือ การก่อความยุ่งยาก และความไม่สงบต่ออำนาจของเรา และนั่นก็คือสาเหตุของการสูญเสียอำนาจ 2 ประการแรก ที่เราจำเป็นต้องรู้และเข้าใจ เพื่อที่จะหาทางหลีกเลี่ยง ให้ได้ในวิธีการของการรักษาอำนาจ ที่เราจะศึกษากันในส่วนต่อไป

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100. ความสามารถในการมองเห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็น *virtu* อย่างหนึ่งที่เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาควรจะทำ เพราะ “นั่นคือการคำนึงถึงมิเพียงแต่เฉพาะความยุ่งยากในปัจจุบันเท่านั้น แต่คำนึงถึงความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย และพยายามคาดคะเนและเตรียมการสำหรับความยุ่งยากเหล่านั้นด้วยความอดทนอย่างเต็มกำลัง เพราะเมื่อเราได้เห็นความยุ่งยากเหล่านั้นเสียแต่ไกล เราก็สามารถแก้ไขได้อย่างง่ายดาย แต่ถ้าท่านคอยจนกระทั่งความยุ่งยากเหล่านั้นอยู่ใกล้ การนำบัดก็จะไม่ทันการ เพราะโรคภัยนั้นถึงขนาดรักษาไม่ได้เสียแล้ว”.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, มาคิอาเวลลีมีความเชื่อในเรื่องการคาดคะเนถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าเปรียบเสมือนการรักษาคนไข้ของนายแพทย์โดยเปรียบเทียบว่า “ในตอนเริ่มเจ็บป่วยของบุคคลหนึ่งนั้น การรักษาทำได้ง่าย แต่ยากที่จะรู้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปโดยมิได้มีการนำบัดในตอนต้น จนง่ายที่จะรู้อาการไข้ แต่ยากที่จะรักษา ในเรื่องต่างๆของรัฐก็เป็นอย่างเดียวกันนี้ เพราะเมื่อเรารู้(ซึ่งเป็นความสามารถที่เฉพาะผู้ซึ่งถูกรอบคอบเท่านั้นที่จะมี)ถึงโรคภัยที่กำลังเกิดขึ้นเสียตั้งแต่อยู่ไกล ก็รักษาได้ง่าย แต่เมื่อโรคภัยถูกปล่อยปละละเลยให้เติบโตตามแบบวิธีการจนทุกคนรู้จักมันดี เพราะไม่ได้เป็นที่ล่วงรู้เสียก่อน ถึงตอนนั้นก็แก้ไขอะไรไม่ได้อีกเลย”.

การหลีกเลี่ยงในที่นี้คือการหลีกเลี่ยงที่จะต้องสูญเสียอำนาจในอนาคตด้วยการไม่หลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้า ซึ่งอาจจะเป็นการทำสงครามกับฝ่ายตรงข้ามในปัจจุบัน มาคิอาเวลลีได้ยกตัวอย่างการทำสงครามของชาวโรมันต่อฟิลลิปและอันติโอคัสว่า “ดังนั้นพวกเขา (โรมัน) จึงอยากจะทำสงครามกับฟิลลิปและอันติโอคัสเสียในกรีก เพื่อจะได้ไม่ต้องมาทำสงครามกับพวกนั้นในอิตาลี และถึงแม้ว่าในขณะนั้นพวกเขาสามารถที่จะเลี้ยงทั้งสองคนนี้ได้ แต่พวกเขาก็ไม่

สาเหตุประการต่อไปที่จะกล่าวถึงก็คือ สาเหตุที่เกี่ยวกับเรื่องของ “กองกำลัง” ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวพันกับเรื่องของการรักษาอำนาจด้วย มาคิอาเวลลีเชื่อว่า ผู้ปกครองที่มีกองกำลังของตนเอง จะสามารถกระทำการต่างๆ เช่น การได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาอำนาจด้วยความสะดวกสบาย แต่ในทางตรงกันข้ามนั้น ผู้ที่ไม่มีกองกำลังของตนเอง ก็จะต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยความง่ายดายเช่นกัน

ความบกพร่องในเรื่องกองกำลังของตนเองนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอยู่หลายประเด็น เช่น การไม่มีกองกำลังเป็นของตนเองเลย แต่อาศัยการพึ่งพากองกำลังของผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการได้อำนาจมาโดยอาศัยโชคชะตา (fortune) การไม่มีกองกำลังของตนเองนี้ จะทำให้เราต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าของกองกำลังที่เราพึ่งพาอยู่ ซึ่งเราไม่สามารถหยั่งรู้ได้เลยว่า อำนาจดังกล่าวจะให้การสนับสนุนเราไปถึงเมื่อไร และถ้าหากเมื่อใดที่กองกำลังดังกล่าวเลิกให้การสนับสนุนเรา เมื่อนั้นโอกาสของการสูญเสียอำนาจก็จะมีสูงขึ้นจนเราไม่อาจต้านทานได้”

ปรารถนาจะทำอย่างนั้น อีกทั้งคำพูดติดปากคนฉลาดอยู่ทุกเมื่อเชื่อกันในสมัยของเราที่ว่า จงรับผลประโยชน์จากเวลานั้น ก็ไม่เคยถูกใจพวกเขา แต่(พวกเขาเลือกที่จะได้รับ)ประโยชน์(ชนิดที่มาจากคุณธรรมและความสุจริตรอบคอบมากกว่า เพราะเวลาผลักดันทุกสิ่งทุกอย่างไปข้างหน้าและสามารถนำมาซึ่งสิ่งที่ดีได้เช่นเดียวกับสิ่งที่เลว และอาจนำมาซึ่งสิ่งที่เลวได้เช่นเดียวกับสิ่งที่ดี” ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

การอาศัยกองกำลังของผู้อื่นเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องของโชคชะตา ที่ผู้ปกครองประเภทนี้จะไม่มีความแน่นอนในการรักษาอำนาจของตนและมีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจได้มากกว่าผู้ปกครองที่มีกองกำลังของตนเอง ตัวอย่างของผู้ปกครองประเภทนี้ที่มาคิอาเวลลียกมาก็คือ ซีซาร์ บอร์เจีย ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่มาคิอาเวลลีประทับใจอย่างมาก ซีซาร์นั้นถึงแม้จะเป็นตัวอย่างของผู้ปกครองที่มีคุณธรรมอยู่ในตัวอย่างมากมาย แต่เขาก็เป็นบุคคลที่ได้อำนาจมาด้วยโชคชะตา คือได้มาโดยอาศัยกองกำลังของศาสนจักรซึ่งมีบิดาของเขา คือสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 คอยหนุนหลังอยู่ ในระยะแรกอำนาจของซีซาร์ยังมั่นคงอยู่ แต่เมื่อบิดาของเขาเสียชีวิตลง สันตะปาปาคนใหม่คือจูเลียสที่ 2 ไม่ให้การสนับสนุนซีซาร์อีกต่อไปเพราะเป็นศัตรูกัน กองกำลังของศาสนจักรที่เคยสนับสนุนซีซาร์อยู่ก็กลายเป็นสิ่งที่ซีซาร์พึ่งพาไม่ได้อีกต่อไป และหลังจากนั้นอีกไม่นานซีซาร์ก็ต้องสูญเสียอำนาจของเขาไป ตัวอย่างของซีซาร์นี้ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถอธิบายความบกพร่อง

ประเด็นที่สองที่เกี่ยวกับเรื่องกองกำลัง ที่จะกล่าวถึง ก็คือ การนำเอากองกำลังของต่างชาติเข้ามาช่วยขจัดความยุ่งยากในรัฐของตน⁶² เพราะในการรักษาอำนาจรัฐนั้น โอกาสที่จะเพลี่ยงพล้ำต่อฝ่ายตรงข้าม ก็เป็นสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง ที่จะต้องหาวิธีป้องกันและแก้ไขเอาตามความเหมาะสม แต่วิธีแก้ไขความยุ่งยากภายในรัฐนั้น จะต้องไม่ใช่วิธีที่นำเอากองกำลังต่างชาติเข้ามาช่วยขจัดความยุ่งยากดังกล่าว เพราะนั่นคือการชักศึกเข้าบ้านที่มีอันตรายเป็นอย่างยิ่ง มาคิอาเวลลิกกล่าวแสดงความเห็นในเรื่องนี้เอาไว้ว่า

“... เพราะฉะนั้น เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญา จึงหลีกเลี่ยงกองกำลังเหล่านี้(กองกำลังต่างชาติ)เสมอมา และใช้กองกำลังของตนเอง เขาปรารถนาที่จะแพ้ด้วยกองกำลังของตนเองเสียยิ่งกว่าที่จะชนะด้วยกองกำลังของผู้อื่น ทั้งนี้ โดยวินิจฉัยว่า ชัยชนะที่ได้มาโดยกองกำลังต่างด้าวนั้น ไม่ใช่ชัยชนะที่แท้จริง...”⁶³

กองกำลังต่างชาติที่เข้ามานั้น อาจจะช่วยขจัดความยุ่งยากในเบื้องต้นได้ แต่หลังจากนั้นแล้ว กองกำลังส่วนนี้กลับจะเป็นภัย โดยสร้างความยุ่งยากและความวุ่นวายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมเสียอีก และโอกาสที่จะกำจัดกองกำลังต่างชาติออกไปจากดินแดนของตน ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่ายๆ เสียด้วย เพราะเรา(ผู้ปกครอง)นำพวกเขาเข้ามาในขณะที่เราอยู่ในสภาพที่อ่อนกำลัง ซึ่ง

เรื่องการพึ่งพากองกำลังของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โปรดดูรายละเอียดการสูญเสียอำนาจของซีซาร์ บอร์เจียได้ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 141-149. และดูคำอธิบายเรื่องคุณธรรมและโชคชะตาในส่วนท้ายของบทนี้ประกอบด้วย.

“การไม่มีกองกำลังเป็นของตนเอง ทำให้ผู้ปกครองต้องพึ่งพากองกำลังของผู้อื่นอยู่เสมอ เท่ากับว่าเราเอาอนาคตของรัฐไปฝากไว้กับผู้อื่น และไม่มีความสามารถในการรักษารัฐด้วยตนเอง ไม่มีโอกาสที่จะ “ป้องกันตนเอง” ได้เลย เมื่อใดก็ตามที่กองกำลังที่พิทักษ์เราอยู่เลิกให้การคุ้มครองเรา เราก็จะอยู่ในสภาพที่อ่อนแอและพร้อมจะถูกโจมตีได้ทุกเมื่อ ซึ่งโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจก็มีอยู่ทุกเมื่อเช่นกัน โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ ใน เรื่องเดียวกัน, บทที่ 10, หน้า 175-177.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

พวกเขาก็ย่อมรู้ถึงสถานภาพของเราเป็นอย่างดี จุดนี้เองที่ทำให้พวกเขาพยายามทำทุกวิถีทาง ที่จะขัดขวางไม่ให้ผู้ปกครองที่เขาช่วยเหลือมีกำลังเข้มแข็งมากไปกว่าเขา ทำให้เราต้องตกอยู่ในสถานะที่จำเป็นต้องพึ่งพากองกำลังของพวกเขาอยู่ตลอดไป และหากเราขัดขึ้น พวกเขาก็จะยึดอำนาจไปจากเราเสีย สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าหากกองกำลังต่างชาติไม่ยึดอำนาจไปจากผู้ปกครอง อันจะทำให้สูญเสียอำนาจอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ผู้ปกครองผู้นั้นก็จะต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของผู้อื่น เป็นสถานภาพของผู้ปกครองที่ไม่มีอำนาจที่แท้จริงอย่างเสียไม่ได้ กองกำลังต่างชาติที่ผู้ปกครองได้นำเข้ามาจึงเป็นสาเหตุของการสูญเสียอำนาจที่น่ากลัวและเป็นปัญหาที่ยากแก่การแก้ไข

ประเด็นเรื่องกองกำลังที่จะนำไปสู่การสูญเสียอำนาจประเด็นสุดท้ายก็คือ การมีกองกำลังเป็นของตนเอง แต่ผู้ปกครองไม่อยู่ในสถานะที่จะควบคุมและบังคับใช้กองกำลังของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ การที่ผู้ปกครองไม่ได้เป็นนายทัพด้วยตนเอง⁶⁴ หรือเป็นผู้ที่ไม่รู้จักหรือไม่ให้ความสำคัญกับศิลปะของการทำสงคราม⁶⁵ มาคิอาเวลลิลีกกล่าวว่าความบกพร่องของผู้ปกครองที่ไม่ได้เป็นนายทัพด้วยตนเอง หรือไม่ได้เป็นผู้ปกครองที่เข้าใจเรื่องทางทหาร จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นไม่สามารถเป็นที่เคารพยกย่องโดยทหารของเขา และเขาก็ไม่อาจไว้ใจพวกทหารได้⁶⁶ นั่นก็คือสภาพของผู้ปกครองที่ไม่สามารถควบคุมกองทัพได้อย่างที่ควรจะเป็น เพราะมาคิอาเวลลิลีเชื่อว่า บรรดานายทัพที่เก่งกาจทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมไม่ฝืนถึงความยิ่งใหญ่ของตนเองอยู่เสมอ⁶⁷ ถ้าหากผู้ปกครองผู้ใดไม่มีความรู้เรื่องการทหาร ที่จะรู้เท่าทัน หรือควบคุมพวกเขาได้ พวกเขาก็จะเริ่มทำทลายอำนาจ และยึดเอาอำนาจไปจากผู้ปกครองผู้นั้นในที่สุด

เป็นความจริงที่มีอาจปฏิเสธได้เลยว่า ความสามารถทางด้าน การสงครามนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้นั้นได้มาซึ่งอำนาจ แต่ในทางกลับกันนั้น การเป็นผู้หย่อนความสามารถในด้านการสงคราม ก็ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้เช่นกัน การฝึกสงครามอยู่เสมอจะทำให้ผู้ปกครองมีความพร้อมในเรื่องการป้องกันรักษารัฐได้ดีขึ้น เพราะการฝึกซ้อมรบจะทำให้ทหารของ

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215-217.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 216.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 190.

รัฐมีความพร้อมที่จะป้องกันการสูญเสียอำนาจต่างๆอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการฝึกซ้อมในยามสงบ ที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญมากกว่าการฝึกในยามสงคราม⁶⁸ เพราะมีผู้ปกครองในอดีตจำนวนมาก ที่ต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยสาเหตุที่เขาได้หันไปให้ความสำคัญกับความโอ้อ่าของชีวิต มากกว่าการคิดถึงเรื่องของกำลังทหาร⁶⁹ ผู้ปกครองที่มีพฤติกรรมดังกล่าวนั้น เมื่อถึงยามคับขันขึ้นมา เขาจะไม่สามารถต่อต้านอำนาจที่เข้ามาทำลายเขาได้เลย เพราะเขาไม่ได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสงคราม และสาเหตุนี้ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

เมื่อกล่าวถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจที่เกิดขึ้นจากผู้มีอำนาจเดิมที่ไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองเดิม และการยอมให้ผู้เป็นศัตรูกับเขาได้รับตำแหน่งสำคัญ กับการสูญเสียอำนาจที่เกิดจากความบกพร่องเรื่องกองกำลังคือการไม่มีกองกำลังเป็นของตนเอง, การพึ่งพากองกำลังต่างชาติ และการไม่สามารถควบคุมกองกำลังของตนเองไปแล้ว สาเหตุต่อไปที่มีผลทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้ก็คือ เรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวต่อประชาชนในรัฐของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางตัวของผู้ปกครองต่อประชาชนในทางที่ผิด แล้วนำไปสู่การสูญเสียอำนาจตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงทั้งหมดมาไว้ในส่วนนี้ เป้าหมายหลักของผู้ปกครองที่มีต่อประชาชน ก็คือ ทำอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ตนเองเป็นที่เกลียดชัง

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 216. เพราะในยามสงครามนั้น กองกำลังของรัฐจะต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมรบแล้ว มิใช่เพียงจะมาฝึกให้พร้อมในยามสงคราม และวิธีการที่จะทำให้กองทัพพร้อมรบอยู่เสมอก็คือการฝึกซ้อมรบโดยเฉพาะการฝึกในยามสงบ เพื่อจะได้มีความพร้อมที่จะทำสงครามเมื่อถึงเวลาที่สงครามเกิดขึ้นจริง ผู้ปกครองที่ละเลยการเตรียมความพร้อมในการฝึกทหาร โดยเฉพาะการฝึกในยามสงบนั้นจึงมีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจได้มากกว่าผู้ปกครองที่ฝึกทหารในยามสงบอยู่เสมอ.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215. เนื่องจากกำลังทหารของรัฐนั้นจะเป็นสิ่งที่คอยปกป้องการรุกรานจากผู้รุกรานได้ แต่ความโอ้อ่าของชีวิตนั้นไม่ได้มีส่วนช่วยในการรักษาอำนาจเมื่อถึงคราวที่สงครามเกิดขึ้นจริง เพราะกองกำลังในการป้องกันรัฐนั้นรบด้วยกำลังทหารมิใช่รบด้วยความโอ้อ่าของพระราชวัง ผู้ปกครองที่หวังจะรักษาอำนาจจึงต้องให้ความสำคัญกับเรื่องกำลังทหารอยู่เสมอ แต่เมื่อใดที่เขาคิดถึงเรื่องอื่นเช่นเรื่องความโอ้อ่าของชีวิตมากกว่าการคิดถึงเรื่องกำลังทหาร เมื่อนั้นผู้ปกครองผู้นั้นก็มีโอกาสสูญเสียอำนาจได้มากขึ้นไปอีก.

ของประชาชน หรือทำอย่างไรจึงจะไม่ให้ตนเองมีประชาชนเป็นศัตรู⁷⁰ เพราะการมีประชาชนเป็นศัตรูนั้นเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงของผู้เป็นผู้ปกครองทุกคน เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องดำรงตนอยู่ท่ามกลางประชาชนจำนวนมาก ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่รังเกียจผู้ปกครองแล้ว เขาก็คงจะอยู่ในอำนาจได้อย่างลำบากเพราะต้องถูกต่อต้านด้วยวิธีการต่างๆ จากประชาชนอยู่ตลอดเวลา สถานการณ์เช่นนั้นจะเพิ่มโอกาสในการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองให้มีมากกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปกครองที่จะต้อง มีประชาชนเป็นมิตรด้วย⁷¹ เพื่อลดโอกาสและความเสี่ยงในการสูญเสียอำนาจที่อาจจะเกิดจากประชาชนให้น้อยลง

ความพยายามที่จะเป็นมิตรกับประชาชนนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะต้องพิจารณาว่าควรจะทำมากหรือน้อยเพียงใด เหมาะสมกับความจำเป็นของผู้ปกครองแต่ละคนแค่ไหน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนตายตัว แต่ก็ไม่ใช่ว่าความพยายามที่จะประชาชนรักมากเกินไปก็ควรจะเป็น เพราะผู้ปกครองที่พยายามทำให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชนในปริมาณที่เกินกว่าความเป็นมิตรจะเป็นอันตรายต่อผู้ปกครอง และนำมาสู่การสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองได้เนื่องจากการเป็นที่รักไม่ได้ทำให้มนุษย์กลัวหรือไม่กล้าทำร้ายผู้ปกครอง เพราะธรรมชาติของมนุษย์ในความคิดของมาคิอาเวลลีเป็นคนเห็นแก่ตัวและพร้อมจะทรยศต่อความรักได้ทุกเมื่อ แต่พวกเขาจะไม่กล้าทรยศต่อความกลัว” การพยายามทำความดีในทุกๆ เรื่องจึงไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 166-171.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

การสร้างความเป็นมิตรกับประชาชนนั้น ควรสร้างมากหรือน้อยเท่าไรขึ้นอยู่กับความฉลาดและ/หรือความสุจริตรอบคอบอันเป็น *virtu* ที่สำคัญของผู้ปกครองที่แท้ ตามความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นทั้งความรักและความกลัวต่างก็มีประโยชน์และมีโทษด้วยกันทั้งสองอย่าง ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับ *virtu* ของผู้ปกครองที่แท้ที่จะยึดหยุ่นและประสานประโยชน์จากความรักและความกลัวให้เกิดต่อตนเองมากที่สุด การสร้างความรักมากเกินไป ประชาชนก็ไม่เกรงกลัว แต่การสร้างความกลัวมากเกินไปก็อาจจะกลายเป็นความเกลียดชังได้ ความสำเร็จหรือความหายนะของผู้ปกครองจึงขึ้นอยู่กับผู้ปกครองว่าจะแสดง *virtu* ของตนในเรื่องนี้อย่างไรด้วย.

“มาคิอาเวลลีสากล่าวว่า “การเป็นที่หวาดกลัวจึงเป็นการปลอดภัยมากกว่าการเป็นที่รัก เพราะเราสามารถจะพูดสิ่งนี้โดยทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์ได้ว่า พวกเขาอกตัญญู เปลี่ยนใจง่าย เป็นพวกมือถือสากปากถือศีล และพวกอำพราง พวกหลีกเลียงอันตราย ผู้รักผลได้ และในขณะที่ท่าน

เป็นคุณธรรม (virtu) เพราะการทำแต่ความดีเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถช่วยรักษาอำนาจเอาไว้ได้ เนื่องจากจะเป็นจุดอ่อนที่ฝ่ายตรงข้ามสามารถนำมาใช้เล่นงานผู้ปกครอง ดังนั้นการดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความรักและความดีอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นข้อบกพร่องของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามหาทางโค่นล้มเขาได้ตลอดเวลา

เมื่อการทำตัวเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีอยู่เสมอ ไม่ใช่สิ่งที่ดีสำหรับผู้ปกครองที่มุ่งหวังจะรักษาอำนาจให้ได้ยาวนานแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องมีความสามารถที่จะพลิกแพลงสถานการณ์ต่างๆ ได้ตลอดเวลา ถ้าผู้ปกครองคนใดทำเช่นนั้นไม่ได้ โอกาสที่จะต้องสูญเสียอำนาจก็มีมาก เพราะความดีต่างๆ ที่พยายามกระทำนั้น เมื่อมองอีกมุมหนึ่งก็จะกลับกลายเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายตรงข้ามใช้โจมตีเราได้เป็นอย่างดี

(ผู้ปกครอง) ทำดีต่อพวกเขา พวกเขา ก็จะเป็นของท่านเต็มตัว อูทิสโลนิต สิ่งของต่างๆ ชีวิตและบุตรชายแก่ท่าน อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเมื่อความจำเป็นนั้นอยู่ห่างไกลออกไป แต่เมื่อความจำเป็นเข้ามาใกล้ท่าน เมื่อนั้นพวกเขาก็จะเป็นกบฏ และเจ้าผู้ปกครองที่วางรากฐานตนเองบนถ้อยคำของพวกนั้นอย่างเต็มตัว หากพบว่าตนเองขาดการเตรียมการอย่างอื่น ๆ เมื่อใด ก็จะถูกทำลาย เพราะมิตรสหายที่เราได้มาด้วยการซื้อหา และมีไว้ด้วยความยิ่งใหญ่ และความสูงส่งของจิตใจนั้น - เราสมควรจะได้พวกเขา แต่เราไม่ได้มีพวกเขาเลย- เมื่อเวลานั้นมาถึงก็ไม่อาจใช้พวกเขาได้ และมนุษย์มีความระมัดระวังในการทำให้คนที่ทำให้ตนเป็นที่รักต้องซุนเคืองน้อยกว่าคนที่ทำให้ตนเป็นที่หวาดกลัว เพราะความรักนั้นคงรักษาไว้ด้วยสายไซแห่งภาระผูกพันซึ่งเนื่องจากความชั่วร้ายของมนุษย์จึงถูกตัดขาดได้ทุกโอกาส เพื่อผลประโยชน์ของตน แต่ความกลัวนั้น คงรักษาไว้ได้ โดยความหวาดกลัวการลงโทษ ซึ่งไม่เคยจากท่านไปเลย” โปรตตุรายละเอียดในนิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 232.*

การทำความดีมากเกินไป เป็นอีกกรณีหนึ่งที่อธิบายลักษณะของ virtu ได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่น แต่จะยืดได้มากหรือน้อยแค่ไหนก็ต้องขึ้นอยู่กับความสุจริตรอบคอบของผู้ปกครองที่แท้ ความดีเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ที่ใครก็ต้องการ แต่สำหรับผู้ปกครองแล้ว เขาไม่สามารถจะทำได้ตลอดเวลาเพราะจะกลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้เขาต้องสูญเสียอำนาจได้ โปรตตุรายอธิบายเรื่องคุณธรรมและโชคชะตาในส่วนท้ายของบทนี้ประกอบด้วย.

การพยายามสร้างภาพของตัวเองให้เป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ด้วยการเป็นผู้ให้ในสิ่งต่างๆแก่ประชาชนอย่างมากมาย พยายามทำตัวเป็นคนใจบุญสุนทานอยู่ตลอดเวลา ทำดีที่สุดแล้วการกระทำเช่นนั้นกลับจะส่งผลเสียให้แก่ผู้ปกครองได้ เพราะเมื่อผู้ปกครองต้องการเป็นผู้ “ให้” อยู่ตลอดเวลาจะมีผลทำให้ฐานะทางการเงินของรัฐและของผู้ปกครองย่ำแย่ลง หนทางแก้ไขเพื่อไม่ให้ฐานะของรัฐแย่งลงก็คือการเก็บภาษีจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งวิธีนี้จะสร้างภาระให้ประชาชนเพิ่มมากขึ้นตามมาด้วย เพราะประชาชนจะต้องเดือดร้อนที่ถูกเก็บเงินภาษีเพิ่ม และนำไปสู่ความเกลียดชังจากประชาชนที่จะมีต่อผู้ปกครอง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียอำนาจอย่างหนึ่งตามที่มาคิอาเวลลิสอนไว้ว่า

“... และในที่สุด เพื่อที่จะคงรักษาชื่อว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีไว้ เขาก็จะถูกบีบโดยความจำเป็นให้สร้างภาระแก่ประชาชนอย่างผิดปกติ ให้เร่งรัดและกระทำสิ่งทั้งปวงที่สามารถทำได้เพื่อให้ได้เงิน นี่จะเริ่มทำให้เขาเป็นที่เกลียดชังโดยข้าแผ่นดินของเขา และเมื่อเขายากจนลง ก็จะไม่มีข้าแผ่นดินคนใดเคารพเขาในแบบวิธีการซึ่งภายหลังจากได้ทำอันตรายต่อคนจำนวนมากด้วยความโอบอ้อมอารีของเขา และให้รางวัลต่อคนไม่กี่คนแล้ว เขาจะรู้สึกถึงโชคร้ายทุกอย่างที่แรกเกิด และเขาจะอยู่ในอันตรายกับภัยทุกอย่างที่เกิดขึ้น เมื่อล่วงรู้สิ่งนี้และปรารถนาที่จะถอนตัว หันที่หันใดนั้นเขาก็จะก่อให้เกิดเสียงชื่อเสียงว่าเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว”⁷²

การเป็นผู้ให้ของผู้ปกครองสามารถทำให้ผู้ปกครองเป็นที่รักของประชาชนได้ แต่การให้นั้น ผู้ปกครองที่แท้จะต้องรู้ว่าสิ่งใดควรให้หรือสิ่งใดไม่ควรให้ โดยจะต้องคำนึงถึงสถานภาพของตนเองด้วย โดยเฉพาะสถานะทางการเงินการคลังซึ่งเป็นสิ่งที่มีขีดจำกัดของตัวมันเอง การเป็นผู้ให้หรือการเป็นคนใจบุญของผู้ปกครองที่แท้จึงต้องใช้ความรู้ในเรื่องการให้ด้วยว่าควรจะให้อย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์และไม่เกิดผลเสียต่อตนเอง.

⁷² นิโคโล มาคิอาเวลลิ, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 225. เพราะเมื่อผู้ปกครองยากจนลงด้วยการเป็นผู้ให้ที่ไม่ฉลาด ภาพพจน์ของผู้ปกครองก็จะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อยากจนลงผู้ปกครองก็จะถูกดูแคลนจากประชาชน และเมื่อยากจนเขาก็จะต้องหารายได้มาชดเชยด้วยการเก็บภาษีจากประชาชนมากขึ้น นั่นจะกลายเป็นความละโมภที่ผู้ปกครองมีต่อทรัพย์สินของประชาชน และนำไปสู่การถูกเกลียดชังจากประชาชนในที่สุด. ดูคำอธิบายประกอบในหน้า 227 และ 229.

ความเมตตาสงสาร เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองได้ ในทรรศนะของมาคิอาเวลลีเห็นว่าผู้ปกครองที่ยังไม่สามารถตัดความรู้สึกสงสารออกไปจากจิตใจของตัวเอง จะมีโอกาสสูญเสียอำนาจได้มาก ความสงสารประชาชน กลัวว่าประชาชนจะต้องทนทุกข์หรือเดือดร้อนจากข้อบังคับหรือกฎระเบียบต่างๆของรัฐ ที่จะต้องมีขึ้นเพื่อการรักษาความสงบสุขของส่วนรวม โดยปล่อยปละละเลยระเบียบวินัยหรือลดความเข้มงวดของกฎเกณฑ์ต่างๆที่วางเอาไว้ ความสงสารดังกล่าวจะเริ่มทำให้ประชาชนไร้ระเบียบวินัย และในที่สุดความไม่สงบสุขก็จะเริ่มเกิดขึ้นภายในรัฐ⁷³ เมื่อถึงขั้นนั้นอำนาจของผู้ปกครองก็จะถูกทำลายทั้งจากประชาชนที่ไม่เชื่อฟัง/ไม่เคารพกฎระเบียบของรัฐ และจากฝ่ายตรงข้ามหรือบรรดาผู้ที่ปรารถนาจะช่วงชิงอำนาจรัฐ และสถานการณ์ขั้นนี้ก็เลวร้ายเพียงพอที่จะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้

การกระทำต่างๆของผู้ปกครองที่มุ่งหวังจะให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชน ถือเป็นข้อผิดพลาดที่น่าไปสู่การสูญเสียอำนาจได้ มาคิอาเวลลีเชื่อว่าการมีประชาชนเป็นมิตรนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องทำให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชนเสมอไป การไม่ถูกเกลียดชังไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องทำให้ประชาชนรักเราให้ได้ การไม่ถูกเกลียดชังนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นที่รัก เพราะผู้ปกครองสามารถหาประโยชน์จากความเกลียดชัง, ความหวาดกลัว และการเป็นที่รักได้ ถ้าผู้ปกครองมีคุณธรรม (virtu) เพียงพอ เนื่องจาก

“เจ้าผู้ปกครองควรจะทำให้ตนเป็นที่หวาดกลัวในแบบวิธีการที่ถ้าเขาไม่ได้ความรักมาเขาก็หลีกเลี่ยงความเกลียดชังได้ เพราะการเป็นที่หวาดกลัวและไม่เป็นที่เกลียดชังนั้น สามารถไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี และเขาจะทำได้เสมอ ถ้าเขานักห้ามตนเองจากทรัพย์สินของพลเมืองและข้าแผ่นดินของเขา และจากสตรีของพวกเขา”⁷⁴

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231. เหตุที่เกิดความไม่สงบสุขขึ้นภายในรัฐก็เพราะกฎระเบียบต่างๆของรัฐถูกละเลย ผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมประชาชนได้ สภาพความไม่สงบจึงเกิดขึ้น.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 233.

มาคิอาเวลลีไม่ได้สนับสนุนให้ผู้ปกครองพยายามทำให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชน เนื่องจากการเป็นที่รักของประชาชนนั้นเป็นอันตราย เพราะผู้ปกครองจะตกอยู่ภายใต้ความพอใจของคนอื่น สิ่งที่มาคิอาเวลลีสนับสนุนให้ใช้ผูกพันกับประชาชนนั้นคือความกลัว⁷⁶ มิใช่ความรัก เนื่องจากความรักเป็นสิ่งที่บังคับกันไม่ได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ที่จะรักและผู้ที่จะรับรัก ความรักของประชาชนที่จะมีให้ผู้ปกครองจึงขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ให้คือประชาชน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ปกครอง⁷⁶ ในฐานะของผู้รับ สภาวะที่ผู้ปกครองต้องตกอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจบังคับนั้นเป็นอันตรายสำหรับผู้ปกครองอย่างมาก เพราะจะทำให้ผู้ปกครองขาดความสามารถในการควบคุมอำนาจรัฐไป เนื่องจากมิวแต่รอรับความรักจากประชาชน และเมื่อต้องเป็นผู้รักก็ไม่ใช่การเป็นผู้ที่สามารถบังคับหรือสั่งการสิ่งต่างๆได้ตามความต้องการของตน ซึ่งเป็นข้อบกพร่องที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจข้อหนึ่ง

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232. เพราะถึงแม้ว่ามนุษย์จะทำอันตรายผู้อื่นถ้าไม่ใช่เพราะความกลัวก็เพราะความเกลียด แต่ความกลัวนั้น ถ้าใช้อย่างถูกวิธีก็สามารถสร้างความมั่นคงให้ผู้ปกครองได้ เพราะ “ความรักนั้น . . . ถูกตัดขาดได้ทุกโอกาส เพื่อผลประโยชน์ของตน แต่ความกลัวนั้น คงรักษาไว้ได้ โดยความหวาดกลัวการลงโทษ ซึ่งไม่เคยจากท่านไปเลย”.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 233-234.

เหตุผลที่เป็นอันตรายก็เพราะผู้ปกครองจะไม่มีความแน่นอนในการควบคุมประชาชน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญมากและอธิบายไว้ในบทที่ 6 ว่าด้วยการได้รัฐมาโดยกองกำลังของตนเอง และโดยคุณธรรม ที่มาคิอาเวลลีพยายามสอนให้ผู้ปกครองที่แท้สร้างฐานอำนาจจากกองกำลังและคุณธรรมของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองที่แท้สามารถบังคับสิ่งต่างๆให้เป็นไปตามที่ตนต้องการได้ด้วยตนเอง แต่ในกรณีของผู้ปกครองที่อยู่ในฐานะที่ไม่มีอำนาจบังคับนั้น เป็นสิ่งตรงข้ามกับการมีกองกำลังและคุณธรรมของตนเอง หรือก็คือการเอาอนาคตและฐานะของตนเองไปแขวนอยู่กับความพอใจของผู้อื่นที่เราไม่สามารถควบคุมได้ ในขณะที่มาคิอาเวลลีพยายามสอนให้ผู้ปกครองเอาชนะและหาทางควบคุม fortuna ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนใดๆให้อยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ แต่ผู้ปกครองที่เอาอนาคตของตนไปขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนของประชาชน ก็เท่ากับเดินสวนทางกับคำสอนของมาคิอาเวลลี ซึ่งหนทางดังกล่าวจะนำไปสู่การสูญเสียอำนาจได้. โปรดพิจารณาเรื่องคุณธรรมและโชคชะตาประกอบด้วย.

นอกจากนี้ การเลือกวางตัวเป็นกลางในสถานการณ์ของสงครามก็เป็นหนทางที่จะนำผู้ปกครองไปสู่การสูญเสียบ้านได้ มาคือเวลาสักกล่าวว่า ในสภาวะสงครามจะมีรัฐคู่สงครามที่พยายามแสวงหาการสนับสนุนจากรัฐที่สามที่ไม่ใช่รัฐคู่สงครามอยู่เสมอ และเมื่อรัฐใด(รัฐที่สาม) ต้องตกอยู่ในสถานะที่ต้องเลือกว่าจะเข้ากับฝ่ายใด ก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องพิจารณาว่าจะเลือกอยู่ข้างใดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งของผู้ปกครองไม่ควรทำก็คือ การเลือกที่จะไม่เข้าข้างใครหรือการเลือกวางตัวเป็นกลาง โดยหวังว่าการวางตัวเป็นกลางจะทำให้เขาไม่ต้องขัดแย้งกับใครเลย เพราะในความหวังว่าการวางตัวเป็นกลางจะช่วยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งจากรัฐคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้นั้น ผลที่จะเกิดขึ้นก็คือ ผู้ปกครองที่เลือกวางตัวเป็นกลางจะไม่ได้รับความเป็นมิตรจากใครเลย และเมื่อใดก็ตามที่อำนาจของผู้ปกครองอ่อนกำลังลงหรือเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐอื่น ผู้ปกครองผู้นั้นจะไม่สามารถแสวงหาความสนับสนุนหรือความช่วยเหลือจากใครได้เลย เนื่องจากในยามที่รัฐเพื่อนบ้านตกอยู่ในสภาพคับขันและต้องการความช่วยเหลือนั้น ผู้ปกครองของรัฐที่สามก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือพวกเขา ดังนั้นการหวังจะให้พวกเขามาช่วยเหลือเราในยามที่เราคับขันบ้างนั้น จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากหรือหากเป็นไปได้ คือเขายอมช่วยเหลือ แต่ความช่วยเหลือที่จะได้รับก็ไม่ใช่ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจที่จะต้องตอบแทนน้ำใจต่อผู้เคยช่วยเหลือเขาแต่อย่างใด ความช่วยเหลือดังกล่าวไม่ใช่ความช่วยเหลือจากมิตรที่ผู้ปกครองที่แท้จะหวังพึ่งพาในยามคับขันได้ และยังไม่มียิ่งใดที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าเขาจะช่วยเหลือเราตลอดไปหรือไม่

ผู้ปกครองผู้ใดตกอยู่ในสภาพของผู้ไม่มีมิตรที่พอจะหวังพึ่งพาในยามคับขันได้แล้ว โอกาสของการสูญเสียบ้านก็ย่อมมีสูงกว่าผู้ปกครองที่ตัดสินใจเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปเลย เนื่องจากว่าหากเกิดเหตุการณ์คับขันขึ้นมา เขาก็ยังคงมีมิตรที่ยินดีจะช่วยเหลือเขาอยู่ อย่างน้อยก็น่าจะเป็นการตอบแทนน้ำใจที่เขาเคยช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่ผู้อื่นต้องการมาก่อน ตามหลักการของมาคิอาเวลลีที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

“และมันจะเกิดขึ้นเสมอว่าเขาผู้ซึ่งมิใช่มิตร จะแสวงหาความเป็นกลางจากท่าน และเขาผู้ซึ่งเป็นมิตรจะขอให้ท่านเปิดเผยตัวท่านเองพร้อมอาวุธ และเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายในปัจจุบัน บรรดาเจ้าผู้ปกครองที่ลังเลใจบ่อยครั้งที่สุดจึงเลือกวิถีแห่งความเป็นกลาง และบ่อยครั้งที่พวกเขาที่ประสบความพินาศ แต่เมื่อเจ้าผู้ปกครองเปิดเผยตนเองอย่างหนักแน่นที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ถ้าฝ่ายที่ท่านเข้าด้วยนั้นชนะ แม้ว่าเขาอาจจะมีอำนาจมากและท่านยังคงต้อง
ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเขา แต่เขาก็มีข้อผูกพันต่อท่าน และมีสัญญาแห่ง
ความรักอยู่ และมนุษย์เรานั้นก็ไม่ไร้ความซื่อสัตย์เสียจนพวกเขาจะกดขี่ท่านโดย
อ้างตัวอย่างความออกตัญญูเช่นนั้น...”⁷⁷

จากเรื่องกองกำลังมาถึงเรื่องการเลือกวางตัวเป็นกลาง ล้วนแต่เป็นเรื่องที่อาจจะเรียก
ได้ว่าอยู่ไกลจากตัวของผู้ปกครอง ก็มาถึงเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวผู้ปกครองมากที่สุดแต่ก็เป็นสาเหตุที่นำ
ไปสู่การสูญเสียอำนาจได้มากที่สุดเช่นกัน นั่นก็คือการสูญเสียอำนาจที่มีสาเหตุมาจากบรรดา
ผู้ช่วย หรือที่ปรึกษาของผู้ปกครอง

การมีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษานั้นสามารถให้ประโยชน์ในการช่วยคิดและช่วยแบ่งเบาภาระ
ของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี แต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องมีความสามารถในการคัดเลือก
ผู้ช่วยให้เกิดผลดีแก่ตนเองมากที่สุด ผู้ช่วยที่ดีจะต้องคิดถึงประโยชน์ของผู้ปกครองมากกว่า
ประโยชน์ของตัวเอง มิใช่ผู้ช่วยที่คิดถึงตัวเองมากกว่าผู้ปกครอง⁷⁸ เพราะผู้ช่วยประเภทนี้จะนำ
ความเสียหายมาสู่ผู้ปกครองได้ เนื่องจากพวกเขามีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับผู้ปกครองตลอดเวลาและ
เป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาต่างๆอยู่เสมอ ถ้าหากพวกเขาเป็นคนที่คิดถึงประโยชน์ของตนเองมาก
กว่าผู้ปกครองแล้ว พวกเขาก็ย่อมนำความเสื่อมเสียมาสู่ผู้ปกครองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และอาจ
จะเสียโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องเลือกสรรผู้ช่วยให้ได้คนที่ดีที่สุด เพื่อ
ไม่ให้เกิดความสูญเสียขึ้นในภายหลัง

นอกจากการมีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาที่ดีแล้ว ผู้ปกครองยังจะต้องมีวิจารณญาณในการ
เลือกรับฟังคำปรึกษาต่างๆด้วยตนเองอีกด้วย ผู้ปกครองจะต้องไม่หลงเชื่อคำปรึกษาจากบรรดา

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 285-286. ผู้ช่วยที่คิดถึงตัวเองมากกว่าผู้ปกครอง เช่นผู้ที่แสวง
หาผลประโยชน์ของเขาเองในการกระทำทั้งปวง ถึงแม้ว่าผลประโยชน์ที่เขาได้รับจะทำให้
ผู้ปกครองต้องเสื่อมเสีย พวกเขาก็จะทำ ซึ่งเป็นตัวอย่างของผู้ช่วยที่เลวที่ทำให้ผู้ปกครองต้อง
สูญเสียอำนาจได้.

ผู้ช่วยที่ปรึกษาโดยไม่ไตร่ตรองหรือคิดใคร่ครวญให้ดีเสียก่อน⁷⁹ เพราะนอกจากการมีที่ปรึกษาที่ดีแล้ว บรรดาคำปรึกษาต่างๆที่พวกเขาให้มานั้น ผู้ปกครองจะต้องนำมาคิดและ/หรือวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนที่จะเชื่อหรือก่อนจะนำไปปฏิบัติเสมอ ไม่หลงเชื่อคำปรึกษาอย่างง่ายๆโดยไม่มีหลักเกณฑ์ เพราะอาจจะถูกที่ปรึกษาหลอกหลวงหรือพูดในสิ่งที่ผู้ปกครองนำไปทำแล้วเกิดผลดีต่อพวกเขาแต่กลับเกิดผลเสียต่อผู้ปกครอง บทเรียนจากเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตทั้งในยุคก่อนมาคิอาเวลลีและยุคหลังมาคิอาเวลลีก็มีตัวอย่างของผู้ปกครองจำนวนมากที่ต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยสาเหตุที่เขามีผู้ช่วยที่ไม่ดีอยู่เคียงข้าง รวมทั้งการเป็นคนหูเบาหลงเชื่อคำปรึกษา/คำแนะนำของลูกน้องโดยไม่ไตร่ตรองด้วยหลักเกณฑ์ของตัวเอง(ด้วยความสุจริตรอบคอบ)เสียก่อน เป็นจำนวนไม่น้อยเลย

ตัวอย่างของการสูญเสียอำนาจ ตามที่ผู้ศึกษาได้อธิบายมาข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้ชี้ให้เห็นถึงจุดบกพร่องต่างๆที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจดังกล่าว เมื่อเห็นข้อบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นแล้วผู้ปกครองทุกคนควรจะต้องให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆเหล่านี้ แล้วหาทางป้องกันและแก้ไขเพื่อไม่ให้ตนเองต้องสูญเสียอำนาจไปอย่างง่ายๆ(ด้วยความไม่รู้) การลดโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจก็เท่ากับเป็นการเพิ่มความสามารถในการรักษาอำนาจ เพราะหลังจากที่ศึกษาวิธีการสูญเสียอำนาจเสร็จแล้วจะมีผลทำให้การศึกษาเรื่องการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 289.

การเลือกรับฟังคำปรึกษาด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่ผู้ปกครองจะใช้ประโยชน์จากที่ปรึกษาได้สูงสุด เพราะถึงแม้ว่าผู้ปกครองจะมีที่ปรึกษาที่ดี แต่ถ้าผู้ปกครองผู้นั้นไม่ได้เป็นผู้มีสติปัญญาในการเลือกรับฟังคำปรึกษา ที่ปรึกษาที่เคยดีก็อาจจะเปลี่ยนไปเป็นที่ปรึกษาที่เลวได้ เมื่อคำปรึกษาที่เขามีให้ผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นคำที่ดีหรือคำที่ไม่ดีต่างก็ไม่ถูกแยกแยะ/พิจารณาอย่างรอบคอบจากผู้ปกครอง เขาก็จะรู้สึกว่าเขาสามารถให้คำปรึกษาอะไรก็ได้แก่ผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองไม่ได้ฉลาดกว่าเขาพอที่จะรู้ว่าคำปรึกษาใดดีหรือไม่ดี เมื่อนั้นที่ปรึกษาที่เคยดีก็จะเปลี่ยนไปเป็นที่ปรึกษาที่ไม่ดีและนำมาสู่ความสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองได้ ผู้ปกครองที่จะไม่ถูกที่ปรึกษาหลอกเอาจึงได้แก่ผู้ปกครองผู้มีสติปัญญาประเภทที่เข้าใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถวินิจฉัยสิ่งที่ดีและสิ่งที่เลวที่คนอื่นกระทำหรือพูด ซึ่งจะทำให้เขาารู้ได้ว่าคำปรึกษาใดควรเชื่อ/ไม่ควรเชื่อ รู้ว่าที่ปรึกษาคนใดดี/ไม่ดี และเขาก็จะไม่ต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยสาเหตุที่เกิดจากผู้ปกครอง. ดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน, หน้า 285-286.

เป็นสิ่งที่น่าสนใจและมองเห็นมุมมองต่างๆ มากขึ้นกว่าที่จะนำเอาการรักษาอำนาจมาศึกษา ก่อนการสูญเสียอำนาจ

3.5 การขึ้นสู่อำนาจ

เมื่อเป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองคือการก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง มนุษย์ที่มีความปรารถนาจะก้าวไปให้ถึงระดับของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองจึงพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองได้อำนาจมาครอบครอง จากความสำคัญดังกล่าวทำให้การศึกษาถึงขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจหรือการได้มาซึ่งอำนาจ เป็นขั้นตอนทางการเมืองที่ได้รับความสนใจจากผู้เกี่ยวข้องทางการเมืองมาทุกยุคทุกสมัย เพื่อให้ตนเองบรรลุถึงเป้าหมาย นั่นคือการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง

ในงานเขียนเรื่อง *The Prince* มาคิอาเวลลีได้เขียนถึงแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่เขารวบรวมมาจากประสบการณ์ทางการเมืองของเขา โดยเขียนแทรกเอาไว้ในเนื้อหาของงานเขียนชิ้นนี้ หลายบทด้วยกัน โดยเฉพาะในบทที่ 6 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม, บทที่ 7 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา, บทที่ 8 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรม และบทที่ 9 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยมหาชนสนับสนุน เนื้อหาส่วนใหญ่ของการขึ้นสู่อำนาจตามคำสอนของมาคิอาเวลลีจะเน้นหนักไปในแนวทางการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม เพราะเป็นแนวทางที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง "คุณธรรมทางการเมือง" หรือ *virtu* ซึ่งมาคิอาเวลลีให้ความสำคัญมากกว่าการขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องของ "โชคชะตา" หรือ *fortuna* ล้วนๆ ในบทที่ 7 หรืออาจจะเป็นเรื่องที่

การที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับ *virtu* มากกว่าการรอให้ *fortuna* เปิดโอกาสที่ดีให้ เพราะมาคิอาเวลลีเชื่อว่า *virtu* จะทำให้ผู้ปกครองมีคุณสมบัติทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้เกิดผลดีต่อรัฐ รวมทั้งการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ ภายใต้การควบคุมของตนเอง มากกว่าที่จะรอคอยการให้โอกาสและความช่วยเหลือจาก *fortuna* เพราะเป็นสิ่งที่ยากแก่การควบคุมด้วยตนเอง นอกจากนี้สภาพทางการเมืองของอิตาลีในสมัยของเขาก็มีส่วนที่ทำให้มาคิอาเวลลีคิดเช่นนั้น เพราะการที่อิตาลีต้องขาดเอกภาพและถูกรุกรานอยู่

ไม่ได้อาศัย *virtu* หรือ *fortuna* ทั้งหมดเช่นในบทที่ 8 และ 9 แต่จากวิธีการขึ้นสู่อำนาจทั้ง 4 วิธีที่กล่าวมานั้น มาคิดเอาเวลลิสขึ้นชมวิธีการแรกที่อาศัยกองกำลังและคุณธรรม (*virtu*) ของตนเองมากที่สุด เนื่องจากเขาเชื่อว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้การรักษาอำนาจที่ได้มาเป็นไปด้วยความง่ายดายและยากแก่การสูญเสียมากกว่าวิธีการอื่น ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ที่ว่า การศึกษาเรื่องอำนาจมีความสัมพันธ์กันทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ, การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ

การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา (*fortuna*) เป็นแบบวิธีการที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของ “โชคชะตา” (*fortuna*) ค่อนข้างมาก” เนื่องจากผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจ

เสมอ ก็เนื่องมาจากอิตาลีไม่มี *virtu* ของรัฐเพียงพอที่จะรักษารัฐเอาไว้ภายใต้การควบคุมของตนเอง แต่กลับต้องขอความช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยเฉพาะเรื่องกำลังทหารอยู่เสมอ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มาคิดเอาเวลลิสคิดว่าการมี *virtu* ของตนเอง แม้ว่าจะยากลำบากกว่าจะก้าวไปถึงขั้นนั้นได้แต่ก็มีประโยชน์ในการช่วยรักษาความมั่นคงของรัฐได้โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น.

ในบทที่ 6 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยโชคชะตา เป็นบทที่ผู้ปกครองก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยใช้ *virtu* ล้วนๆ ส่วนในบทที่ 7 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตาก็เป็นบทที่ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยอาศัย *fortuna* ล้วนๆ แต่อีก 2 บทคือบทที่ 8 และ 9 เป็นบทที่กล่าวถึงการขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการที่มีได้ใช้แต่ *virtu* หรือใช้แต่ *fortuna* แต่อาจจะมีประกอบกันไปตามที่มาคิดเอาเวลลิสกล่าวว่า “แต่เนื่องจากบุคคลเลื่อนจากฐานะธรรมดาและกลายเป็นเจ้าผู้ปกครองได้ในอีกสองแบบวิธีการ โดยที่ไม่มีแบบใดเลยในสองแบบนี้ที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นผลมาจากโชคชะตาหรือคุณธรรมล้วนๆ มันจึงดูเหมือนว่าข้าพเจ้าไม่ควรจะข้ามมันไปเสีย. . . แบบวิธีการทั้งสองนี้ได้แก่ เมื่อบุคคลหนึ่งขึ้นครองรัฐโดยหนทางบางอย่างที่ชั่วร้ายและต่ำทราม (กับอีกวิธีหนึ่งคือ) โดยความนิยมชมชอบของเพื่อนพลเมืองของตน” ใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 159 และ 167.

“ เพราะ *fortuna* สามารถดลบันดาลให้บุคคลที่ไม่ได้มี *virtu* เพียงพอที่จะเป็นผู้ปกครองด้วยตนเองก้าวขึ้นสู่อำนาจได้อย่างง่ายดาย โดยที่บุคคลผู้นั้นอาจจะไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยในการกระทำเพื่อให้ตนเองขึ้นสู่อำนาจแต่อย่างใด เช่น อาจจะถูกเชิญให้ขึ้นสู่อำนาจโดยที่เขาผู้นั้นไม่ได้เรียกร้อง หรืออาจจะเป็นการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่เขาสามารถนำพาให้

อำนาจด้วยวิธีการนี้อาจจะไม่ได้ขึ้นมาด้วยความสามารถของตนเองทั้งหมด หรือเป็นผู้ที่ขึ้นมาด้วยการมีคุณสมบัติที่เหมาะสมของการเป็นผู้ปกครองที่แท้แต่อย่างใด เมื่อบุคคลเหล่านี้มิได้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมหรือมีความพร้อมที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่แล้วในวันดีคืนดีที่โชคชะตาหรือฟ้าเป็นใจให้พวกเขากลับได้ขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง/เป็นผู้มีอำนาจ ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะของ “บุญหล่นทับ” ก็ได้ บุคคลเหล่านี้แม้จะได้อำนาจมาไว้ในครอบครองแล้ว แต่เนื่องจากพวกเขาไม่มีความพร้อมหรือไม่มีคุณธรรม (virtu) ของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ด้วยตนเอง ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ พวกเขาจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจที่ได้มาให้คงอยู่กับพวกเขาต่อไป มาคิดเอาเวลลิตีได้พูดถึงความสัมพันธ์ของแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา (fortuna) ที่จะมีต่อการรักษาอำนาจในภายหลังว่า

“บรรดาผู้ซึ่งเป็นคนธรรมดาๆ และได้กลายเป็นเจ้าผู้ปกครองโดยลำพังโชคชะตา นั้น เป็นได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยเพียงเล็กน้อย แต่พวกเขาจะต้องเหนื่อยเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะคงรักษาตัวของพวกเขาเองไว้ และพวกเขาไม่ประสบกับความยากลำบากใดเลยในวิถีทาง ก็เพราะพวกเขาบินไปที่นั่น แต่ความยากลำบากทั้งปวง เกิดขึ้นหลังจากที่เขาถูกวางตัวแล้ว”⁸⁰

ประเภทของการขึ้นสู่อำนาจด้วยความง่ายตายหรือด้วยโชคชะตา (fortuna) นี้ ได้แก่ “ผู้ซึ่งได้รัฐมา ไม่ด้วยเงิน ก็ด้วยความโปรดปรานของผู้ที่มอบรัฐให้”⁸¹ การได้มาด้วยเงินนั้นอาจจะเป็นการใช้จ่ายเงินติดสินบนพวกทหาร⁸² หรือถ้าเป็นกรณีของสังคมการเมืองในปัจจุบันก็อาจจะได้แก่การใช้จ่ายเงินซื้อเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งเข้ามามีอำนาจทางการเมือง การได้อำนาจมาด้วยการใช้จ่ายเงินเป็นเครื่องมือ นั้น ถือเป็นเรื่องง่ายสำหรับผู้ที่มีฐานะร่ำรวยมีเงินทองมหาศาล ก็สามารถใช้จ่ายเงินของตนเป็นหนทางไปสู่อำนาจได้ แต่ผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจในลักษณะนี้จะต้อง

บุคคลผู้นั้นขึ้นสู่อำนาจ เป็นต้น โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 7 ของเจ้าผู้ปกครอง และการศึกษาส่วนที่ว่าด้วยคุณธรรมและโชคชะตาในส่วนท้ายของบทนี้ประกอบด้วย.

⁸⁰ นิโคโล มาคิอาเวลลิตี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 141.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน.

⁸² เรื่องเดียวกัน.

พบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจเป็นอย่างยิ่ง เพราะพวกเขาใช้เวลาเพียงไม่นานในการใช้เงินซื้อเสียงแล้วเขาก็ได้เป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดความผูกพันกับฐานอำนาจของตนคือประชาชนได้ เมื่อฐานอำนาจของคนเหล่านี้ไม่มั่นคง เพราะพวกเขาไม่มีกองกำลังของตนเองที่จะรักษาอำนาจ พวกเขามีแต่เงินซึ่งไม่สามารถซื้อความจงรักภักดีได้ คนพวกนี้เมื่อเกิดการท้าทายอำนาจจากกลุ่มอำนาจใหม่ที่มีความพร้อมหรือมีคุณสมบัติมากกว่าพวกเขา พวกเขา ก็จะสูญเสียอำนาจไปด้วยความง่ายดาย เหมือนกับที่พวกเขาขึ้นมาสู่อำนาจด้วยความง่ายดาย

อีกประเภทหนึ่งของแนวทางการขึ้นสู่อำนาจด้วยกำลังของผู้อื่นและด้วยโชคชะตา (fortuna) ก็คือ การได้อำนาจมาด้วยความโปรดปรานของผู้มีอำนาจ การได้อำนาจประเภทนี้เป็น

มาคิอาเวลลีบอกว่าผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตาจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจ เหตุที่ใช้เพียงแค่ว่า “ยากลำบาก” ก็เพราะว่าในความยากลำบากนั้นยังมีความเป็นไปได้ที่ผู้ปกครองจะสร้างความมั่นคงในอำนาจให้แก่ตนเองด้วยการใช้สิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า *virtu* สร้างมันขึ้นมา ผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วย *fortuna* จึงไม่ตกอยู่ในสถานะที่เลวร้ายถึงขนาดที่ “ไม่มีความมั่นคงในการรักษาอำนาจเลย” เนื่องจากว่ายังต้องขึ้นอยู่กับ *virtu* ในตัวของผู้ปกครองแต่ละคนด้วย ถ้าผู้ปกครองไม่มี *virtu* ที่จะสร้างความมั่นคงในอำนาจของเขา เขาก็จะสูญเสียอำนาจไปอย่างรวดเร็วด้วยความง่ายดายเหมือนที่เขาได้อำนาจมาด้วยความง่ายดาย แต่ถ้าเขามี *virtu* ที่แม้ว่าเขาจะไม่ได้ใช้มันในตอนขึ้นสู่อำนาจ แต่เขาได้ใช้อย่างดีภายหลังจากรับอำนาจแล้ว เขาก็สามารถจะรักษาอำนาจของเขาเอาไว้ได้ โปรดดูคำอธิบายในส่วนของ การรักษาอำนาจประกอบด้วย.

“ความพร้อมหรือคุณสมบัติที่มากกว่านั้น อาจจะได้แก่การมี *virtu* มากกว่าไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของร่างกายและจิตใจ, ความสามารถในการรบ, กองกำลังที่เข้มแข็งกว่า เป็นต้น หรืออาจจะรวมถึงคู่แข่งที่มีเงินมากกว่าก็ได้สำหรับกรณีที่ใช้เงินซื้อเสียงเข้ามาบุคคลที่มีความพร้อมมากกว่าจะสามารถท้าทายอำนาจจากผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วย *fortuna* แต่ขาด *virtu* ที่จะรักษาอำนาจเอาไว้ด้วยตนเอง และผู้ที่พร้อมกว่านั้นก็มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูงในการจะยึดอำนาจจากผู้ปกครองที่อาศัย *fortuna* ขึ้นสู่ตำแหน่ง.

อำนาจที่ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้มีอำนาจที่แท้จริงซึ่งไม่ใช่ตัวเรา” การที่เขาแต่งตั้งให้เราขึ้นสู่อำนาจที่มีอำนาจนั้น อาจจะเป็นเพราะเขามีความโปรดปรานในตัวเรา หรืออาจจะด้วยเหตุผลอื่น เช่น ในขณะนั้นเขายังไม่มีความพร้อมที่จะดำรงตำแหน่งด้วยตนเอง เขาก็อาจจะแต่งตั้งให้เราเข้ามาเป็นก่อน แต่ถ้าหากวันใดเขาพร้อมที่จะเป็นผู้ปกครองด้วยตนเอง หรือเขาไม่ต้องการให้เราอยู่ในตำแหน่งอีกต่อไป เขาก็จะถอดถอนเราออกจากตำแหน่งแล้วขึ้นดำรงตำแหน่งเองหรือเอาอำนาจกลับคืนไปสู่ตัวเขา โดยที่เราไม่อาจขัดขืนความต้องการของเขาได้ เพราะเราไม่ได้มีอำนาจเป็นของตัวเอง คราวที่เราขึ้นสู่อำนาจก็ขึ้นโดยอาศัยกำลังของผู้อื่น โดยที่เราไม่สามารถไปบีบบังคับหรือขัดขวางความต้องการของใครได้ แต่จะเป็นไปในลักษณะของการร้องขอ⁸³ ซึ่งจะได้ตามที่เราขอหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้อื่น(ผู้มีอำนาจที่ช่วยหรือให้ตำแหน่งเรา)เท่านั้น ไม่ใช่ความพอใจของเรา

ตัวอย่างของการขึ้นสู่อำนาจด้วยความโปรดปรานของผู้อื่นที่มาคิอาเวลลียกมาประกอบคำสอนของเขาได้แก่ กรณีของซีซาร์ บอร์เจีย (Ceasare Borgia) ที่ขึ้นสู่อำนาจได้ก็เพราะความช่วยเหลือของสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Pope Alexander VI) ซึ่งเป็นบิดาของเขา ในช่วงที่บิดาของเขายังดำรงตำแหน่งสันตะปาปาอยู่ ซีซาร์ยังมีความมั่นคงในอำนาจอยู่ด้วยการสนับสนุนของกองทัพของศาสนจักรภายใต้คำสั่งของสันตะปาปา แต่หลังจากที่บิดาของเขาเสียชีวิตลงในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1503 สันตะปาปาคนใหม่คือจูเลียสที่ 2 (Pope Julius II) ไม่ให้ความสนับสนุนซีซาร์อีกต่อไป อำนาจของซีซาร์ที่เคยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพศาสนจักรก็หมดไป และเขาก็ต้องพึ่งพากองกำลังของตนเองแต่เพียงอย่างเดียว ความไม่มั่นคงในอำนาจก็เกิดขึ้นกับซีซาร์ แม้ว่าเขาจะไม่เสียอำนาจไปในทันทีเพราะว่าเขาเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม (virtu) อัน

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“การขึ้นสู่อำนาจด้วยความโปรดปรานของผู้มีอำนาจจึงเป็นการนำเอาตนเองไปแขวนอยู่กับดุลพินิจของผู้อื่น ซึ่งไม่มีความแน่นอนใดๆที่จะรับประกันได้ว่าเขาจะสนับสนุนเราไปตลอด ความไม่แน่นอนนี้เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของ fortuna ที่พร้อมจะโบยบินจากไปได้เสมอ โปรดดูส่วนของคุณธรรมและโชคชะตาประกอบด้วย

⁸³ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 131

ยิ่งใหญ่อยู่ในตัวอย่างมาก⁸⁴ แต่เขาก็ต้องพบกับความยากลำบากและเสียชีวิตลงด้วยการถูกฆ่ากลางสนามรบในเดือนมีนาคม ค.ศ.1507⁸⁴ ในขณะที่เขามีอายุได้เพียง 32 ปีเท่านั้น และเป็นช่วงเวลาหลังจากการเสียชีวิตของอเล็กซานเดอร์ที่ 6 ผู้ให้การสนับสนุนเขาเพียงไม่ถึง 4 ปี อย่างไรก็ตามตัวอย่างของซีซาร์ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความมั่นคงในอำนาจของผู้ปกครองที่อาศัยกองกำลังของผู้อื่นดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดี

แนวทางต่อไปของการขึ้นสู่อำนาจ ซึ่งเป็นแนวทางที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญและชื่นชมอย่างมากก็คือ การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (virtu) แนวทางนี้ต้องอาศัย สิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า virtu เข้ามาประกอบในขั้นตอนขึ้นสู่อำนาจด้วย แต่ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะอธิบายโดยเน้นเฉพาะเรื่องการขึ้นสู่อำนาจเป็นหลัก โดยไม่เน้นถึงเรื่องคุณธรรม (virtu) มากนัก เนื่องจากเรื่องคุณธรรม (virtu) เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาและมีความสำคัญมาก ผู้ศึกษาจึงได้แยกไปศึกษาถึงรายละเอียดของคุณธรรม (virtu) ในส่วนที่ว่าด้วยคุณธรรมและโชคชะตาในลำดับต่อไป”

การที่ซีซาร์มีคุณธรรม (virtu) อันยิ่งใหญ่ประกอบอยู่ในตัวเขาอย่างมากมายนั้นทำให้เขาไม่สูญเสียอำนาจไปในทันทีที่บิดาของเขาคือสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 เสียชีวิตลง ซีซาร์ยังคงต้านทานอำนาจของศัตรูอยู่ต่อไปได้ อย่างไรก็ตามอำนาจของซีซาร์ก็ไม่ได้แข็งแกร่งเหมือนเช่นที่เคยได้รับการสนับสนุนจากบิดาของเขาอีกต่อไปแล้ว โบรดดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน, หน้า 141-149. ประกอบกับการศึกษาเรื่องการรักษาอำนาจในส่วนต่อไป.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

ถึงแม้ว่าในการศึกษาเรื่องการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยโชคชะตาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่กล่าวเน้นถึงเรื่องของ virtu แต่ในคำอธิบายเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรมก็เป็นแบบวิธีการที่มีสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า virtu เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอยู่มาก เพียงแต่ผู้ศึกษาไม่ได้เน้นอธิบายคำว่า virtu ในส่วนนี้เพื่อให้เกิดความกระชับและง่ายต่อการเข้าใจที่จะศึกษาเรื่องการขึ้นสู่อำนาจ เพราะการศึกษาเรื่อง virtu นั้นมีเนื้อหาค่อนข้างมาก และเนื่องจากผู้ศึกษาได้แยกเอาเรื่อง virtu ไปอธิบายเป็นส่วนเฉพาะในบทเดียวกันนี้อยู่แล้ว.

ผู้ปกครองที่สามารถขึ้นสู่อำนาจด้วยความพร้อมทางด้านกองกำลัง สติปัญญา และด้วยความสามารถของตนเองนั้น จะพบกับความยากลำบากและอุปสรรคนานัปการกว่าที่พวกเขาจะสร้างสิ่งดังกล่าวขึ้นมาจนพวกเขาก้าวไปถึงระดับของการเป็นผู้มีความพร้อมที่จะขึ้นสู่อำนาจ แต่เมื่อพวกเขาสามารถก้าวขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว พวกเขาก็จะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นไว้ด้วยความระแวดระวังกว่าผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยความช่วยเหลือและด้วยกองกำลังของผู้อื่น โอกาสที่พวกเขาจะสูญเสียอำนาจก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบากกว่า เพราะพวกเขามีความพร้อมที่จะรักษาอำนาจของพวกเขา ซึ่งเป็นความพร้อมที่พวกเขามีอยู่ในตัวมาตั้งแต่ก่อนที่จะขึ้นสู่อำนาจแล้ว

การเป็นผู้ปกครองที่มีความพร้อมในความสามารถทางการทหารหรือการสงคราม เป็นวิธีที่ยากลำบากสำหรับบุคคลที่จะก้าวไปให้ถึงจุดนั้น เพราะกว่าที่บุคคลใดจะเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้าน การสงครามได้ บุคคลนั้นก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การทหารหรือเป็นทหารด้วยตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ไม่สามารถทำได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่จะต้องเกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์เรื่อง การทหาร, สะสมกองกำลัง, เรียนรู้ยุทธวิธี การรบ ฯลฯ รวมถึงวิธีการที่ใช้ในการยึดอำนาจเอาไว้ด้วย การเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การทหารหรือเป็นผู้มีศิลปะของการสงครามจะทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถสร้างและรวบรวมกองกำลังของตนเองได้ นอกจากนั้นเขายังสามารถควบคุมการใช้ประโยชน์จากกองกำลังของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อทำได้ถึงขั้นนั้นแล้ว เขาก็สามารถที่จะใช้กองกำลังของเขาผนวกเข้ากับความรู้เรื่องยุทธวิธี การรบ เข้าทำการยึดอำนาจมาเป็นของเขาได้ในที่สุด ผู้ปกครองประเภทนี้เป็นผู้ปกครองที่มาจากอเวลิชั่นนิยมอย่างมาก โดยกล่าวว่า “มันมีคุณธรรมชนิดที่ไม่เพียงแต่มันจะคงรักษาผู้ซึ่งเกิดมาเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น หากแต่ว่าบ่อยครั้งที่เดียว ที่คนธรรมดาๆ ก็เติบโตมาถึงขั้นนั้นได้ด้วยสงคราม”⁸⁵

การขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีนี้สามารถนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในวงการการเมืองไทยได้เป็นอย่างดี เพราะในการทำปฏิวัติ-รัฐประหารที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475 จนถึงพ.ศ.2534 ปรากฏว่าผู้ที่ทำการยึดอำนาจได้สำเร็จ ส่วนใหญ่จะเป็นนายทหารเริ่มจากนายทหารคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475 ที่มีกลุ่ม

⁸⁵ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 215.

ทหารเป็นแกนนำ, การรัฐประหาร พ.ศ.2490 โดยคณะทหารภายใต้การนำของจอมพลผดุง ชูณหะวัณ, จนมาถึงคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ คณะ รสช. ในพ.ศ.2434 ที่มี พลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นผู้นำ ตัวอย่างการยึดอำนาจทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่าง ที่ดีในการอธิบายวิธีการขึ้นสู่อำนาจด้วยการเป็นผู้มีความสามารถทางทหารของมาคิอาเวลลีได้

แต่ในการขึ้นสู่อำนาจของผู้ปกครองคนต่างๆในทางปฏิบัติจริงจะพบว่า มีผู้ปกครอง จำนวนไม่น้อยที่ประสบกับตนเองว่า การใช้ความสามารถทางการทหารเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้พวกเขาขึ้นสู่อำนาจได้ หรือถ้าได้ก็เป็นไปได้ด้วยความลำบากยากเย็นและต้องใช้เวลา นานมาก เนื่องจากสภาพความเป็นจริงในแต่ละรัฐต่างก็มีอุปสรรคแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผู้ปกครองหลายๆคนจึงต้องใช้คุณธรรม (virtu) ส่วนอื่น เช่น ความทารุณโหดร้าย, ความรุนแรง, ความสามารถในการฉวยโอกาส ฯลฯ มาใช้ประกอบกับความสามารถทางทหาร เพื่อให้การขึ้นสู่อำนาจของพวกเขาบรรลุผลสำเร็จได้เร็วขึ้น

วิธีการที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้บรรลุผลในการขึ้นสู่อำนาจได้แน่นอนมากขึ้น ได้แก่ การใช้ความชั่วร้ายซึ่งมาคิอาเวลลีเรียกมันว่าการได้อำนาจมาโดยอาชญากรรม⁸⁶ เข้ามาช่วยอีก ทางหนึ่ง สิ่งที่เรียกว่าความชั่วร้ายนั้นยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน แต่มีความหมายถึงความ สามารถของร่างกายและจิตใจ ที่จะตัดสินใจกระทำหรือเลือกใช้วิธีการบางอย่างที่ชั่วร้ายและ ต่ำทราม อันอยู่นอกเหนือการวางแผนหรือการคาดการณ์ของมนุษย์ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็นของแต่ละสมรภูมิ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นการกระทำที่ต้องใช้ความรุนแรง, การ ไม่มีข้อผูกพันต่อผู้อื่น⁸⁷, ความทารุณโหดร้ายเยี่ยงสัตว์, ความป่าเถื่อน และความชั่วช้าอัน อเนกอนันต์⁸⁸ ที่เสี่ยงต่อการถูกประณามสาปแช่งเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายคือ การเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองไม่ว่าวิธีการที่นำมาใช้จะเลวร้ายเพียงใด ผู้ที่หวังจะประสบความสำเร็จ ในการขึ้นสู่อำนาจ ก็จำเป็นต้องพร้อมที่จะกระทำในสิ่งดังกล่าวด้วย

⁸⁶ การขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรมเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีเขียนไว้ในบทที่ 8 ว่าด้วย บรรดาผู้ซึ่งได้ขึ้นเป็นเจ้าผู้ปกครองโดยอาชญากรรม ใน *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 159-163.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

ความสามารถในการกระทำความสำเร็จต่างๆอาจเป็นสิ่งที่ฝ่ายตรงข้ามคาดการณ์ไม่ถึงว่าจะถูกนำมาใช้ แต่จุดนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจอันเด็ดเดี่ยว⁸⁹ ที่จะกระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นการเสี่ยงอันตราย หรือเสี่ยงต่อการถูกประณาม เช่น ตัวอย่างของ อกาธอคลีส ชาวซิซิลี (Agathocles, 361-289 ก่อนคริสตกาล) ที่ก้าวขึ้นมาจากบุคคลธรรมดาและกลายเป็นกษัตริย์แห่งซีราคิวส์ ด้วยวิธีการที่

“เมื่อเขาเข้าเป็นทหาร เขาได้เลื่อนตำแหน่งต่างๆและได้เป็นเปรเตอร์ (pretore) แห่งซีราคิวส์ คือเป็นผู้บัญชาการกองทัพ (commander) เมื่อมีตำแหน่งที่มั่นคงแล้ว เขาตั้งใจที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครอง และยึดครองสิ่งซึ่งโดยข้อตกลงได้ยินยอมให้แก่เขา ด้วยการใช้ความรุนแรง และโดยที่ไม่ต้องมีข้อผูกพันต่อผู้อื่น เขาก็ได้หลอกให้มีการประชุมผู้คนและวุฒิสภาของซีราคิวส์ รวบรวมว่าเพื่อจะใคร่ครวญถึงเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมหาชนรัฐนั้น และตามสัญญาณที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว เขาก็ให้ทหารของเขาฆ่าวุฒิสมาชิกทุกคนรวมทั้งผู้ที่ร่ำรวยที่สุดในหมู่ประชาชนแล้วเข้ายึดและครอบครองการเป็นเจ้าผู้ปกครองของนครนั้นโดยปราศจากการลجاجใดๆทางการเมือง”⁹⁰

อีกตัวอย่างหนึ่งของการขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรมได้แก่ โอลิเวอร์อตโต เอลเฟรดุชชี (Oliverotto Euffreducci) แห่งเฟร์โม (Fermo)⁹¹ ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยการฆ่าจิโอวานนี โฟเกียโน ผู้เป็นลุงของตนเอง วิธีการของเขาเริ่มขึ้นหลังจากที่

“เขาเขียนจดหมายถึงจิโอวานนี อธิบายเหตุผลที่อยากจะกลับไปเยี่ยมโฟเกียโนและนครของเขา และเพื่อรับทราบมรดกบางส่วนของเขา เนื่องจากได้ห่างบ้านมาเป็นเวลาหลายปี เขาปรารถนาจะกลับไป(ยังเฟร์โม)อย่างมีเกียรติเคียงข้างด้วยทหารม้าหนึ่งร้อยคนของมิตรและบริวารของเขา . . . จิโอวานนีจัดให้ชาวเมืองเฟร์โมต้อนรับเขาอย่างสมเกียรติ โอลิเวอร์อตโตพำนักในบ้านของเขาเอง ที่ซึ่งเขา

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159-160.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 154.

คอยสังการอย่างลับๆถึงสิ่งซึ่งจำเป็นสำหรับความชั่วร้ายในกายภาคหน้า หลังจากเวลาผ่านไปไม่กี่วัน เขาก็จัดให้มีงานเลี้ยงที่เป็นทางการที่สุด โดยเขาเชิญ จิโรวานนี โฟเกียโนและบุคคลชั้นนำของเฟร์โมทั้งหมดมาร่วมด้วย และเมื่อ อาหารและการรื่นเริงอื่นๆเสร็จสิ้นลง ลิเวรอดโตก็เริ่มการสนทนาที่มีเนื้อหาจริงจัง อย่างมีเล่ห์กระเท่ห์ ทันใดนั้น เขาก็ลุกขึ้นและกล่าวว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องพูดกันในที่ที่ฐานกว่านี้ ดังนั้นเขาจึงเข้าไปยังอีกห้องหนึ่ง จิโรวานนีและพลเมืองอื่นๆทั้งนั้นก็ตามเขาเข้าไป พอพวกเขานั่งลง ทันทีทันใดนั้นเองบรรดาทหารก็ออกมาจากที่ซ่อนและฆ่าจิโรวานนีและคนอื่นๆจนหมด. . .หลังจากฆาตกรรมนั้นแล้ว. . .เขาก็จัดตั้งรัฐบาลที่มีเขาเป็นเจ้าผู้ปกครอง เนื่องจากบรรดาผู้ที่คงจะไม่พอใจและสามารถจะทำอันตรายเขาได้ ต่างก็ตายไปจนหมดสิ้นแล้ว”⁹²

ตัวอย่างของอการอคลิสและโอลิเวรอดโตเป็นแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่เต็มไปด้วย ความเลวร้ายและความชั่วช้า ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองที่ใช้ความเลวร้ายต่างๆเหล่านี้ไม่สามารถเป็นผู้ปกครองที่ดีในสายตาประชาชนได้ เพราะเขาจะต้องถูกประชาชนรังเกียจและต่อต้านอย่างในสิ่งที่พวกเขาได้ทำมันลงไป อย่างไรก็ตาม มาคิอาเวลลิเห็นว่าสิ่งเลวร้ายเหล่านี้จะให้ประโยชน์ต่อผู้ที่นำมาใช้ได้ ถ้าสิ่งนั้นเกิดมาจากความทารุณโหดร้ายที่ใช้ได้ดี⁹³ คือ นำมาใช้ประกอบเฉพาะในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ต้องใช้อย่างฉับพลัน เหมาะกับความจำเป็นที่จะต้องทำให้ตนเองมั่นคงและหลังจากนั้นแล้วก็ไม่นำมาใช้ซ้ำอีก⁹⁴ การใช้ความทารุณโหดร้าย

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 159-160.

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163. การใช้ความทารุณโหดร้ายอย่างดีนั้นเป็น *virtu* อย่างหนึ่งของผู้ปกครองที่แท้ แม้ประชาชนทั่วไปจะรู้สึกว่ามันเป็นความเลว แต่ถ้าผู้ปกครองที่แท้รู้จักใช้มันอย่างดีและเหมาะสมกับความจำเป็นที่ต้องใช้แล้ว ความทารุณเหล่านั้นจะให้ประโยชน์ต่อผู้ปกครองที่แท้ได้อย่างมาก ศิลปะการใช้ความทารุณโหดร้ายอย่างดียังมีผลต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอีกทางหนึ่งด้วย ดูคำอธิบายเพิ่มเติมได้ในส่วนที่ว่าด้วยการรักษาอำนาจของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้.

⁹⁴ นิโคโล มาคิอาเวลลิ, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงค์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 163.

อย่างดีนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้ประกอบการที่แท้อย่างมหาศาลในการขีดอำนาจให้สำเร็จผลได้รวดเร็ว และแน่นอนมากขึ้น

เหตุผลที่มาก็คือเวลลีห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการนำเอาความทารุณโหดร้ายต่างๆกลับมาใช้อีก ภายหลังจากที่เขาสามารถขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว ก็คือ ความชั่วร้ายเหล่านั้นเป็นแบบวิธีการที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถได้มากก็แต่อำนาจเด็ดขาด แต่ไม่ได้รับความรุ่งโรจน์⁹⁶ และความชั่วร้ายเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคสำคัญที่จะขวางกั้นมิให้ผู้ประกอบการผู้นั้นก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในบรรดาผู้ที่ได้รับการสรรเสริญอย่างดีเยี่ยมได้⁹⁶ เพราะการได้รับการสรรเสริญจากประชาชนก็จะเป็นคนละเรื่องกับเรื่องของอำนาจ การขึ้นสู่อำนาจนั้นไม่จำเป็นต้องขึ้นด้วยวิธีการที่จะต้องได้รับการสรรเสริญจาก

การที่ความทารุณโหดร้ายสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจได้นั้น เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าสิ่งที่เป็นความทารุณโหดร้ายไม่จำเป็นจะเป็นการทรยศหักหลัง, การหลอกลวงเพื่อนพลเมืองมาฆ่า, การฆ่าญาติพี่น้องของตนเอง ฯลฯ ต่างก็เป็นวิธีการที่อยู่นอกเหนือการคาดหมายของคนทั่วไปว่าจะถูกนำมาใช้ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่คนทั่วไปคิดว่าคงจะมีน้อยคนนักที่จะทำเช่นนั้น ดังนั้นพวกเขาจึงขาดการเตรียมตัวที่จะป้องกันการใช้ความชั่วร้ายจากผู้ประกอบการที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีนี้ ทำให้เมื่อถึงเวลาที่วิธีการเหล่านี้ถูกนำมาใช้จึงมีโอกาประสบความสำเร็จได้มาก.

⁹⁶ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ประกอบการ, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 160.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

ประชาชน เนื่องจากโลกของอำนาจไม่ใช่โลกของศีลธรรมและความรู้สึกของประชาชน หากผู้ปกครองผู้ใดมีแต่ใช้วิธีการที่ประชาชนทั่วไปรู้สึกว่ามีอำนาจ เขาก็อาจจะไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจเลยในช่วงชีวิตของเขา

คำสอนในส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า “ความจำเป็น” (Necessita)⁹⁷ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งความจำเป็นจะเป็นเงื่อนไขในการนำมากำหนดการกระทำต่างๆ ของผู้ปกครองให้สามารถทำอะไรก็ได้ เพื่อความสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอยู่จริงๆ และเพื่อให้ตนเองอยู่รอด โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมหรือความดีหรือความชั่วเป็นประเด็นหลัก ไม่ว่าสิ่งที่จะเป็นการกระทำเยี่ยงสัตว์ป่าก็ตาม⁹⁸ แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ผู้ปกครองก็ต้องกระทำมันให้

เพราะในคำสอนเรื่องการขึ้นสู่อำนาจของมาคิอาเวลลีที่แยกออกได้เป็น 4 วิธีการใหญ่ๆคือ โดยโชคชะตา, โดยคุณธรรม, โดยอาชญากรรม และโดยความนิยมของมหาชน มาคิอาเวลลีได้แสดงวิธีการต่างๆดังกล่าวที่ผู้ปกครองสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละคน ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ผู้ปกครองสามารถนำมาใช้อย่างได้ผลก็คือการขึ้นโดยอาชญากรรมอันเป็นวิธีการที่ไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมแต่อย่างใด แต่คำนึงถึงผลสำเร็จที่จะได้รับเท่านั้น ส่วนการทำให้ตนเองได้รับการสรรเสริญจากประชาชนภายหลังจากขึ้นสู่อำนาจได้แล้วนั้นเป็นวิธีการหนึ่งในการเสริมสร้างภาพพจน์ของผู้ปกครองซึ่งแม้จะเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ตามภาพพจน์ที่ดีก็ยังไม่สำคัญเท่ากับการคงสถานะภาพของอำนาจที่ผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการอะไรก็ได้ แม้ว่าวิธีการที่ใช้จะเป็นสิ่งที่เลวร้ายและไม่ได้รับการสรรเสริญจากประชาชน แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็นความจำเป็น (necessita) ผู้ปกครองก็ต้องทำ คำสอนในส่วนนี้จึงอธิบายคำกล่าวที่ว่ามาคิอาเวลลีได้แยกเรื่องของการเมืองออกจากเรื่องของศีลธรรมได้อย่างชัดเจน.

⁹⁷ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง, หน้า 224-225.

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 226. การกระทำเยี่ยงสัตว์ป่าเป็นความเข้าใจในมุมมองของศีลธรรมว่าการกระทำดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์จะกระทำ เช่นความป่าเถื่อน, การแก่งแย่งอย่างไร้กฎเกณฑ์, การฆ่าที่ฆ่านอง, ความโหดร้ายเกินมนุษย์ เป็นต้น การกระทำดังกล่าวในสมัยก่อนมาคิอาเวลลีจะถูกประณามว่าเป็นการกระทำที่ไร้ศีลธรรม ไม่ใช่การกระทำของมนุษย์(ก็คือการกระทำของสัตว์ป่า) แต่จากความคิดของมาคิอาเวลลีเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวที่มนุษย์สามารถที่จะทำมันได้ ถ้าสิ่งนั้นเหมาะสมกับความจำเป็นและช่วยในการขึ้นสู่อำนาจและรักษาอำนาจได้.

ได้ เพราะหากผู้ปกครองไม่กระทำในสิ่งที่เรียกว่าเป็นความจำเป็นแล้ว ก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้

แบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจประการสุดท้ายที่มาคิอาเวลลิลกล่าวถึงคือ การขึ้นสู่อำนาจโดยการสนับสนุนของมหาชน อันเป็นวิธีการที่ “ไม่ใช่(การได้อำนาจมา)โดยความชั่วช้า และโดยความรุนแรงอันสุดจะทนได้ แต่ได้มาโดยความนิยมชมชอบของเพื่อนพลเมือง ซึ่งอาจจะขึ้นโดยความนิยมของประชาชน หรือโดยความนิยมของชนชั้นสูง”^{๙๙} การขึ้นโดยความนิยมของชนชั้นสูงนั้นมีขึ้นเมื่อชนชั้นสูงไม่สามารถต้านทานประชาชนได้ พวกเขา ก็จะแสวงหาบุคคลที่มีชื่อเสียงในหมู่ของพวกเขาแล้วยกให้บุคคลนั้นขึ้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง อันจะเป็นวิธีการที่ชนชั้นสูงจะลดกระแสการต่อต้านจากประชาชนลงได้ เพื่อที่พวกเขาจะยังคงสถานภาพของการเป็นชนชั้นสูงในสังคมต่อไปภายใต้การพิทักษ์รักษาของผู้ปกครองที่พวกเขาเลือกขึ้นมา ส่วนผู้ปกครองที่ขึ้นมาโดยความนิยมของประชาชนจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนรู้สึกว่าเขาไม่สามารถต้านทานชนชั้นสูงได้ พวกเขา ก็จะเลือกบุคคลที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งขึ้นมาเป็นเจ้าผู้ปกครอง เพื่อพิทักษ์รักษาพวกเขา จะเห็นได้ว่าแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจดังกล่าวนั้นผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีนี้แทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย เพียงแต่การดำรงสถานะของความเป็นผู้มีชื่อเสียงและอาศัยจังหวะความขัดแย้งของชนชั้นสูงกับประชาชน บุคคลผู้นั้นก็อาจถูกเลือกขึ้นมาเป็นผู้ปกครองได้ และจากหนทางของการขึ้นสู่อำนาจ

^{๙๙} นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเรียบเรียงความนำ, หน้า 167.

การถูกเลือกให้เป็นผู้ปกครองโดยความนิยมของมหาชนไม่ว่าจะถูกเลือกจากประชาชนหรือจากชนชั้นสูง เมื่อพิจารณาจากรูปแบบดังกล่าวอาจจะเปรียบกับการขึ้นโดย fortuna ซึ่งเป็นวิธีการที่บุคคลถูกเลือกให้เป็นผู้ปกครองเช่นกัน แต่มาคิอาเวลลีไม่คิดเช่นนั้น เขากล่าวว่าวิธีการดังกล่าว(โดยมหาชน)ไม่ใช่การขึ้นโดย fortuna ล้วนๆ ซึ่งในความคิดของผู้ศึกษาเข้าใจว่าเหตุที่ไม่ใช่โดย fortuna ล้วนๆก็เพราะบุคคลที่จะถูกเลือกจากมหาชนนั้นคงจะต้องเป็นผู้ที่มี virtú อยู่ในตัวไม่น้อยเลยทีเดียว เพราะทั้งประชาชนและชนชั้นสูงต่างก็เลือกผู้ปกครองของเขาจากบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งผู้ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นเพียงพอที่จะถูกเลือกก็คงจะเป็นผู้ที่มี virtú อยู่ในตัวเองไม่น้อย จึงกล่าวได้ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้ขึ้นมาโดย fortuna หรือ virtú ล้วนๆ แต่เป็นการขึ้นโดยมีทั้ง fortuna และ virtú ประกอบกันไป.

ทั้ง 2 หนทางนี้มีที่มาต่างกันจึงส่งผลให้การรักษาอำนาจมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้ศึกษาได้แสดงรายละเอียดของความแตกต่างเอาไว้ในส่วนของการรักษาอำนาจแล้ว

จากการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม, โดยกองกำลังของผู้อื่น และโดยโชคชะตา, โดยอาชญากรรม และโดยมหาชนสนับสนุน นำมาสู่เหตุผลของความจำเป็นที่เป็นตัวกำหนดการกระทำของผู้ปกครองโดยเฉพาะในการขึ้นสู่อำนาจ อีกเหตุผลหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ ผู้ปกครองที่จะขึ้นสู่อำนาจได้จะต้องมีความสามารถที่จะรู้ว่าเมื่อไร เวลาใด จึงจะเป็นเวลาที่เหมาะสมที่จะทำการ¹⁰⁰ การยึดอำนาจที่เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ ซึ่งผ่านการประเมินโดยคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครอง จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจได้ เพราะการขึ้นสู่อำนาจให้สำเร็จนั้นจะต้องมีทั้งโอกาสและคุณธรรม (opportunity and virtu)¹⁰¹ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้สำเร็จได้ด้วยความยากลำบาก แต่เมื่อทำสำเร็จคือสามารถยึดอำนาจได้แล้ว ผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยแนวทางดังกล่าวจะรักษาอำนาจเอาไว้ได้ด้วยความสะดวกสบาย ซึ่งจะแสดงรายละเอียดของเรื่องนี้เอาไว้ในเรื่องของการรักษาอำนาจต่อไป

3.6 การรักษาอำนาจ

อำนาจคือหนึ่งในเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นแรงดึงดูดใจให้มนุษย์จำนวนมากพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะแสวงหาอำนาจมาครอบครอง ขึ้นตอนดังกล่าวเป็นเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจที่จะช่วยให้พวกเขาก้าวไปสู่สถานะภาพของการเป็นผู้ปกครองได้ แต่หลังจากได้อำนาจมาครอบครองแล้ว ผู้ปกครองทุกคนจะต้องพบกับขั้นตอนที่ยากลำบากยิ่งกว่านั้น นั่นคือขั้นตอนของการรักษาอำนาจเพื่อรักษาสิ่งทีพวกเขาแสวงหามาด้วยความยากเย็นให้คงอยู่กับพวกเขานานที่สุด เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องพบกับการแข่งขันอำนาจจากกลุ่มการเมืองอื่นๆอยู่ตลอดเวลา เมื่อใดที่พวกเขาพลาดเมื่อนั้นพวกเขาก็จะต้องสูญเสียอำนาจของ

¹⁰⁰ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 89.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130. โอกาสและคุณธรรมก็คือการมีทั้ง fortuna และ virtu.

พวกเขาไป ความเป็นผู้ปกครองของพวกเขาที่จะต้องสิ้นสุดลง เพราะการจะรักษาอำนาจให้คงอยู่กับตนเองได้นานๆ นั้นไม่ใช่สิ่งที่ผู้ปกครองทุกคนจะทำได้ เนื่องจากฝ่ายตรงข้ามของผู้ปกครองจะจัดเอายุทธวิธีต่างๆ ออกมาใช้อย่างเต็มที่ เพื่อแย่งชิงอำนาจไปสู่การครอบครองของเขาให้ได้

ดังนั้นความรู้เรื่องแบบวิธีการรักษาอำนาจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปกครองที่ปรารถนาจะอยู่ในอำนาจให้ได้นานๆ ควรจะเรียนรู้ถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจที่มาคิอาเวลลีเขียนเอาไว้ใน The Prince เพราะแบบวิธีการของมาคิอาเวลลีเป็นแบบวิธีการรักษาอำนาจที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างมากว่า เป็นวิธีที่สามารถนำเอาไปใช้ในทางปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นมีพื้นฐานมาจากการมองการเมืองที่เกิดขึ้นจริงและเป็นอยู่จริง แล้วนำมาสร้างวิธีแก้ไขที่สอดคล้องกับจุดบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นจริงมาก่อนได้

*

มาคิอาเวลลีเขียนถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจเอาไว้หลายประเด็น เพื่อลดโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจจากหลายๆสาเหตุตามที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของ การสูญเสียอำนาจ ดังนั้นเมื่อมาคิอาเวลลีสร้างแบบวิธีการรักษาอำนาจด้วยการหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่อง/จุดอ่อนตามที่ เป็นอยู่จริง จึงส่งผลให้แบบวิธีการของเขาเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจศึกษากันอย่างมาก และเพื่อให้การศึกษาถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเรื่องที่ย่อยต่อการทำความเข้าใจ ผู้ศึกษาจึงได้อธิบายโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่างๆดังนี้

1. การปฏิบัติต่อกลุ่มอำนาจเก่า
2. การจัดการเรื่องกองกำลังและการสงคราม
3. การปกครองประชาชน
4. ผู้ช่วยและที่ปรึกษา
5. ความดีและความชั่ว

3.6.1 การปฏิบัติต่อกลุ่มอำนาจเก่า

หลังจากผู้ปกครองคนใหม่สามารถขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จ และหวังที่จะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นเอาไว้ในครอบครองให้นานที่สุด สิ่งแรกที่ผู้ปกครองควรกระทำก็คือการกำจัดสายเลือดของกลุ่มเจ้าผู้ปกครองเดิมหรือกลุ่มอำนาจเก่าให้หมดสิ้นไป เพื่อมิให้กลุ่มอำนาจเก่ามีโอกาสฟื้น

ตัวกลับมาเป็นอันตรายและแย่งชิงอำนาจที่เคยเป็นของเขากลับคืนไปได้ ตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวเอาไว้ว่า “และใครที่ได้รัฐเหล่านี้มา และปรารถนาที่จะคงรักษาเอาไว้ ก็ควรจะมีข้อคำนึงอยู่สองประการ ประการหนึ่งคือว่า สายโลหิตของเจ้าผู้ปกครองเดิมจะต้องถูกกำจัด”¹⁰²

เหตุที่ต้องกำจัดสายเลือดของเจ้าผู้ปกครองเดิมก็เพราะว่า ก่อนที่กลุ่มอำนาจเก่าจะถูกโค่นอำนาจนั้น คนกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐ ถึงแม้ว่าผู้ปกครองคนใหม่จะโค่นล้มพวกเขาได้ แต่สิ่งต่างๆที่พวกเขาสร้างสมมาอย่างยาวนานในขณะที่พวกเขายังอยู่ในอำนาจนั้น ถือเป็นอันตราย และทำให้พวกเขามีโอกาสที่จะฟื้นตัวกลับมาทวงอำนาจคืนจากผู้ปกครองคนใหม่ได้เสมอ ดังนั้นผู้ปกครองคนใหม่จึงจำเป็นต้องกำจัดพวกเขาให้หมดสิ้นไป แม้ว่าการกำจัดอาจจะต้องใช้วิธีที่รุนแรงถึงขั้นของการกวาดล้างก็ตาม เพราะหลังจากที่ผู้ปกครองคนใหม่สามารถโค่นล้มพวกเขาได้ สถานการณ์ในขณะนั้นบ่งบอกถึงความเหนียวแน่นของผู้ปกครองคนใหม่ที่มีต่อพวกเขา และต้องฉวยโอกาสในช่วงที่พวกเขากำลังย้ายเข้าบดขยี้ซ้ำเติมให้พวกเขาย่อยยับไป เพราะกลุ่มอำนาจเก่าคือกลุ่มอำนาจที่เข้มแข็งมากที่สุดรองลงมาจากผู้ปกครองคนใหม่ พวกเขาจึงเป็นอันตรายต่อผู้ปกครองคนใหม่มากที่สุด ดังนั้นการกวาดล้างพวกเขาให้สูญสิ้นไปภายหลังจากที่พวกเขาเสียอำนาจไปให้ผู้ปกครองคนใหม่ เพื่อป้องกันไม่ให้พวกเขากลับมาเป็นภัยได้ในภายหลัง จึงเป็นแบบวิธีการที่จำเป็นในขั้นตอนแรกของการรักษาอำนาจตามคำสอนของมาคิอาเวลลี ที่ปรารถนาให้ผู้ปกครองที่แท้มีความสามารถในการมองเห็นความ

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

เหตุที่ต้องใช้วิธีกำจัดที่รุนแรงถึงขั้นของการกวาดล้าง โดยไม่อาจเปลี่ยนเป็นวิธีที่เบากว่านั้นได้เช่นการเกลี้ยกล่อม ก็เพราะว่าถึงแม้การเกลี้ยกล่อมจะทำให้กลุ่มอำนาจเดิมยอมสวามิภักดิ์ต่อผู้ปกครองคนใหม่ได้ แต่นั่นก็เป็นเพียงในระยะแรกๆของการยึดอำนาจเท่านั้น เนื่องจากภายใต้การยินยอมของพวกเขานั้นเป็นไปเพราะพวกเขาไม่มีทางเลือก พวกเขายังคงมีความต้องการที่จะกลับคืนสู่อำนาจที่พวกเขาเคยมีมาก่อนให้จงได้ และเมื่อใดที่สถานการณ์ประจวบเหมาะกันคือพวกเขาสามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้และผู้ปกครองคนใหม่ไม่เข้มแข็งดังเดิม พวกเขาก็จะสร้างความปั่นป่วนให้แก่ผู้ปกครองคนใหม่และอาจจะนำไปสู่การสูญเสอำนาจได้ ดังนั้นการกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าให้สิ้นซากไปจึงเปรียบเสมือนการตัดไฟเสียแต่ต้นลมเพื่อผลในการรักษาอำนาจที่ดี และเพื่อไม่ต้องสูญเสอำนาจในภายหลัง โปรดดูเรื่องการสูญเสอำนาจประกอบด้วย.

ยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต¹⁰³ ซึ่งสิ่งนั้นก็คือการฟื้นตัวของกลุ่มอำนาจเก่า แล้วบริหารจัดการกับมันเสียก่อนก่อนที่ความยุ่งยากดังกล่าวจะขยายตัวจนยากเกินกว่าจะแก้ไขได้

การกำจัดกลุ่มอำนาจเก่ามิได้เจาะจงเฉพาะการกำจัดตัวบุคคลเท่านั้น หากยังรวมไปถึงการทำลายล้างสิ่งที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่และความรุ่งโรจน์ของกลุ่มอำนาจเก่าอีกด้วย อันเป็นวิธีที่มาก็คือเวลลีเรียกว่า “การทำให้รัฐนั้นพินาศไป”¹⁰⁴ เพราะวิธีนี้จะไม่ปล่อยให้เหลือเชื้อไฟหรือชนวนที่จะจุดประกายการต่อต้านผู้ปกครองคนใหม่ได้เลย การบดขยี้เพื่อให้ความรุ่งเรืองของกลุ่มอำนาจเก่าต้องพินาศ, แดกแยก, กระจายกระจายออกไป จะทำให้ผู้ปกครองคนใหม่สามารถรักษารัฐที่ได้มาอย่างไม่ลำบากมากนัก

วิธีจัดการกับกลุ่มอำนาจเก่าอีกวิธีหนึ่งคือการสนับสนุนกลุ่มอำนาจที่ด้อยกว่าด้วยการ “คงรักษาและบำรุงผู้ที่ด้อยอำนาจ โดยไม่ทำให้พวกนี้มีอำนาจเพิ่มขึ้น”¹⁰⁵ ซึ่งมีความหมายว่าภายในรัฐต่าง ๆ นั้นนอกจากจะมีกลุ่มอำนาจเก่าและกลุ่มของผู้ปกครองคนใหม่แล้ว ยังมีกลุ่มอำนาจอื่นๆ ที่มีกำลังน้อยกว่า 2 กลุ่มแรกอยู่อีกด้วย สิ่งที่ผู้ปกครองต้องทำก็คือพยายามดึงเอากลุ่มที่ด้อยอำนาจเหล่านั้น (กลุ่มอำนาจที่สาม) มาไว้ในความควบคุมของตน แล้วร่วมมือกันบ่อนทำลายกลุ่มอำนาจเก่าให้ย่อยยับไป ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองก็ยังคงความสามารถในการควบคุมกลุ่มอำนาจที่ด้อยกว่าเอาไว้ได้ เนื่องจากในขณะที่ผู้ปกครองให้การบำรุงรักษาพวกเขา ผู้ปกครองก็สามารถควบคุมไม่ให้พวกเขาเติบโตมีอำนาจมากเกินไปกว่าที่ผู้ปกครองต้องการได้ วิธีนี้จะทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจเอาไว้ได้ตามความต้องการของตนเอง เพราะนอกจากจะใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ด้อยอำนาจในการทำลายกลุ่มอำนาจเดิมแล้ว ผู้ปกครองก็ยังสามารถควบคุมกลุ่มอำนาจอื่นไม่ให้เติบโตขึ้นมาเป็นอันตรายต่อตนเองได้ตามต้องการอีกทางหนึ่งด้วย

3.6.2 การจัดการเรื่องกองกำลัง และการสงคราม

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 99

กองกำลังทางทหารเป็นฐานกำลังสำคัญที่จะสนับสนุนการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง ไม่ว่าผู้ปกครองผู้นั้นจะได้อำนาจมาด้วยวิธีการใด จะด้วยกำลังของตนเองหรือด้วยกำลังของผู้อื่น แต่หากหวังจะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นไว้ เขาก็จำเป็นที่จะต้องมียกกองกำลังเป็นของตนเอง¹⁰⁶ อันจะทำให้เขามีอำนาจบังคับหรือมีศักยภาพในการต่อสู้กับผู้ที่จะเข้ามาท้าทายอำนาจของเขาได้ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องไปร้องขอความช่วยเหลือจากใคร และจะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นสามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้ด้วยความสะดวกสบาย เพราะการมีกองกำลังของตนเองนั้นคือลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้ปกครองที่พึงคุณธรรม (virtu) มากกว่าโชคชะตา (fortuna)¹⁰⁷

การมีกองกำลังของตนเองนั้นมีประโยชน์มหาศาล เพราะจะทำให้ผู้ปกครองคนใหม่ อยู่ในสถานะที่สามารถบังคับให้สิ่งต่างๆ เป็นไปตามความต้องการของเขาได้ นอกจากนี้จะช่วยในการรักษาอำนาจแล้ว ยังสามารถทำให้ผู้ปกครองได้รับความยิ่งใหญ่ต่างๆ ตามมาอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีผลในการทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ตามที่มาคิอาเวลลี ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“ธรรมชาติของประชาชนนั้นแปรปรวน และง่ายที่จะหว่านล้อมพวกเขาในเรื่องหนึ่ง แต่ยากที่จะทำให้พวกเขามั่นคงกับคำหว่านล้อมนั้น เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดระเบียบของเรื่องต่างๆ ในแบบวิธีการที่ เมื่อประชาชนไม่เชื่อถืออีกต่อไปแล้ว ก็สามารถที่จะทำให้พวกเขาเชื่อได้ด้วยกำลัง”¹⁰⁸

นอกจากการมีกองกำลังของตนเองแล้ว ผู้ปกครองยังจะต้องมีความสามารถในการใช้กองกำลังดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย การใช้ประโยชน์จากกองกำลังได้สูงสุดนั้นผู้ปกครองควรดำรงตำแหน่งนายทัพด้วยตนเอง¹⁰⁹ เพื่อให้ตนเองเป็นผู้รู้ถึงยุทธวิธีหรือศิลปะในการรบที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่อยู่ในฐานะของการเป็นผู้ปกครอง การมีศิลปะในการสงครามจะทำให้

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129. และโปรดดูเรื่องคุณธรรมและโชคชะตา ในส่วนต่อไปของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประกอบด้วย.

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 131-132.

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

ให้ผู้ปกครองสามารถเรียนรู้และเข้าใจในระเบียบแบบแผนและวินัยของสงคราม ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองเป็นที่เคารพของทหาร¹¹⁰ และเมื่อนั้นผู้ปกครองก็จะอยู่ในฐานะของผู้ที่รู้ทางหนີที่โล่, รู้วิธีรุกและวิธีรับของยุทธวิธีการรบได้อย่างถูกวิธี อันจะทำให้ผู้ปกครองมีโอกาสได้รับชัยชนะในสมรภูมิต่างๆมากกว่าที่จะไม่รู้เรื่องการสงครามเลย

กองกำลังที่มีอยู่จะต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมเข้าสู่สงครามจริงตลอดเวลา ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการฝึกซ้อมรบอยู่เสมอ โดยเฉพาะการฝึกซ้อมในยามสงบ นอกจากนี้ผู้ปกครองยังจะต้องหมั่นศึกษาถึงลักษณะของสงครามที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้คู่สงครามได้รับชัยชนะหรือได้รับความพ่ายแพ้¹¹¹ เมื่อมีความพร้อมในเรื่องกองกำลังจะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นเป็นที่ครั่นคร้ามของศัตรู เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์นั้น จะไม่ยอมต่อสู้กับสงครามที่มองไม่เห็นชัยชนะ¹¹² อยู่แล้ว

แบบวิธีการที่กล่าวมาเป็นเรื่องของ การเตรียมความพร้อมก่อนที่สงครามจะเกิดขึ้น และเมื่อถึงเวลาที่สงครามเกิดขึ้นจริง ผู้ปกครองจะต้องนำกองทัพเข้าทำสงครามเพื่อขจัดปัญหาและความวุ่นวายให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว การไม่ยอมทำสงครามเพียงเพื่อหวังความสงบเฉพาะหน้านั้นไม่ใช่ความสงบที่แท้จริง เพราะอีกไม่นานสงครามก็ต้องเกิดขึ้นอยู่ดีและอาจจะรุนแรงเกินกว่าที่จะต้านทานไหวก็เป็นได้ ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่ควรหลีกเลี่ยงสงคราม¹¹³ และควรนำกองทัพเข้าทำสงครามด้วยความเด็ดเดี่ยวโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ชัยชนะเท่านั้น แม้ว่าวิธีการได้มาซึ่งชัยชนะจะต้องใช้ความทารุณโหดร้ายหรือความเหี้ยมโหดเพียงใดก็ตาม ผู้ปกครองจำเป็นต้องมุ่งหวังที่จะเอาชนะเพียงอย่างเดียว แม้ว่าสิ่งที่ต้องเผชิญจะเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวและยากแก่การเอาชนะ แต่มาคือเวลาดีเชื่อนั่นคือสิ่งที่ผู้ปกครองต้องกระทำและต้องเอาชนะมันให้ได้ ด้วยการริใช้ความรุนแรง¹¹⁴ ภายใต้อุบายความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของร่างกายและจิตใจเข้าต่อสู้กับมัน เนื่องจากชัยชนะ

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 216.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 217.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297-300.

และความพ่ายแพ้จากสงครามจะมีผลต่อสถานภาพของผู้ปกครองโดยตรงว่าผู้ปกครองจะได้อยู่ในอำนาจต่อไปหรือจะต้องหมดอำนาจไป

การวางตัวระหว่างสงครามเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญ โดยกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“และเจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ เมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วย นั่นคือเมื่อเขาเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ส่วนนี้มีประโยชน์มากกว่าการวางตัวเป็นกลางเสมอ และไม่ว่าในกรณีใดๆ การเปิดเผยตนเองและทำสงครามที่แท้จะเป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับท่าน เพราะในกรณีแรกถ้าท่านไม่เปิดเผยตนเอง ท่านก็จะเป็นเหยื่อของผู้ชนะเสมอ พร้อมกับความถูกใจและความพึงพอใจของฝ่ายที่พ่ายแพ้ ท่านจะไม่มีข้ออ้างหรือสิ่งอื่นใดที่สามารถจะป้องกันท่านได้ และไม่มีใครที่จะต้อนรับท่าน เพราะผู้ชนะจะไม่ต้องการมิตรที่หน้าระวาง ซึ่งไม่ได้ช่วยเหลือเขาในยามคับขัน และผู้แพ้จะไม่ต้อนรับท่าน เพราะท่านมิได้ต้องการจะเสี่ยงร่วมโชคชะตาไปกับเขาโดยมีอาวุธอยู่ในมือ”¹¹⁵

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปเลยมากกว่าที่จะเลือกวางตัวเป็นกลาง และถึงแม้มาคิอาเวลลีจะให้ข้อควรระวังสำหรับการเลือกวางตัวเป็นกลางไว้ว่า

“และจะต้องจดจำไว้ ณ ที่นี้ว่า เจ้าผู้ปกครองควรระมัดระวังไม่เข้าร่วมกับผู้ซึ่งมีอำนาจมากกว่าตนเพื่อโจมตีผู้อื่น ยกเว้นเมื่อความจำเป็นบีบบังคับเขา เพราะเมื่อชนะ ท่านก็ยังเป็นนักโทษของเขาอยู่ และเจ้าผู้ปกครองควรจะหลีกเลี่ยงการต้องขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”¹¹⁶

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 278.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

ข้อควรระวังข้างต้นอาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องคิดหนักเมื่อต้องตัดสินใจเลือก เพราะการเลือกเข้าข้างผู้ที่มีอำนาจมากกว่าตนจะทำให้ผู้ปกครองตกอยู่ในดุลยพินิจของผู้อื่นได้ ซึ่งสภาพดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่ดีสำหรับสถานภาพของรัฐและของผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเลือกเข้าข้างผู้ที่มีอำนาจมากกว่าตนจะไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับผู้ปกครอง แต่สิ่งนี้ก็ยังไม่ให้ผลดีมากกว่าการหลีกเลี่ยงอันตรายในปัจจุบันด้วยการเลือกวิถีแห่งความเป็นกลาง เพราะ

“เมื่อเจ้าผู้ปกครองเปิดเผยตนเองอย่างหนักแน่นที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าฝ่ายที่ท่านเข้าด้วยนั้นชนะ แม้ว่าเขาอาจจะมียุทธศาสตร์มาก และท่านยังคงต้องขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเขา แต่เขาก็มีข้อผูกพันต่อท่าน และมีสัญญาแห่งความรักอยู่ และมนุษย์เรานั้นก็ไม่ได้มีความซื่อสัตย์เสียจนพวกเขาจะกดขี่ท่านโดยอ้างความถูกต้องเช่นนั้น ยิ่งไปกว่านั้นอีก ชัยชนะไม่เคยชัดเจนเสียจนกระทั่งผู้ชนะไม่ต้องมีความเคารพอยู่บ้างเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อความยุติธรรม”¹¹⁷

ความหมายของข้อความดังกล่าวคือแม้ว่าการเลือกเข้าข้างผู้ที่มีอำนาจมากกว่าตนอันอาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องตกอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของผู้อื่นจะไม่ใช่วิถีทางที่ดีที่สุดที่จะเลือกได้ แต่วิถีทางดังกล่าวก็ยังดีกว่าการเลือกวางตัวเป็นกลางเสมอ เพราะผู้ปกครองไม่มีวันที่จะหาทางหลีกเลี่ยงความไม่สะดวกอย่างหนึ่งได้ โดยไม่ต้องประสบกับความไม่สะดวกอีกอย่างหนึ่งได้เป็นอันขาด แต่ความสุ่มรอบคอบนั้นอยู่ที่การรู้ว่าจะรู้จักคุณลักษณะของความไม่สะดวกต่าง ๆ นั้นได้อย่างไร และรู้ว่าจะเลือกสิ่งใดที่เลวน้อยกว่าในฐานะเป็นสิ่งที่ดีได้อย่างไร¹¹⁸ ซึ่งความสามารถในการเลือกดังกล่าวก็คือคุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองที่ฉลาดและสุ่มรอบคอบเพียงพอที่จะเลือกในสิ่งที่เลวน้อยกว่า หรือดีที่สุดในสถานการณ์ต่างๆ ให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจของตน ซึ่งคุณธรรม (virtu) ส่วนนี้สามารถช่วยให้ผู้ปกครองไม่ต้องประสบกับความพินาศจากการวางตัวเป็นกลางได้อย่างมาก¹¹⁹

3.6.3 การปกครองประชาชน

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 280.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

สิ่งที่มีความสำคัญต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองไม่น้อยไปกว่าการมีกองกำลังเป็นของตนเองก็คือ ประชาชน เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องดำรงตนอยู่ท่ามกลางประชาชน ในรัฐของตนจำนวนมากตลอดเวลาที่อยู่ในอำนาจ ความสัมพันธ์กับประชาชนจึงมีผลต่อความยากหรือง่ายในการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก ผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจะรักษาอำนาจด้วยความสะดวกสบาย เพราะไม่ต้องมีประชาชนเป็นศัตรูกับเขา ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์อันเลวร้ายกับประชาชนก็จะพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจ เนื่องจากเขาจะต้องตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของประชาชนซึ่งเป็นศัตรูกับผู้ปกครอง สภาพดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก เพราะประชาชนนั้นมีจำนวนมากและไม่มีวันกำจัดให้หมดไปได้ นอกจากจะฆ่าทิ้งให้หมดทั้งรัฐ ซึ่งเป็นวิธีที่เป็นไปไม่ได้ เพราะการมีรัฐนั้น ผู้ปกครองจะต้องมีฐานจากประชาชนหรือมีประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้ปกครอง

ดังนั้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรกระทำ ไม่ว่าจะผู้ปกครองผู้นั้นจะขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการใด แต่เมื่อเขามาอยู่ในฐานะผู้ปกครองแล้วเขาต้องพยายามผูกมิตรกับประชาชน หรืออย่างแย่ที่สุดก็ต้องไม่สร้างความเป็นศัตรูกับประชาชน มิฉะนั้นผู้ปกครองจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจอย่างเลี่ยงไม่ได้

ระหว่างชนชั้นนำกับประชาชน ซึ่งเป็นชนชั้นหลัก 2 ชั้นในทุกลัทธิคอมมิวนิสต์มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่า ด้วยการสนับสนุนให้ผู้ปกครองสร้างฐานอำนาจบนประชาชน¹²⁰ มากกว่าที่จะหวังพึ่งพาชนชั้นนำ ด้วยเหตุผลที่ว่าชนชั้นนำที่อยู่รอบข้างผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองสามารถตั้งและปลดพวกเขาได้ทุกวัน และสามารถที่จะริบและให้เกียรติพวกนี้ได้ตามใจชอบของเขา¹²¹ เพราะชนชั้นนำนั้นมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชาชน และพวกเขามีและยังคงมีสถานะของชนชั้นนำได้ก็ด้วยความเมตตาของผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองไม่สามารถทำเช่นนั้นกับประชาชนได้ เพราะประชาชนนั้นมีจำนวนมากและยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐที่ผู้ปกครองไม่สามารถจะปลดพวกเขาออกจากการเป็นประชาชนได้ ขณะเดียวกันหากผู้ปกครองมี

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 170.

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 168.

ประชาชนเป็นมิตร พวกเขาก็สามารถเป็นฐานสนับสนุนการรักษาอำนาจของผู้ปกครองได้อย่างมั่นคง

ผู้ปกครองที่ชาญฉลาดในความคิดของมาคิอาเวลลี “จึงควรคิดถึงแบบวิถีการที่จะทำให้พลเมืองของตนมีความต้องการรัฐและตัวเขาอยู่เสมอ และในทุกๆสภาพของกาลเวลา และแล้วพวกนั้น(ประชาชน)ก็จะจงรักภักดีต่อเขาเสมอ”¹²² เพราะการทำให้ตนเองเป็นที่ต้องการของประชาชนจะช่วยให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเขาจะไม่ต้องพบกับ การต่อต้านจากประชาชน ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็จะคอยช่วยเหลือผู้ปกครองที่เขามีความต้องการอยู่เสมออีกด้วย¹²³ แต่ถ้าหากผู้ปกครองเป็นศัตรูหรือเป็นที่เกลียดชังของประชาชน เขาก็จะต้องพบกับ การต่อต้านจากประชาชนจำนวนมากอย่างไม่มียวันจบสิ้น ซึ่งเป็นการต่อต้านที่ยากแก่การแก้ไข ดังนั้นผู้ปกครองจึงต้องไม่ทำให้ตนเองเป็นที่เกลียดชังของประชาชน¹²⁴ เพราะการไม่ถูกประชาชนเกลียดชังเป็นป้อมปราการที่ดีที่สุดที่ผู้ปกครองจะมีได้¹²⁵ เพราะเมื่อผู้ปกครองไม่เป็นที่เกลียดชังของประชาชน เขาก็จะไม่ถูกต่อต้านจากคนส่วนใหญ่ของรัฐ และเนื่องจากว่ากระแสต่อต้านจากประชาชนเป็นสิ่งที่ยากต่อการต้านทานได้ ดังนั้นมาคิอาเวลลีจึงสอนว่าการไม่เป็นที่เกลียดชังของประชาชน จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ปลอดภัย(สำหรับผู้ปกครอง)มากกว่าการมีป้อมปราการ¹²⁶ เพราะป้อมปราการนั้นถึงแม้จะแข็งแกร่งสักเพียงใด มันก็จะให้ผลติเฉพาะการต้านทานผู้บุกรุกจากต่างแดนซึ่งผู้ปกครองสามารถแก้ไขได้ด้วยกองกำลังอันเข้มแข็งของรัฐ แต่หากผู้ปกครองมีประชาชนเป็นศัตรู นั้นก็เท่ากับว่าผู้ปกครองเปิดศึกทีเดียว 2 ด้านพร้อมกัน ได้แก่ด้านภายนอกรัฐ (คือศัตรูจากรัฐอื่น) และด้านภายในรัฐ(คือประชาชนที่เป็นศัตรูกับผู้ปกครอง) จากสภาพการณ์ที่ผู้ปกครองต้องมีศัตรูทั้งจากต่างรัฐและจากประชาชน ถือเป็นสภาพการณ์ที่อันตรายต่อการรักษาอำนาจอย่างมาก เพราะต่อให้เขามีป้อมปราการที่แข็งแกร่งสักเพียงใดมันก็ไม่อาจช่วยให้เขารอดพ้นจากอันตรายดังกล่าวได้ เพราะทันทีที่ประชาชนมีอาวุธ พวกเขาจะไม่มีวันขาดราวต่าง

¹²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

¹²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 248-252.

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 273.

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน.

ประเทศที่จะช่วยเหลือพวกเขา¹²⁷ เมื่อประชาชนร่วมมือกับชาวต่างชาติเพื่อโจมตีผู้ปกครอง ก็เป็นเรื่องยากลำบากสำหรับผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจเอาไว้ได้ ดังที่มาคิอาเวลลีสนับสนุนการ ไม่มีประชาชนเป็นศัตรูว่า “ข้าพเจ้าจึงขอยกย่องผู้ซึ่งจะสร้างป้อมปราการ และผู้ซึ่งจะไม่สร้างมัน และข้าพเจ้าขอตำหนิใครก็ตามซึ่งไว้ใจป้อมปราการ จึงประเมินค่าการเป็นที่เกลียดชังของ ประชาชนเพียงน้อยนิด”¹²⁸

ผู้ปกครองจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจคำว่า การเป็นที่รัก-ความเกลียดชัง, ความ โอบอ้อมอารี-ความตระหนี่ที่เหนียว ถึงประโยชน์และโทษของมันอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพราะใน การสร้างมิตรภาพกับประชาชนนั้นผู้ปกครองจะต้องสร้างด้วยความระมัดระวังอย่างถูกวิธี, เหมาะ สมกับความจำเป็นของพฤติกรรมและสถานการณ์ มิฉะนั้นความพยายามดังกล่าว(ที่ผิดวิธี)จะ กลับกลายเป็นอันตรายต่อผู้ปกครองได้ในภายหลัง เนื่องจากการสร้างมิตรภาพกับประชาชนนั้น การทำให้ตนเป็นที่รักของประชาชนไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุด แต่มีสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือการไม่ทำให้ ตนเองเป็นที่ถูกเหยียดหยามและเกลียดชังจากประชาชน¹²⁹ ผู้ปกครองที่มุ่งสร้างความเป็นที่รัก โดยการ “ให้” สิ่งต่างๆแก่ประชาชนอย่างมากมาย เพื่อให้ตนได้ชื่อว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีนั้น เป็น อันตรายต่อผู้ปกครอง¹³⁰ เพราะไม่มีอะไรที่กินตัวมันเองมากเท่ากับความโอบอ้อมอารี เพราะท่าน สูญเสียความสามารถที่จะใช้มันไปตลอดเวลาที่ท่านใช้มันอยู่¹³¹ และในไม่ช้าฐานะของผู้ปกครอง จะต้องแย่ง ทางออกที่จะแก้ไขความยากแค้นทางการเงินของผู้ปกครองก็คือการเรียกเก็บภาษีจาก ประชาชนเพิ่มขึ้น นั่นคือการที่ผู้ปกครองเริ่มซูดริตและสร้างภาระให้ประชาชนอย่างผิดปกติ ให้เร่ง รัดและกระทำสิ่งทั้งปวงที่สามารถทำได้ เพื่อให้ได้เงิน¹³² ทางออกดังกล่าวเป็นหนึ่งในความ พยายามที่จะหลีกเลี่ยงความยากจน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองกลายเป็นคนละโมภและถูกเกลียดชัง ในที่สุด¹³³ ซึ่งการสร้างความโอบอ้อมอารีในแบบวิธีการดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อผู้ปกครองและ

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 273.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

¹³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

¹³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

¹³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

เป็นการใช้อย่างไม่มีคุณธรรม (virtu) เพราะถ้ามันถูกใช้อย่างมีคุณธรรม (virtu) และใช้ในแบบวิธีการที่เราควรจะใช้แล้ว เราก็จะไม่เป็นที่รู้จักว่าโอบอ้อมอารี และท่านก็ไม่อาจเสี่ยงการเสียชื่อเสียงในสิ่งที่ตรงกันข้ามได้¹³⁴ สิ่งตรงข้ามของความโอบอ้อมอารีคือความตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งถ้าถูกใช้อย่างฉลาดและสุจริตรอบคอบภายใต้คุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองที่แท้ มันก็จะให้คุณแก่ผู้ปกครองได้ ความตระหนี่ถี่เหนียวที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ปกครองหมดความสามารถที่จะใช้ความโอบอ้อมอารีตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นผลเสียต่อผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองที่ทรงคุณธรรม (virtu) จะไม่วิตกกังวลกับการได้ชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียวในตอนแรก ด้วยการไม่โอบอ้อมอารีอย่างผิดวิธี แม้ว่าอาจจะเสียชื่อไปบ้างว่าตระหนี่แต่ฐานะของผู้ปกครองจะไม่เดือดร้อน และไม่มีความจำเป็นต้องไปพูดรีดประชาชนด้วยการเพิ่มภาษีอันเป็นการสร้างภาระให้กับประชาชน ประชาชนก็จะไม่รู้สึกเกลียดชังผู้ปกครอง เพราะ

“ในไม่ช้าเขาจะถูกถือว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีที่สุดเสมอ เนื่องจากว่าความตระหนี่ถี่เหนียวของเขานั้นจะทำให้รายได้ของเขาเพียงพอ-แล้วนั้นเขาก็สามารถจะป้องกันตนเองจากใคร ก็ตามที่ทำสงครามกับเขา เขาสามารถที่จะดำเนินการรณรงค์สงครามต่างๆได้ โดยไม่ต้องสร้างภาระแก่ประชาชน จนเขาอาจจะโอบอ้อมอารีต่อทุกคนที่เขาไม่ได้เอาอะไรมาเลย และคนเหล่านี้ก็มีจำนวนเอนกอนันต์”¹³⁵

“ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรให้คุณค่าแต่เพียงเล็กน้อยกับการที่จะทำให้ตนได้ชื่อว่าเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว เพราะนี่คือหนึ่งในบรรดาความชั่วเหล่านั้น ซึ่งทำให้เขาสามารถปกครองได้ และผู้ที่สามารถทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ได้ ก็ล้วนกระทำโดยผู้ซึ่งได้ชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียวเท่านั้น”¹³⁶ และ “ดังนั้นจึงเป็นการฉลาดกว่ากันมากที่จะมีชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งก่อให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียงโดยไม่ถูกเกลียดชังแทนที่จะถูกบีบบังคับโดยความต้องการได้ชื่อว่าเป็นคนโอบอ้อมอารี อันทำให้ได้ชื่อว่าละโมภ ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชื่อเสียง และเป็นที่เกลียดชัง”¹³⁷

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 226.

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 226.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

จากผลดีและผลเสียของความโอบอ้อมอารีและความตระหนี่ที่เหนียวของผู้ปกครองที่มีต่อประชาชนตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะให้ผลต่อผู้ปกครองไปในทางใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้มันของผู้ปกครอง ซึ่งถ้ามันถูกใช้อย่างถูกวิธี มันก็จะช่วยในการรักษาอำนาจของผู้ปกครองให้มีความมั่นคงได้

3.6.4 การเลือกคนมาเป็นผู้ช่วย

เนื่องจากภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในตำแหน่งผู้ปกครองรัฐนั้น มีอยู่มากเกินกว่าที่ผู้ปกครองจะทำให้เสร็จเรียบร้อยและได้ผลดีด้วยตัวของผู้ปกครองเพียงคนเดียว จึงจำเป็นที่จะต้องหาคนที่มีความรู้ความสามารถและไว้ใจได้มาเป็นผู้ช่วยของผู้ปกครอง แต่การเลือกคนมาเป็นผู้ช่วยนั้นก็เปรียบเสมือนดาบสองคมสำหรับผู้ปกครอง เพราะถ้าได้ผู้ช่วยที่ดีก็จะช่วยแบ่งเบาภาระและช่วยส่งเสริมผู้ปกครองอันจะทำให้การรักษาอำนาจเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น แต่ถ้าได้ผู้ช่วยที่ไม่ดีก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องเสื่อมเสียทั้งงานและชื่อเสียง ซึ่งอาจจะเลวร้ายถึงขั้นที่ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปได้ ผู้ปกครองทุกคนจึงควรระวังและให้ความสำคัญกับการเลือกผู้ช่วยด้วยความสุจริตรอบคอบ เนื่องจากความสำคัญของผู้ช่วยที่ดีหรือไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก

ขั้นแรกคือเรื่องของการแสวงหาผู้ช่วยที่ดี กล่าวคือ ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคัดเลือกคนด้วยตนเอง และรู้จักวิธีที่จะเอาคนมาเป็นพวกตน¹³⁸ ความสามารถของผู้ปกครองในการเลือกผู้ช่วยก็คือสติปัญญาของผู้ปกครอง ในการมองเห็นและเข้าใจได้ด้วย

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147 และ 286.

“สติปัญญาของมนุษย์(ในความคิดของมาคิอาเวลลี)มีอยู่สามประเภทคือหนึ่งประเภทที่เข้าใจได้ด้วยตนเอง อีกประเภท มองเห็นสิ่งซึ่งคนอื่น ๆ เข้าใจ ประเภทที่สามทั้งไม่เข้าใจด้วยตนเองและโดยผ่านคนอื่น ประเภทแรกจึงประเสริฐที่สุด ประเภทที่สองนั้นก็ประเสริฐ ส่วนประเภทที่สามนั้นไร้ประโยชน์” จากเรื่องเดียวกัน, หน้า 286. ซึ่งผู้ปกครองที่จะถูกถือว่าเป็นผู้มีสติปัญญาในการเลือกผู้ช่วยให้ได้ดีนั้น ถ้าไม่เป็นประเภทแรกก็ต้องเป็นประเภทที่สอง เพื่อจะได้ไม่ถูกใครหลอกเอาได้.

ตนเองว่าควรจะเลือกใครมาเป็นผู้ช่วย และคนที่ถูกเลือกจะต้องเป็นคนที่ผู้ปกครองสามารถอ่านหรือวิเคราะห์เขาออกว่าธาตุแท้ของเขานั้นเป็นคนอย่างไร สถิติปัญญาในการเลือกผู้ช่วยที่ดีของผู้ปกครองแสดงออกผ่านคำสอนของมาคิอาเวลลีที่กล่าวว่า

“เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีความสามารถวินิจฉัยสิ่งที่ดีและสิ่งที่เลวที่คนอื่นกระทำหรือพูด แม้ว่าเขาจะไม่มี การคิดค้นด้วยตนเอง เขาก็จะรู้ถึงผลงานที่เลวและดีของมุขมนตรี และเขาจะปกป้องพวกหลัง และแก้ไขพวกแรก และมุขมนตรีไม่อาจหวังจะหลอกหลวงเขาได้ ดังนั้นจึงต้องคงรักษาตนเองไว้ให้ดี”¹³⁹

ลักษณะของผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยที่ดีคือ เป็นผู้ que คิดถึงตัวผู้ปกครองมากกว่าตัวเขาเอง¹⁴⁰ มิใช่ผู้ช่วยที่คิดถึงตัวเองมากกว่าผู้ปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ช่วยที่เป็นอันตราย หลังจากได้ผู้ช่วยดังกล่าวแล้ว ขั้นตอนไปก็คือการรักษาพวกเขาเอาไว้ให้เป็นผู้ช่วยที่ดีตลอดไป ด้วยการ

“นึกถึงเขา ให้เกียรติเขา ทำให้เขามั่งคั่ง ผูกพันเขาเข้ากับตัวผู้ปกครอง แบ่งปันเกียรติยศและภาระหน้าที่ให้เขา เพื่อเขาจะได้ตระหนักว่าตนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากผู้ปกครอง และเพื่อว่าเกียรติยศต่างๆมากมาย จะไม่ทำให้เขาอยากได้เกียรติยศอื่น ๆ อีก ความมั่งคั่งอันมากมายของเขาจะไม่ทำให้เขาอยากได้ความมั่งคั่งอีก ภาระหน้าที่อันมากมายของเขาจะทำให้เขากลัวการเปลี่ยนแปลง”¹⁴¹

การรักษาผู้ช่วยที่ดีด้วยวิธีการดังกล่าวจะทำให้ผู้ช่วยมีความเชื่อมั่นและความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง และเขาจะช่วยเหลืองานของผู้ปกครองอย่างเต็มความสามารถ ภายใต้การทำงานของสถิติปัญญาของผู้ปกครองที่แท้ที่มาคิอาเวลลีเรียกว่าเป็น “แบบวิธีการที่ไม่มีวันพลาด” ที่ว่าเจ้าผู้ปกครองควรจะมีสติปัญญาที่บ่งถึงความไม่จงรักภักดี ซึ่งเขาควรจะมีสติปัญญาพอที่จะมองออก (แม้ว่ามุขมนตรีนั้นจะเป็นใครสักคนที่รู้วิธีการหลอกหลวง) และในขณะที่เดียวกัน

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 286.

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 286.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน.

ก็ให้เกียรติ ให้ความมั่งคั่งและผูกพันมุขมนตรีในลักษณะที่หวานล่อมเขาไม่ให้เขาขาดความจงรักภักดี¹⁴² อันจะทำให้ทั้งสองฝ่ายคือผู้ปกครองกับมุขมนตรีมีความเชื่อมั่นต่อกันและกัน แต่เมื่อมันเป็นอย่างอื่น(คือไม่เชื่อมั่นกันและกัน) ตอนจบก็จะเป็นตอนจบที่อันตรายสำหรับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสมอ¹⁴³ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนั้นก็คือสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง

เมื่อวิธีแสวงหาและวิธีรักษาผู้ช่วยที่ดีแล้ว ผู้ปกครองยังต้องรู้ถึงวิธีใช้ประโยชน์จากผู้ช่วยที่ดีเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง เพื่อไม่ให้พวกเขาเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไป ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความสุ่มรอบคอบ มีความสามารถในการเป็นผู้ซักถามและผู้รับฟังที่ดี โดยผู้ปกครองควรจะได้รับฟังคำปรึกษาอยู่เสมอ¹⁴⁴ และเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยเหล่านั้นได้พูดความจริงอย่างอิสระ แต่พวกเขาจะพูดได้ก็ต่อเมื่อผู้ปกครองต้องการให้พวกเขาพูดเท่านั้น ไม่ใช่เมื่อพวกเขาอยากจะทำอะไร วิธีนี้จะช่วยลดปัญหาการประจบสอพลอให้ผู้ปกครองจะต้องถามพวกเขาในทุกๆสิ่งที่ยากรู้ และจะต้องอดทนฟังในสิ่งที่พวกเขาตอบกลับมา คำตอบหรือความเห็นของบรรดาที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยที่ดีเหล่านั้น จะยังไม่ใช่คำปรึกษาที่ดีในตัวของมันเอง เพราะผู้ปกครองจะต้องนำคำปรึกษาทั้งหมดมาพิจารณาไตร่ตรองและตัดสินใจด้วยตัวเองเสียก่อนภายใต้ความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครองที่ทรงปัญญา ซึ่งจะทำให้ไม่มีใครสามารถหลอกผู้ปกครองได้ มาคิดวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับความสุ่มรอบคอบอันเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม (virtu) อย่างมาก โดยกล่าวว่า “คำปรึกษาที่ดีนั้น ไม่ว่าจะมาจากใครก็ตาม จำต้องเกิดจากความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครอง และไม่ใช่ว่าความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครองเกิดมาจากคำปรึกษาที่ดี”¹⁴⁵ เพราะการที่ผู้ปกครองจะมีความสุ่มรอบคอบในการรับฟังนั้น จะต้องเกิดมาจากการมีสติปัญญาของผู้ปกครอง ความสุ่มรอบคอบเป็นคุณธรรม (virtu) อย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองเข้าใจสิ่งต่างๆด้วยตัวเอง วินิจฉัยด้วยตัวเองมากกว่าที่จะฟังจากผู้อื่น การมีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษานั้น มีเพื่อให้พวกเขาช่วยเสนอทางเลือกและเสนอความคิดของพวกเขา แต่ไม่ใช่ให้พวกเขาคิดหรือตัดสินใจแทนผู้ปกครอง เพราะการกระทำดังกล่าวเท่ากับเปิด

¹⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 287.

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 286.

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 290.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 291.

โอกาสให้พวกเขาสามารถหลอกผู้ปกครองได้ และนำไปสู่การให้คำปรึกษาที่เลวอันเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความพินาศของผู้ปกครองได้

แบบวิธีการที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นแบบวิธีการเลือก, การรักษา และการใช้ประโยชน์จากผู้ช่วยที่ดีให้เกิดผลดีที่สุดสำหรับการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง. แต่เมื่อวันใดที่ผู้ปกครองพบว่าพวกเขาไม่ใช่ผู้ช่วยที่ดีอีกต่อไป ท่านก็ต้องกำจัดพวกเขาออกไปให้พ้น ก่อนที่พวกเขาจะเป็นอันตรายต่อการรักษาอำนาจของท่าน. เนื่องจากผู้ปกครองที่ดีจะต้องรู้ทั้งวิธีที่จะเอาคนมาเป็นพวก และวิธีที่จะสูญเสียพวกเขาไป¹⁴⁶ ในเมื่อพวกเขาไม่มีประโยชน์อีกต่อไปแล้ว(หรืออาจจะมีโทษก็ได้) เพราะคุณสมบัติในเรื่องการเลือกคนที่ต้องการ และการกำจัดคนที่ไม่ต้องการนั้น เป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้

3.6.5 ความดีและความชั่ว

มนุษย์ส่วนมากปรารถนาที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีและหลีกเลี่ยงการได้ชื่อว่าเป็นคนชั่ว¹⁴⁷ ในขณะที่เดียวกับที่ศาสนาทุกศาสนาต่างก็มุ่งที่จะสอนให้มนุษย์กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว แต่นั่นคือเรื่องทางศาสนาและศีลธรรมที่พรั่สอนถึงการที่เราควรจะมีชีวิตอย่างไร? ไม่ใช่เรื่องทางโลกที่ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องกระทำแต่ความดีตามหลักศีลธรรมและศาสนาเสมอไป ผู้ปกครองที่ยึดปฏิบัติตามศีลธรรมอย่างเคร่งครัด และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่เป็นความดีตามที่จินตนาการกันของศาสนา¹⁴⁸ ผู้ปกครองผู้นั้นย่อมจะต้องประสบกับปัญหาในการรักษาอำนาจ และมีโอกาสที่จะสูญเสีย

¹⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147-149.

¹⁴⁷ “เจ้าผู้ปกครองทุกคนควรปรารถนาจะได้ชื่อว่าเป็นผู้เต็มไปด้วยความสงสาร และไม่ถูกถือว่าเป็นคนทารุณโหดร้าย” จากเรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 45. คุณสมบัติของความดีตามที่จินตนาการกันในทางศาสนาตามที่มาคือาเวลลิกกล่าวถึงได้แก่ ความโอบอ้อมอารี, การให้, ความสงสาร, ความซื่อสัตย์, ความมีลักษณะท่าทางเหมือนผู้หญิง, ความซลาด, ความเมตตากรุณา, ความบริสุทธิ์, ความเปิดเผย(การถูกหลอกลวงได้ง่าย), ความอ่อนโยน, ความมีวณิ และความเคร่งในศาสนา ซึ่งจะตรงกันข้ามกับความชั่วหรือความเลวทรามตามที่จินตนาการกัน ได้แก่ ความตระหนี่, ความโลภ, ความทารุณ

เสียอำนาจไปได้มากกว่าผู้ปกครองที่ไม่ได้ยึดหลักทางศีลธรรมมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะเรื่องทางโลกนั้นคือเรื่องของการมีชีวิตอยู่จริง ซึ่งเป็นเรื่องที่มาคิอาเวลลีได้แยกแยะออกจาก “การที่เราควรมีชีวิตอย่างไร” ตามความคิดแบบคลาสสิกและของคริสตศาสนา ความดีที่ควรจะเป็นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์และไม่เป็นจริง จากสภาพที่เป็นอยู่จริงของโลกนี้ ถ้าใครก็ตามที่ดำรงชีวิตอย่างที่ “เขาควรกระทำ” เขาผู้นั้นก็จะพบกับความพินาศ แทนที่จะสามารถรักษาตนเองไว้ได้ หลักการดังกล่าวของมาคิอาเวลลีทำให้ความสำคัญของความดี/ความชั่วลดน้อยลงไป โดยมีสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่และจะเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำต่อไป สิ่งนั้นคือสิ่งที่เรียกว่าความจำเป็น (necessita) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่สำคัญมากกว่าการคำนึงว่าสิ่งที่ผู้ปกครองจะทำนั้นมันดีหรือชั่ว แต่จะเปลี่ยนไปเป็นการคิดว่าสิ่งนั้นจำเป็นต้องทำหรือเปล่า เมื่อนั้นทั้งความดีและความชั่วก็จะกลายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองจะเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของตนเองภายใต้เกณฑ์ของ “ความจำเป็น”

ความคิดดังกล่าวนำไปสู่การสร้างแบบวิธีการในการใช้ความดีและความชั่วให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง เมื่อความจำเป็นกลายเป็นหลักในการกำหนดการกระทำแทนที่หลักทางศีลธรรมไปแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ที่จะเลือกกระทำสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่งนั้นเป็นการกระทำของคนดีหรือไม่ เพราะหากความจำเป็นบีบบังคับให้ทำ ผู้ปกครองก็ต้องทำสิ่งนั้นให้ได้ ตามหลักการที่ว่า “หากผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น”¹⁴⁹ นั่นคือ นอกจากผู้ปกครองจะรู้วิธีเป็นคนดีแล้ว เขายังจะต้องรู้ถึงวิธีไม่เป็นคนดีเอาไว้ด้วย เนื่องจากในการรักษาอำนาจนั้น ผู้ปกครองจะต้องอยู่ท่ามกลางคนจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันไป การยึดปฏิบัติแต่ความดีอย่างเคร่งครัด จะกลายเป็นจุดอ่อนให้คน

โหดร้าย, ความไม่ซื่อสัตย์, ความดูร้าย, ความกล้าหาญ, ความหยิ่งยะโส, ตัณหา, ความฉลาดเจ้าเล่ห์, ความแข็งกระด้าง, ความจริงจัง และความไม่เชื่อ ตามลำดับ.

เรื่องของความจำเป็นอันเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการกระทำของผู้ปกครองที่แท้ในความคิดของมาคิอาเวลลินั้น เป็นสิ่งที่ขาดหรือละเว้นไม่กระทำไม่ได้ เพราะหากขาดหรือละเว้นไม่กระทำสิ่งที่เป็น necessita ก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปได้. โปรดดูรายละเอียดได้ในเรื่องคุณธรรมและโชครชะตา ในส่วนต่อไปของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

ไม่ดีใช้ความชั่วเข้าเล่นงานผู้ปกครองได้ มาคิอาเวลลืออธิบายถึงหลักในการใช้ความดีและความชั่ว ซึ่งจะมีผลต่อการรักษาอำนาจว่า “เพราะคนที่ปรารถนาจะเป็นคนดีในทุกๆเรื่อง ต้องพินาคนในหมู่นักจำนวนมากที่ไม่ดี”¹⁵⁰ ดังนั้น

“ผู้ปกครองจึงไม่ควรจะเป็นกังวลกับการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วร้ายต่างๆ ซึ่งถ้าไม่มีมันเสียแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษารัฐเอาไว้ เพราะถ้าบุคคลใดไตร่ตรองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างดี เขาจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างซึ่งดูเหมือนว่าเป็นคุณธรรมนั้น หากปฏิบัติตามก็จะกลายเป็นความพินาคนของเขา และสิ่งอื่นซึ่งดูเหมือนว่าเป็นความชั่วนั้น หากปฏิบัติตาม เขาก็จะสัมฤทธิ์ผลในด้านความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดี” ในขณะที่ความ ชั่วบางอย่างนั้น หากปฏิบัติตาม ก็จะทำให้ผลในด้านความมั่นคง และความเป็นอยู่ที่ดี¹⁵¹

การไม่เป็นคนดีหรือการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นความชั่วนั้น อาจจะทำให้ผู้ปกครองบางคนกลัวว่าจะต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงว่าเป็นคนไม่ดี แต่เมื่อจำเป็นต้องทำเพื่อความมั่นคงของตนแล้ว ผู้ปกครองก็ต้องทำโดยไม่ต้องกังวลเรื่องชื่อเสียงที่อาจจะเสียไป เพราะผู้ปกครองที่แท้จะมีศิลปะในการใช้ความชั่วเหล่านั้นให้ได้ผลดี ด้วยการเป็นคนความสุจริตรอบคอบเพียงพอจนรู้วิธีหลีกเลี่ยงการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วเหล่านั้นได้¹⁵² เพราะภายใต้เหตุผลของความจำเป็นที่จะไม่เป็นคนดีนั้น ผู้ปกครองจะต้องรู้จักวิธีรักษาและวิธีสร้างภาพพจน์ที่ดีของตนด้วย ไม่ว่าสิ่งที่เขาทำจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ภาพที่ปรากฏออกมาควรจะเป็นภาพของการเป็นคนดีเท่านั้น ดังที่ มาคิอาเวลลือกล่าวว่

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน.

“แต่จำเป็นจริงๆที่ต้องทำที่ว่ามีคุณสมบัติเหล่านั้น (คุณสมบัติของการเป็นคนดี) ข้าพเจ้ากลัวที่จะพูดอย่างนี้ว่า การมีสิ่งเหล่านี้และปฏิบัติตามเสมอไปแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นอันตราย แต่การทำทำว่ามีสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้มีประโยชน์. . . แต่ด้วยจิตใจที่ถูกสร้างในแบบวิธีการที่เมื่อเกิดความจำเป็นที่จะไม่เป็นดังว่าขึ้น(ไม่เป็นคนดี) ท่านก็สามารถ(ที่จะไม่เป็นคนดี)และรู้ว่าจะเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้ามได้อย่างไร”¹⁵³

อย่างไรก็ตาม การไม่เป็นคนดีของผู้ปกครองจะเป็นได้เมื่อเกิดความจำเป็นเท่านั้น คือ ทำเท่าที่จำเป็น แต่ถ้าเมื่อไรทำดีได้ก็ควรเลือกทำดี เพราะผู้ปกครองไม่ควรจะหันเหจากสิ่งที่ดีถ้าเขาสามารถทำได้ แต่เขาควรจะรู้ว่าจะเข้าไปสู่สิ่งที่เลวได้อย่างไร เมื่อความจำเป็นบีบให้ทำอย่างนั้น¹⁵⁴ แต่ในสภาวะปกติผู้ปกครองจะต้องพยายามสร้างภาพของการเป็นผู้มีคุณสมบัติของคนดีให้ปรากฏต่อสายตาคนทั่วไปอยู่เสมอ โดยเฉพาะการมีที่ทำว่าเป็นผู้เคร่งศาสนา” เพราะภาพของผู้เคร่งศาสนาจะทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าผู้นั้นเป็นคนดี ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้วคนผู้นั้นอาจจะไม่ดีจริงก็ได้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก

“มนุษย์เราวินิจฉัยกันด้วยตามากกว่าด้วยมือ เพราะการเห็นเป็นของทุกๆคน แต่มีไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถจะสัมผัสได้ ทุกๆคนเห็นสิ่งซึ่งท่านมีที่ทำว่าเป็น แต่ไม่กี่คนสัมผัสสิ่งซึ่งท่านเป็นอยู่จริงๆ และไม่ก็คนนั้นจะไม่กล้าเอาตนไปค้ำกับความเห็นของคนจำนวนมาก ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐปกป้องอยู่ และในเรื่องการกระทำของมนุษย์ทั้งปวง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำของเจ้าผู้ปกครองที่ไม่มีตุลาการให้อุทธรณ์ได้นั้น เรามองที่เป้าหมายเป็นหลัก ดังนั้นเจ้าผู้ปกครอง

คุณสมบัติของการเป็นคนดีที่มาคือาเวลลิกกล่าวถึงในบทที่ 18 ของ *The Prince* ได้แก่ การมีที่ทำว่าเป็นผู้ที่ดีไปด้วยความสงสาร ชื่อสัตย์ เมตตากรุณา เปิดเผย เคร่งศาสนา ฯลฯ.

¹⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

“ผู้ปกครองที่แท้จะต้องเป็นผู้มีที่ทำว่าเป็นผู้ดีไปด้วยความสงสาร การรักษาข้อตกลง ความสัตย์ชื่อ ความเมตตากรุณา และความเคร่งศาสนา ให้ปรากฏแก่ผู้ที่ได้พบเห็นและได้ยินเสมอ ดูคำอธิบายได้จากเรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

จงเอาชนะและคงรักษารัฐไว้เกิด-วิธีการจะถูกวินิจฉัยอยู่เสมอว่ามีเกียรติยศ และจะเป็นที่ยกย่องของทุกคน เพราะคนธรรมดาจะตั้งใจกับลักษณะภายนอก และผลลัพธ์เสมอ และในโลกนี้ก็ไม่มีใครอื่น นอกจากคนธรรมดา”¹⁵⁶

ประโยคดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองสามารถสร้างภาพพจน์ของการเป็นคนดีให้ประชาชนเห็นได้เสมอ แต่เขาไม่จำเป็นต้องทำแต่สิ่งที่เป็นความดีตามที่เขาพูดเสมอไป ประชาชนจะรู้เฉพาะในสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการให้รู้เท่านั้นโดยผ่านการสร้างภาพพจน์ ส่วนสิ่งที่เขาทำแต่ไม่ต้องการให้ประชาชนรู้ ประชาชนก็จะไม่มีวันรู้ แม้การกระทำความชั่วบางอย่างจะต้องมีคนเห็นอยู่บ้าง แต่พวกที่เห็นในสิ่งที่เขาทำจริงๆ นั้นก็มีอยู่เพียงส่วนน้อย และคนส่วนน้อยเหล่านี้ก็ไม่สามารถทำอะไรเขาได้ เพราะผู้ปกครองจะเป็นคนดีในสายตาประชาชนตามภาพพจน์ที่เขาสร้างขึ้นม่านั้น ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่ควรกังวลกับการไม่เป็นคนดีมากนัก เพราะในขณะที่จำเป็นต้องทำไม่ดี เขาก็ยังสามารถหลีกเลี่ยงจากการเสียชื่อเสียงได้ด้วยแบบวิธีการสร้างภาพพจน์ตามที่กล่าวมา

การใช้ความชั่วร้ายให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจมีอยู่หลายชนิด ซึ่งผู้ปกครองต้องเลือกใช้ตามความจำเป็น เช่น เรื่องความเมตตาตากฤณากับความทารุณโหดร้าย และเรื่องการเป็นที่รักกับการเป็นที่หวาดกลัว ในเรื่องความเมตตาตากฤณานั้นเป็นธรรมดาที่ผู้ปกครองทุกคนต้องการได้ ชื่อว่าเป็นคนมีความเมตตาตากฤณา และไม่เป็นคนทารุณโหดร้าย¹⁵⁶ แต่ผู้ปกครองที่แท้จริงเอาใจใส่เพียงเล็กน้อยต่อความเมตตาตากฤณา เนื่องจากความเมตตาตากฤณาหรือการเป็นที่รักของประชาชนนั้นเป็นอันตราย เพราะความรักที่ผู้ปกครองต้องการโดยการใช้ความเมตตาตากฤณานั้น จะทำให้ผู้ปกครองต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของประชาชนไม่ใช่ขึ้นอยู่กับตัวผู้ปกครองเอง ผู้ปกครองที่หวังจะให้คนรักจะปล่อยปลละละเลยกฎระเบียบแก่ประชาชน ทำให้เขาไม่สามารถควบคุมประชาชนได้ เมื่อเกิดความไร้ระเบียบขึ้นเพราะความสงสารที่มากเกินไป จากความไร้ระเบียบนี้ก็จะเกิดการฆ่าฟันหรือปล้น เพราะความไร้ระเบียบดังกล่าวจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ส่วนรวมทั้งหมด¹⁵⁷

¹⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243-244.

¹⁵⁶ “ข้าพเจ้าขอพูดว่า เจ้าผู้ปกครองทุกคนควรปรารถนาจะได้ชื่อว่าเป็นผู้เต็มไปด้วยความสงสาร และไม่ถูกถือว่าเป็นคนทารุณโหดร้าย” ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

¹⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

ในขณะที่ความทารุณโหดร้ายที่ถูกใช้เพื่อสร้างความสงบในรัฐ จะทำอันตรายเฉพาะคนบางคนเท่านั้น¹⁵⁸ แต่จะมีผลทำให้คนส่วนใหญ่ไม่กล้าทำผิดหรือสร้างความวุ่นวายขึ้นภายในรัฐ เนื่องจากพวกเขาเกรงกลัวว่าจะถูกจัดการด้วยความโหดร้ายที่ผู้ปกครองเคยแสดงออกมา และพวกเขาก็จะให้ความเคารพและยอมเชื่อฟังตามที่ผู้ปกครองต้องการ ทั้งนี้เป็นผลมาจากข้อสรุปของมาคิอาเวลลีที่ว่า “มนุษย์รักตามความพอใจของตน และกลัวตามความพอใจของผู้ปกครอง¹⁵⁹ ดังนั้นการเป็นที่หวาดกลัว(ซึ่งสามารถสร้างได้ตามความพอใจของผู้ปกครอง)จึงเป็นการปลอดภัยมากกว่าการเป็นที่รัก¹⁶⁰ (ซึ่งการจะได้มาต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของประชาชน) เพราะมันจะทำให้ผู้ปกครองสามารถบังคับในสิ่งที่เขาต้องการได้อยู่เสมอ เมื่อความพอใจของประชาชนเป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนต่อการบังคับใช้ เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาจึงควรวางรากฐานของตนบนสิ่งซึ่งเป็นของตน ไม่ใช่สิ่งซึ่งต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น¹⁶¹

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าความทารุณโหดร้ายสามารถทำให้เกิดผลได้ 2 ประการ คือความหวาดกลัวกับความเกลียดชัง ความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นว่าจะทำให้ผู้ปกครองถูกเกลียดชังจากประชาชน เพราะการเป็นที่หวาดกลัวกับการไม่ถูกเกลียดชังนั้นสามารถไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี¹⁶² ถ้าหากผู้ปกครองผู้นั้นสามารถวางแผนที่จะหลีกเลี่ยงการถูกเกลียดชังได้โดยการใช้ความทารุณโหดร้ายอย่างดี คือเกิดผลเพียงแค่การสร้าง ความหวาดกลัว โดยการใช้อย่างฉับพลันเหมาะสมกับความจำเป็นที่จะต้องทำให้ตนเองมั่นคง และหลังจากนั้นแล้วก็ไม่ต้องทำอีก แต่เปลี่ยนไปเป็นการทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง¹⁶³ นั่นคือก่อนจะใช้ความทารุณโหดร้ายต่อประชาชน ผู้ปกครองจะต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อนว่าจะต้องทำอะไรบ้างแล้วทำทั้งหมดทีเดียวพร้อมกัน เพื่อจะได้ไม่ต้องทำอีกในภายหลัง การไม่สร้างความโหดร้ายขึ้นอีกจะทำให้ผู้ปกครองไม่ถูกเกลียดชังจากประชาชน เพียงแต่ประชาชนจะหวาด

¹⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232.

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232.

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

¹⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 233.

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 162-163.

กลัวและไม่กล้าขัดใจผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากนี้ยังจะทำให้ประชาชนเคารพและกลายมาเป็นพวกของผู้ปกครองได้ ด้วยการให้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่พวกเขา ตามหลักที่ว่า “การประทุษร้ายทั้งปวงนั้น ควรจะกระทำเสียครั้งเดียวพร้อมกันหมด เพราะยิ่งได้ล้มรณน้อยก็จะทำให้คนโกรธเคืองน้อย ส่วนผลประโยชน์นั้นควรจะค่อยๆทำทีละเล็กละน้อย เพื่อจะได้รู้สึกว่ามีมันดีขึ้น”¹⁶⁴ เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นสิ่งที่เป็นความรักและความดีได้ง่าย ผู้ปกครองจึงต้องค่อยๆทำดีแต่ทำบ่อยๆ เพื่อจะได้รู้สึกว่าดีอยู่ตลอดเวลา แต่มนุษย์จะไม่ค่อยลืมความโหดร้ายที่พวกเขาหวาดกลัว และความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นจะเป็นผลดีต่อการรักษาอำนาจมากกว่าความรัก เพราะความรักนั้นคงรักษาไว้ด้วยสายโซ่แห่งการผูกพัน ซึ่งเนื่องจากความชั่วร้ายของมนุษย์จึงถูกตัดขาดได้ทุกโอกาส เพื่อผลประโยชน์ของท่าน แต่ความกลัวนั้นคงรักษาไว้ได้ โดยความหวาดกลัวการลงโทษ ซึ่งไม่เคยจากท่านไปเลย¹⁶⁵ ในขณะที่ความทารุณโหดร้ายที่ถูกใช้อย่างผิดวิธี(ใช้อย่างไม่ดี)จะทำให้ประชาชนเกลียดชังผู้ปกครองได้ นั่นคือการใช้มันบ่อยครั้งโดยไม่จำเป็น ผู้ปกครองจึงไม่ควรใช้ความโหดร้ายอย่างพร่ำเพรื่อ เพราะมันจะทำให้ถูกเกลียดชังและต่อต้านจากประชาชนได้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ใช่การใช้ความชั่วให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจตามความคิดของมาคิอาเวลลี แต่มันเป็นการใช้ที่ขาดคุณธรรม (virtu) และไม่เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจแต่อย่างใด

การรักษาข้อตกลงก็เป็นความดีอย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองหลายคนปรารถนาจะทำ แต่ในการรักษาอำนาจ ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่รักษาข้อตกลงเสมอไป เมื่อความจำเป็นที่จะต้องรักษาข้อตกลงนั้นหมดไปแล้ว หรือเมื่อการรักษาข้อตกลงจะเป็นอันตรายต่อผู้ปกครอง¹⁶⁶ ตามที่ มาคิอาเวลลีให้เหตุผลต่อคำสอนดังกล่าวว่า “ถ้ามนุษย์ทั้งปวงเป็นคนดี คำสอนนี้ก็คงจะไม่ดี แต่เพราะว่าพวกมนุษย์ชั่วร้าย และจะไม่ซื่อสัตย์ต่อท่าน ท่านก็ต้องไม่ซื่อสัตย์ต่อเขาด้วยเช่นกัน”¹⁶⁷ คำสอนดังกล่าวมีความหมายชัดเจนในตัวของมันเองอยู่แล้ว เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์เป็นเช่นนั้นจริงๆ คือไม่มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าหากผู้ปกครองจะคงรักษาความซื่อสัตย์เอาไว้ ไม่ยอมผิดข้อตกลงใดๆเลย การกระทำเช่นนั้นจะเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายตรงข้ามนำมาใช้

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163.

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232.

¹⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 242.

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน.

ในการโค่นล้มอำนาจของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี นั่นคือผลเสียของการรักษาข้อตกลงอยู่เสมอซึ่งไม่ใช่การกระทำของผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (virtu) อันทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถรักษาอำนาจไว้ได้ นอกจากนี้การรักษาข้อตกลงอยู่เสมอยังแสดงถึงความไม่ยืดหยุ่นของผู้ปกครอง ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในขณะที่คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่าคุณธรรม (virtu) คือความสามารถในการยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น¹⁶⁸

ดังนั้นการรักษาข้อตกลงของผู้ปกครองจึงควรรักษาเฉพาะกรณีที่ไม่เป็นอันตรายต่ออำนาจของตนเท่านั้น แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือมีความจำเป็นอื่นที่ทำให้ไม่สามารถรักษาข้อตกลงนั้นๆได้ ผู้ปกครองก็ต้องพร้อมที่จะระมัดระวังที่เคยตกลงไว้โดยฉับพลัน เพื่อประโยชน์ในการรักษาอำนาจภายใต้การทำงานของคุณธรรม (virtu) ที่จะยืดหยุ่นข้อตกลงต่างๆตามสถานการณ์ อันจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้เลยว่าผู้ปกครองมีจุดอ่อนอะไรที่เขาจะเล่นงานได้บ้าง และเมื่อสามารถทำเช่นนั้นได้การรักษาอำนาจก็จะเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

แบบวิธีการรักษาอำนาจทั้งหมดที่แสดงออกมาข้างต้นนั้น เป็นแบบวิธีการที่ผู้ปกครองจะต้องเลือกนำมาใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์และความจำเป็นที่เป็นอยู่ในขณะนั้นๆ ส่วนการจะนำวิธีใดมาใช้ ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถหรือคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครอง ที่จะมองเห็นปัญหาและความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต¹⁶⁸ เมื่อมองเห็นแล้ว คุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองที่แท้จะเริ่มทำงานเพื่อหาวิธีแก้ปัญหามิว่าจะด้วยวิธีการใด เพราะสิ่งที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดก็คือผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้แบบวิธีการต่างๆจะต้องเป็นประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของตนมากที่สุด นอกจากนั้นโอกาสและสถานการณ์ก็เป็นสิ่งที่มีผลต่อการรักษาอำนาจและการเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองได้อย่างมาก ดังนั้นก่อนที่ผู้ปกครองจะทำสิ่งใดจึงควร

¹⁶⁸ ความยืดหยุ่นได้ของ virtu เป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม โดยการพลิกแพลงการตั้งรับให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นการเลือกรักษาข้อตกลงจึงเป็นการยืดหยุ่น virtu อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจได้ โปรดดูเรื่องคุณธรรมและโชคชะตาประกอบด้วย.

¹⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

รอคอยโอกาสที่เหมาะสม แล้วค่อยลงมือทำ¹⁶⁹ เพราะมันจะทำให้การกระทำของผู้ปกครองได้ผลดีที่สุด ซึ่งรวมทั้งการสร้างโอกาสให้กับตนเองด้วย ตามที่มาดิอาเวลลิกกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญา เมื่อมีโอกาสควรที่จะส่งเสริมความเป็นศัตรูบางอย่างด้วยเล่ห์ เพื่อว่าเมื่อบดขยี้สิ่งเหล่านั้นเสีย ผลลัพธ์ก็คือการเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่ของเขา”¹⁷⁰ เช่น การสร้างสถานการณ์สงครามหรือความวุ่นวายภายในรัฐขึ้นมา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงพลังและความสามารถในการเอาชนะความวุ่นวายต่างๆ ให้ประชาชนได้เห็น ซึ่งสามารถเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่และความเคารพยำเกรงที่ประชาชนจะมีต่อผู้ปกครองได้ และมันจะช่วยทำให้อำนาจที่ผู้ปกครองมีอยู่ได้รับการรักษาให้คงอยู่ได้ต่อไปอีกนานเท่านาน ตราบเท่าที่เขามีความสามารถในการเลือกใช้แบบวิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาได้เป็นอย่างดี และเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละสถานการณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 271.

3.7 คุณธรรม และ โชคชะตา (virtu and fortuna)

คุณธรรม (virtu) และ โชคชะตา (fortuna) เป็นคำที่ถูกใช้บ่อยครั้งมากในงานเขียนเรื่อง *The Prince* และจากการศึกษางานเขียนจีนดังกล่าวของมาคิอาเวลลี จะพบว่ามาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับคำทั้งสองนี้เป็นอย่างมาก” และหากผู้ที่ศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลีไม่ได้ศึกษาแต่เพียงผิวเผินแล้ว ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจกับคำว่า คุณธรรมและโชคชะตาให้มากกว่าที่จะมองข้ามมันไปหรือละเลยความสำคัญของมัน เนื่องจากการศึกษาคำว่าคุณธรรม (virtu) และโชคชะตา (fortuna) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำความเข้าใจถึงศาสตร์ของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี¹⁷¹

คุณธรรม (virtu) ในความคิดของมาคิอาเวลลีคืออะไร มีความหมายอย่างไร ความหมายของมันเหมือนกับความหมายที่มีมาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางศีลธรรมหรือไม่? อย่างไร? และมีความสำคัญอย่างไร? มากหรือน้อยแค่ไหน? เป็นคำถามที่สร้างปัญหาให้กับผู้

virtu คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาโรมัน คือคำว่า “vir” ที่แปลว่า “คน” และคำว่า “virtus” ที่แปลว่า “สิ่งที่คู่ควรกับคน” คำสองคำนี้หมายรวมถึงความกล้าหาญ พลังใจที่เข้มแข็ง ไม่ขลาดเขลา ทักษะและจิตใจแห่งพลเมือง คำๆนี้มีทฤษฎีเกี่ยวกับมนุษย์และวัฒนธรรมที่พัฒนา มาแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการรองรับอยู่ ซึ่ง ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า มาคิอาเวลลีมองว่า “คุณธรรมความสามารถ” แบบโรมันนี้ (virtu) ตรงข้ามกับแนวคิดเรื่อง “คุณธรรม” (virtue) แบบคริสเตียนซึ่งสอนให้คนก้มหน้าทำแต่ความดีและถ่อมตน. โปรดดูรายละเอียดการอธิบายของ ดร. ชัยวัฒน์ ได้ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 223.

เราสามารถพบคำว่า virtu ได้แทบจะทุกบทของ *The Prince* โดยเฉพาะตั้งแต่บทที่ 15 ถึงบทที่ 23 ส่วนคำว่าโชคชะตา หรือ fortuna นั้นก็ถูกใช้อยู่แทบทุกส่วนเช่นกัน และมาคิอาเวลลีได้เขียนถึงเรื่องของโชคชะตาโดยเฉพาะในบทที่ 25 ของหนังสือเล่มเดียวกัน โปรดดูรายละเอียดได้ใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทร์วงศ์, แปลและเขียนความนำ.

¹⁷¹ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, *วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30*, ฉบับที่ 3, (กำลังอยู่ในระหว่างจัดพิมพ์ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 26.

ศึกษางานของเขาให้ตกเตียงกันมาช้านานแล้ว และคำตอบที่แต่ละคนได้รับก็แตกต่างกันออกไป แต่มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันในการทำความเข้าใจของคำว่าคุณธรรม (virtu) ก็คือ คุณธรรม หรือ virtu ในความคิดของมาคิอาเวลลีไม่ได้มีส่วนที่สัมพันธ์กับความหมายเฉพาะทางศีลธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นการเน้นให้ความหมายของคุณธรรม (virtu) ที่ใช้อธิบายถึงสิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม หรือการกระทำ (human causation)¹⁷² ของทุกๆ สรรพสิ่งที่เป็นส่วนประกอบของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ และจากข้อความที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างจะมี virtu ของมันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็น virtu ของร่างกาย/ virtu ของจิตใจ/ virtu ของปัจเจกบุคคล/ virtu ของกลุ่ม ของแม่ทัพ ของ กองทัพ ของประชาชน ของพลเมือง และของสาธารณรัฐ”¹⁷³ ที่ ดร. ไชยันต์ ไชยพร ได้อธิบาย หลังจากที่ได้ศึกษางานเขียนของ Anthony J. Parel¹⁷⁴ แล้ว พบว่าข้อความดังกล่าวจะช่วย สนับสนุนคำอธิบายที่กล่าวว่า คุณธรรม (virtu) นั้นไม่จำเป็นจะต้องถูกจำกัดหรือสัมพันธ์เฉพาะ กับคุณธรรมในทางศีลธรรม (moral virtu)¹⁷⁵ ได้เป็นอย่างดี เพราะความหลากหลายของสรรพสิ่งที่มี คุณธรรม (virtu) นั้น ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายกว้างกว่าที่จะอธิบายเพียงด้านของ ศีลธรรม (moral) แต่เพียงด้านเดียว

คุณธรรม (virtu) ที่มาคิอาเวลลีมุ่งหวังจะสอนให้ผู้ปกครองคือ โลเร็นโซ เดอ เมดิซี (Lorenzo de Medici) ได้รับรู้ก็คือคุณธรรมทางการเมือง (political virtu) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมาย กว้างขวางมาก ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อธิบายความหมายของ virtu ว่า “มีความหมายรวมไป ถึงความกล้าหาญ, การควบคุมตนเอง, ความสามารถในด้านต่างๆ, ความรอบคอบและพลังงานที่ จะกระทำการต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพและทันกาล” ส่วนดร. ไชยันต์ ไชยพร ได้ให้คำจำกัดความ

¹⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

¹⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

¹⁷⁴ ในเรื่องนี้ ดร. ไชยันต์ ไชยพร ได้ศึกษาจากงานเขียนของ Anthony J. Parel ในบทที่ ว่าด้วย “Virtu” โปรดดู Anthony J. Parel, *The Machiavellian Cosmos*, (New Haven and London: Yale University Press: 1992), Chapter IV: “Virtu” หน้า 86-100. และดูได้จากคำอธิบายของ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 26.

¹⁷⁵ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 26.

ความหมายของ virtu ที่ดร.ชัยวัฒน์ กล่าวถึงนี้มี 2 ประเภทคือ virtu ของวีรบุรุษ (Heroic virtu) กับ virtu ของรัฐ (Civic virtu) Heroic virtu นั้นคือ virtu ของบุคคล (individual) ซึ่งก็

ของคุณธรรม (virtu) ในด้านนี้เอาไว้ว่า หมายถึง “สภาพพื้นฐานจิตใจ ความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่ทำให้เขาคนนั้นสามารถที่จะกระทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐ”¹⁷⁶ ซึ่งเมื่อเราได้พิจารณาจากคำจำกัดความดังกล่าวแล้วย้อนไปพิจารณาถึงคำว่า “ผู้ปกครองที่แท้/ผู้ปกครองที่ไม่แท้” จะพบว่าทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าเราแบ่งผู้ปกครองออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือผู้ปกครองที่แท้ กับผู้ปกครองที่ไม่แท้ เราจะพบว่าการเป็นผู้ปกครองนั้น คงจะมีบุคคลที่สามารถเป็นผู้ปกครองได้มากมาย แต่ภายใต้การเป็นผู้ปกครองของพวกเขาเหล่านั้น จะมีสักกี่คนที่จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของผู้ปกครองที่แท้ ซึ่งคงจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยกว่าผู้ปกครองที่ไม่แท้อย่างแน่นอน

คุณสมบัติหรือเกณฑ์ที่สำคัญในความเข้าใจของผู้เขียน ที่จะใช้ในการแบ่งประเภทของผู้ปกครองว่าใครจะเป็นผู้ปกครองที่แท้หรือใครเป็นผู้ปกครองที่ไม่แท้ก็คือคุณธรรม (virtu) ที่ผู้ปกครองแต่ละคนมีและคงจะเป็นการมีในปริมาณที่ไม่เท่ากัน เกณฑ์ตัวนี้เองที่จะทำหน้าที่แบ่งแยกประเภทของผู้ปกครองไปในตัวของมันเองอยู่แล้ว แต่เกณฑ์ที่ว่านั้นคืออะไรบ้าง ก็ยากที่จะหาคำตอบตายตัวได้ แต่เราสามารถทำความเข้าใจมันได้จากการศึกษาเรื่องคุณธรรม (virtu) ให้เข้าใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจไปโดยปริยายว่าเกณฑ์ดังกล่าวนั้นคืออะไร

จากคำถามที่ว่า“ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว สิ่งใดละที่เรียกว่าคุณธรรม (virtu)?” มีคำจำกัดความเฉพาะของมันหรือไม่? อันเป็นคำถามที่ยากแก่การตอบให้ชัดเจนลงไปว่า คุณธรรม (virtu)

คือของผู้ปกครองที่แท้ ส่วน Civic virtu เป็น virtu ของรัฐที่จะคงอยู่ได้อันมีลักษณะเป็น virtu ของส่วนรวม (collective) ซึ่ง virtu ทั้ง 2 ประเภทนี้มีความเกี่ยวข้อง และ/หรือคาบเกี่ยวกันอย่างมาก ด้วยเหตุผลของเรื่องการใช้ virtu เพื่อให้เกิดผลต่อความดีส่วนรวม (common good or public good) ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนต่อไปและโปรดดูรายละเอียดคำอธิบายของ ดร.ชัยวัฒน์ ได้ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง, หน้า 36-37.

¹⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26. อ้างจาก Anthony J. Parel, “Virtu”, หน้า 86.

ผู้ปกครองที่แท้/ที่ไม่แท้ เป็นการแบ่งประเภทของผู้ปกครองออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ซึ่งจะมีการนำเอาสิ่งที่เรียกว่า virtu เข้ามาสัมพันธ์กันด้วย โปรดดูรายละเอียดของเรื่องนี้ได้ใน ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง,” หน้า 6-10.

คืออะไร มีอะไรบ้าง จากตัวอย่างของคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวผู้ปกครองตามที่ปรากฏใน *The Prince* เช่น ความโหดร้าย ความละโมภ ความสงสาร ความไม่ซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ ความซื่อฉลาด ความดุร้าย ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา ความหยิ่งทรนง ตัณหา ความบริสุทธิ์ ความเปิดเผย ความฉลาดแกมโกง ความยาก/ง่าย ความเอาจริงเอาจัง ความไม่จริงจัง ความเคร่งศาสนา ความชอบสงสัย ฯลฯ¹⁷⁷ คุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มาคิอาเวลลีบอกว่า ควรค่าแก่การยกย่องอย่างที่สุดที่จะพบในตัวผู้ปกครอง¹⁷⁸ แต่สิ่งที่กล่าวมานั้นมิใช่ทั้งหมดที่ผู้ปกครองที่แท้จริงจะมี และไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าทั้งหมดที่พวกเขาควรจะมีนั้นมีอะไรบ้าง มีมากหรือน้อยแค่ไหน และที่สำคัญก็คือ สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีใช้สาระสำคัญของสิ่งที่เรียกว่าคุณธรรม (virtu) หากแต่ว่าคุณธรรม (virtu) นั้นคือความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence) ที่จะช่วยให้เจ้าผู้ปกครองรู้ว่าเมื่อไรที่เขาควรจะทำและทำอะไร เมื่อไรและอย่างไรที่เขาควรจะรักษาสิ่งที่เป็นความดีในสายตาคนทั่วไป และเมื่อไรและอย่างไรที่เขาจะทำในสิ่งที่เป็นคุณสมบัติตตรงกันข้ามกับความดีในสายตาของคนทั่วไป

¹⁷⁷ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเรียบเรียงความนำ, หน้า 222

¹⁷⁸ เรื่องเดียวกัน.

ข้อความนี้อ้างอิงจากงานของ ไชยันต์ ไชยพร, "ศาสตร์ของผู้ปกครอง", หน้า 16. และโปรดพิจารณาเปรียบเทียบกับงานแปลของ สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 222. ที่ว่า "... แต่เนื่องจากว่าเราไม่สามารถที่จะมี หรือปฏิบัติคุณสมบัตินั้นทั้งหมด เพราะสภาวะของมนุษย์ไม่ยินยอม จึงจำเป็นสำหรับเขาที่จะต้องเป็นคนสุ่มรอบคอบพอ จนรู้วิธีหลีกเลี่ยงการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วเหล่านั้น อันจะทำให้เขาต้องสูญเสียรัฐ และถ้าเป็นไปได้ ก็ให้ป้องกันตนเองจากสิ่งอื่นๆ อันจะไม่ถึงกับเอารัฐไปจากเขาด้วยเช่นกัน แต่ถ้าเขาทำไม่ได้ เขาก็อาจจะยอมมันได้ โดยไม่ต้องเป็นกังวลมากนัก และยิ่งกว่านั้น เขาก็ไม่ควรจะเป็นกังวลกับการก่อให้เกิดชื่อเสียงในเรื่องของความชั่วต่างๆ ซึ่งถ้าไม่มีมันเสียแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษารัฐเอาไว้ เพราะถ้าบุคคลใดไตร่ตรองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างดี เขาจะพบว่าบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นคุณธรรมนั้น หากปฏิบัติตาม ก็จะกลายเป็นความพินาศของเขา และสิ่งอื่นที่ดูเหมือนว่าเป็นความชั่วนั้น หากปฏิบัติตาม เขาก็จะสัมฤทธิ์ผลในด้านความมั่นคง และความเป็นอยู่ที่ดี"

ความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence) นี้เอง ที่จะทำให้ผู้ปกครองที่แท้เลือกกระทำในสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และเหมาะสมกับความจำเป็น (necessity) ของแต่ละสถานการณ์นั้นๆ ได้ คุณสมบัติต่างๆ ที่มาคิอาเวลลีได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองที่แท้/ที่ไมแท้ หรือเป็นประชาชนคนธรรมดาต่างก็รู้จักมันดีว่ามันคืออะไร แต่จะมีสักกี่คนที่จะมีความสามารถในการเลือกใช้คุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานะความเป็นผู้ปกครองที่แท้” ของเขาได้บ้าง

จากตัวอย่างของคุณสมบัติข้างต้น เราจะเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ประกอบไปด้วยทั้งสิ่งที่เป็นการกระทำในด้านความดี และสิ่งที่เป็นการกระทำในด้านความชั่ว ซึ่งจุดนี้ก็จะเป็นอีกจุดหนึ่งที่จะคัดค้านการยึดติดอยู่กับหลักทางศีลธรรม (moral) ศีลธรรมมิใช่ประเด็นหลักที่จะมากำหนดการกระทำ ความดีหรือความชั่วมิใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้ปกครองที่แท้จะต้องคำนึงถึง เพราะในโลกของการเมืองที่ผู้ปกครองจะต้องอยู่ร่วมกับมนุษย์จำนวนมาก ทั้งมนุษย์ที่เป็นคนดีและที่ไมเป็นคนดีนั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองที่แท้ไม่สามารถกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักทางศีลธรรมเสมอไปได้ จากเหตุผลประกอบที่สนับสนุนความคิดดังกล่าวที่ว่า “ถ้ามนุษย์ทั้งปวงเป็นคนดี คำสอน(ของเขา)นี้ก็คงจะไม่ดี”¹⁷⁹ แต่เนื่องจากมนุษย์ทั้งหลายเป็นคนชั่วร้าย ดังนั้น คำสอนของมาคิอาเวลลีจึงไม่ใช่สิ่งที่เลว หรือจากตัวอย่างของคำสอนที่มาคิอาเวลลีสอนให้ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดของตน ด้วยเหตุผลว่า “ถ้าทุกคนเป็นคนดี คำสอนนี้ก็ใช้ไม่ได้

“ความจำเป็น หรือ necessity จะเป็นเงื่อนไขกำหนดการกระทำของผู้ปกครอง ดังนั้นผู้ปกครองสามารถทำอะไรก็ได้ เพื่อความสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอยู่จริงๆ โปรดดูรายละเอียดและคำอธิบายเรื่อง necessity ได้จาก ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 224-226.

“ผู้ปกครองที่แท้จะไม่ใช้คุณธรรม (virtu) ที่ตนเองมีอยู่ไปในด้านของการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวเองเป็นหลัก หากแต่จุดประสงค์ของการกระทำของผู้ปกครองที่แท้จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของความดีส่วนรวม (common good or public good) มิใช่ความดีส่วนบุคคล (individual good) โปรดดูคำอธิบายเพิ่มเติมของเรื่องความดีส่วนรวมได้จาก ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 17-22. ประกอบด้วย.

¹⁷⁹ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทร์วงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 242.

แต่นี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ลึกลับที่ไม่รู้จักรักษาคำพูดของตน ท่าน(ผู้ปกครอง)ก็ไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดของท่านต่อพวกเขา ถ้าผู้ปกครองเป็นคนดีมีเมตตา เขาก็จะถูกทำลาย”¹⁸⁰ และนี่คือสิ่งที่มาคิอาเวลลีเขียนขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพของผู้ปกครองในชีวิตจริงที่จะต้องมีชีวิตอยู่ และกระทำการให้สัมฤทธิ์ผล ดังนั้นผู้ปกครองจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้อยู่รอดและทำงานให้สำเร็จ¹⁸¹

การกระทำในสิ่งที่เป็นความดีเพียงด้านเดียว กลับจะกลายเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้ปกครอง เช่นเดียวกันกับการกระทำแต่ความเลวก็จะเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสถานภาพของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ปกครองที่แท้จริงจำเป็นต้องมีสิ่งที่มีมาคิอาเวลลีเรียกว่าคุณธรรม (virtu) เพื่อที่เขาจะได้มีความฉลาดและ/หรือความสุ่มรอบคอบเพียงพอ ในการเลือกกระทำในสิ่งที่ดีหรือที่ไม่ดีในสายตาของคนอื่น แต่เป็นสิ่งที่เหมาะสมในสายตาและมันสมองของเขาตามความจำเป็นของสถานการณ์ ที่จะเกิดผลในด้านการรักษาอำนาจและสถานภาพของเขาเอาไว้ได้¹⁸² ความฉลาดและ/หรือความสุ่มรอบคอบที่จะรู้ว่าเมื่อไรควรทำ หรือไม่ควรทำอะไรนั้น ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในส่วนของคุณธรรม (virtu) ซึ่งถ้าหากจะลองเปรียบเทียบกับคำสอนที่ปรากฏอยู่ในสำนวนสุภาษิตของไทย ผู้เขียนขอยกตัวอย่างของสำนวนที่คิดว่าสามารถนำมาใช้ได้ใกล้เคียงที่สุดกับเรื่องคุณธรรม (virtu) นั่นก็คือเรื่องของ “กาละ-เทศะ” หรือคุณสมบัติของความเป็นคนที่รู้จักกาลคือรู้จักเวลา และรู้จักเทศะหรือรู้จักสถานที่ ดังนั้นการรู้จักกาละ-เทศะ หรือการเป็นผู้รู้จักเวลาและสถานที่ (time and place) นี้จึงเป็นคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญส่วนหนึ่งที่อาจถือเป็นคุณธรรม (virtu) ที่ผู้ปกครองที่แท้จริงจะมีตามความคิดของมาคิอาเวลลี

ที่มาของคุณธรรม (virtu) นั้นมาจากไหน เป็นคำถามที่หาคำตอบได้ยาก และมาคิอาเวลลีเองก็ไม่ได้บอกถึงแหล่งที่มาของคุณธรรม (virtu) ที่แน่นอนเอาไว้ แต่หลังจากที่ได้ศึกษางานเขียนของเขา รวมทั้งศึกษาจากงานของนักวิชาการไทยที่ศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลีหลายๆท่านแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการได้มาซึ่งคุณธรรม (virtu) นั้น เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นผู้ปกครองที่แท้จะต้องแสวงหา ขวนขวาย หรือเรียนรู้ถึงการกระทำ/ไม่กระทำของผู้ปกครองที่ประสบความสำเร็จในอดีต แล้วนำสิ่งทั้งหมดที่ได้เรียนรู้มาประกอบกันเข้า

¹⁸⁰ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 225.

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸² ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 16.

เป็นคุณธรรม (virtu) เฉพาะของแต่ละคน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากแก่การถ่ายทอด เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้และมีสติปัญญาไม่เท่ากัน หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของพรสวรรค์ที่มีอยู่ในตัวของผู้ปกครองแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน และคุณธรรม (virtu) หรือความรู้ที่ผู้ปกครองที่แท้แต่ละคนได้รวบรวมมาจากประสบการณ์และการศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตนั้น ผู้เขียนเชื่อแน่ว่าไม่มีผู้ปกครองที่แท้คนใดที่สามารถอธิบายหรือบอกได้ว่าคุณธรรม (virtu) มีอะไรบ้าง ทั้งๆที่แต่ละคนรู้ว่าเมื่อไรควรจะทำอะไรและทำอย่างไร แต่ถ้าให้แต่ละคนอธิบายหรือเขียนลงเป็นตำราว่าด้วยคุณธรรม (virtu) แล้ว ผู้เขียนเชื่อแน่ว่าไม่มีใครทำได้อย่างแน่นอน เพราะแม้แต่มาคิอาเวลลีเองก็ไม่สามารถอธิบายเป็นหลักที่ตายตัวได้ จุดนี้แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของสิ่งที่เรียกว่าคุณธรรม (virtu) ที่สามารถปรับเปลี่ยนหรือแปรผันไปได้ตามแต่ละสถานการณ์ที่จะผันแปรไป

ความยืดหยุ่นได้ของ virtu นี้เป็นคำตอบที่ดีที่จะตอบคำถามว่าคำจำกัดความที่แน่นอนของ virtu คืออะไร และมีอะไรบ้างได้เป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อศึกษาถึงเรื่องของโชคชะตา (fortuna) แล้ว จะพบว่าลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของ fortuna ก็คือความไม่แน่นอนและความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ และเมื่อ virtu มีหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การทำงานร่วมกับ fortuna ทั้งในด้านการส่งเสริมความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง และด้านการลดหรือแก้ไขความรุนแรงของ fortuna ที่ถาโถมเข้ามาสู่ผู้ปกครอง ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ virtu จะต้องมีความสมดุลของความพร้อมที่จะยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ ภายใต้การทำงานของความฉลาดและ/หรือความสุ่มรอบคอบ (wise and/or prudence) ที่จะทำให้การทำงานของ virtu เกิดประสิทธิภาพในด้านบวกแก่ผู้ปกครองมากที่สุด ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายความสัมพันธ์ของ virtu กับ fortuna เอาไว้ในส่วนท้ายของบทนี้แล้ว และเพื่อให้การอธิบายเรื่องดังกล่าวชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอยกเอาข้อความของ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ดังนั้น ทุกสิ่งขึ้นอยู่กับว่า เจ้าผู้ปกครองต้องการอะไร วิธีการของมาคิอาเวลลีไม่ใช่สิ่งที่แข็งกระด้าง ไม่มีลักษณะคัมภีร์นิยม หรือยึดถือตำราเป็นหลัก ความอ่อนไหวยืดหยุ่นอันเป็นคุณสมบัติของวิธีการของมาคิอาเวลลีนี้แหละ คือความงามที่แท้ในคำสอนของเขา” โปรดดู ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 225.

คุณธรรม (virtu) ถือเป็นความรู้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นนี้ไม่ใช่ประเด็นที่สำคัญเท่าใดนักในทรรศนะของผู้เขียน แต่ก่อนที่ผู้เขียนจะแสดงเหตุผลว่า เพราะเหตุใดจึงเห็นว่าไม่ใช่สิ่งสำคัญ ก็ขอยกเอาผลงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคุณธรรม (virtu) กับความรู้ จากงานแปลของผู้ศึกษางานของมาคิอาเวลลีในแวดวงการศึกษาของไทยที่น่าสนใจเช่น งานแปลของ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ ที่เขียนว่า

“... ดังนั้นหากเจ้าผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น”¹⁸³

ซึ่งในผลงานของมาคิอาเวลลีชิ้นเดียวกันนี้ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้แปลเอาไว้ว่า

“... ดังนั้นหากเจ้าผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น”¹⁸⁴

ส่วนงานของวิกิจ สุขสำราญ ซึ่งเป็นการถอดความมาจากภาษาอิตาเลียนโดยตรง¹⁸⁵ ได้ถอดความในส่วนเดียวกันนั้นว่า

ในเรื่องการหาคำตอบว่า virtu ถือเป็นความรู้หรือเปล่านั้น โปรตดูรายละเอียดเรื่องนี้ได้ในงานของ ไชยันต์ ไชยพร ที่กล่าวถึงประเด็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับ virtu ระหว่าง ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กับ วิกิจ สุขสำราญ ใน “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 40-51.

¹⁸³ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 221.

¹⁸⁴ นิโคโล มาคิอาเวลลี, นิโคโล มาคิอาเวลลี เรียนค่านับมาลัย ๗พจนฯ ท่านลอเรนโซ เมดีซี ผู้ประเสริฐ, แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, (กรุงเทพฯ: หมวดงานบริการเอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 55

¹⁸⁵ งานแปล The Prince เป็นภาษาไทยนั้น ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ ได้เลือกแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของ ลีโอ พอล เอส เดอ อัลวาเรซ (Leo Paul S. de Alvarez) ซึ่งเป็นฉบับที่ ดร.สมบัติได้รับการแนะนำจากศาสตราจารย์แฮร์รี่ จัฟฟา (Harry V. Jaffa) ว่าเป็นต้นฉบับภาษาอังกฤษที่แปลได้ตรงตัวกับภาษาอิตาเลียนมากที่สุด และใช้ฉบับของ ดร. อันเจโล โกเดวิลลา (Angelo Codevilla) ประกอบในการเขียนส่วนที่เป็นคำนำรวมไปกับฉบับของเดอ อัลวาเรซ ส่วนงานแปลของ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้ใช้ต้นฉบับภาษาอังกฤษของ Peter Bondanella และ Mark Musa เป็นผู้แปลและบรรณาธิการเป็นต้นฉบับในการแปล ส่วนฉบับที่แปลโดยวิกิจ

“... ดังนั้นจึงจำเป็นสำหรับเจ้าผู้ปกครองผู้ปรารถนาที่จะคงอยู่ ที่จะต้องศึกษา
หนทาง ที่สามารถไม่เป็นคนดี และใช้ และไม่ใช้ ตามแต่ความจำเป็น...”¹⁸⁵

จากข้อความของนักวิชาการทั้งสามท่านที่ผู้เขียนอ้างมาจากการเปรียบเทียบของ ดร. ไชยันต์ ไชยพร และได้พิจารณาถึงจุดที่เหมือน และ/หรือ แตกต่างของนักวิชาการทั้งสามท่าน นั้นคือ เรื่องของการเรียนรู้และการศึกษาหนทางซึ่งเป็นประเด็นที่อาจจะเกิดคำถามได้ว่าคุณธรรม (virtu) ของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นความรู้ (knowledge) หรือไม่ ดร.ชัยวัฒน์ อธิบายว่ามันคือความรู้ แต่ของวิกิจอธิบายว่าไม่ใช่ความรู้แต่เป็นการศึกษาหนทาง ในจุดนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ใช่ประเด็นที่สำคัญอะไรมากนักสำหรับการศึกษาของผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองที่แท้ เพราะข้อความที่นักวิชาการทั้งสามท่านได้ถอดความออกมานั้น ต่างก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองที่แท้จำเป็นจะต้องรู้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ การรู้ของผู้ปกครองที่แท้แต่ละคนจะเป็น การเรียนรู้/ เรียนให้รู้/ ไม่เรียนแต่รู้/ หรือเรียนเท่าไรก็ไม่รู้/ หรือรู้โดยไม่ต้องเรียนก็ตาม แต่สิ่งที่ผู้ปกครองที่แท้จะได้รับจากการแสวงหาความเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) มาใส่ตัวเอวอนั้น จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและความยิ่งใหญ่ให้แก่ผู้ปกครองที่แท้ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งผู้เขียนอยากจะเรียกว่ามันคือ “สิ่งที่จำเป็นต้องรู้ในความรู้และหนทาง” เพื่อให้บรรลุผลใน ความดีส่วนรวม ซึ่งลักษณะพิเศษที่สำคัญของคุณธรรม (virtu) หรือสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ในความรู้และ หนทางอันเปรียบเสมือนของก้านิลอันมีค่าสูงสุดมาคิอาเวลลีที่เขามอบให้แก่โลเร็นโซ เดอ เมดิซี นั้นประกอบไปด้วยสิ่งที่เขาพรรณานในคำอุทิศว่าสิ่งที่เขามอบให้นั้น

“เป็นสิ่งที่มีความมากที่สุด หรือนับถือเทียบเท่ากับความรู้ว่าด้วยการกระทำของ มหานุรุษ อันเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้า(มาคิอาเวลลี)ได้เรียนรู้จากประสบการณ์อัน ยาวนาน จากสิ่งในปัจจุบันและจากการอ่านอย่างต่อเนื่องถึง(เรื่องต่างๆ)ของสมัย

สุขสำราญนั้น ใช้ต้นฉบับภาษาอิตาเลียนฉบับที่มี Mario Casella เป็นบรรณาธิการ จะเห็นได้ว่านัก วิชาการทั้งสามท่านต่างก็อาศัยการแปลจากต้นฉบับที่มีผู้เขียนคนละท่านจึงอาจจะทำให้การใช้ คำผิดไปจากกันบ้าง ซึ่งรายละเอียดของการถกเถียงกันในประเด็นนี้โปรดดูได้จากบทความของ ดร. ไชยันต์ ไชยพร ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้อย่างละเอียด ใน ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของ ผู้ปกครอง”, หน้า 42-44.

¹⁸⁵ วิกิจ สุขสำราญ, “The Prince กับการศึกษาปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, *วารสาร สังคมศาสตร์* ปีที่ 30, ฉบับที่ 3, หน้า 115.

โบราณ ซึ่งข้าพเจ้าได้ครุ่นคิดและตรวจตรามานาน ด้วยความอุตสาหะอันใหญ่หลวง. . . ข้าพเจ้าก็มั่นใจเป็นอย่างมากว่าหนังสือนี้ก็คงจะเป็นที่ยอมรับโดยความเมตตากรุณาของท่าน เมื่อไตร่ตรองว่าไม่อาจมีของกำนัลอะไรจากข้าพเจ้าอีกแล้ว ที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่าการมอบให้บุคคล ซึ่งมีความสามารถที่จะเข้าใจภายในระยะเวลาอันสั้นมาก เกี่ยวกับสิ่งทั้งปวงที่กว่าข้าพเจ้าจะได้เรียนรู้และเข้าใจ ต้องใช้เวลาหลายปีและด้วยความยากลำบากและภยันตรายนานาประการ”¹⁸⁶

เมื่อพูดถึงเรื่องของความรู้ (knowledge) ทั้งที่ได้รับจากการศึกษาโดยตรงและจากการอ่านงานเขียนของ ดร. ไชยันต์ ไชยพรแล้ว ผู้เขียนมีความคิดที่เห็นพ้องกับสิ่งที่ ดร. ไชยันต์ ได้พูดถึงเรื่อง “การมีความรู้ 2 ชุดของผู้ปกครอง”¹⁸⁷ เป็นอย่างมาก และเชื่อว่าเป็นส่วนที่สามารถอธิบายถึงลักษณะของคุณธรรม (virtu) ได้เป็นอย่างดี นั่นคือความรู้ชุดแรกหรือชุดที่หนึ่งจะเป็นความรู้เกี่ยวกับสรรพสิ่งและการกระทำต่างๆที่มีอยู่ในโลก และเป็นความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของ ความดี/ความชั่วต่างๆทั้งหมด ซึ่งความรู้ชุดนี้เป็นความรู้ที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดให้แก่กันและกันได้โดยไม่ต้องอาศัยการมีพรสวรรค์มากมายนัก และเป็นสิ่งที่มนุษย์จำนวนมากสามารถที่จะเรียนรู้ได้ ส่วนความรู้ในชุดที่สองนั้นคือส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณธรรม (virtu) ตามความคิดของมาคิอาเวลลี ความรู้ชุดนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้ปกครองที่แท้ที่จะใช้ในการควบคุมหรือบังคับใช้ความรู้ในชุดที่หนึ่งที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการรักษาและ/หรือส่งเสริม สถานภาพของผู้ปกครองที่แท้ให้ได้มากที่สุด นั่นก็คือความฉลาดและ/หรือความสุ่มรอบคอบ (wise and/or prudence) ในการเลือกใช้และ/หรือไม่ใช้ กระทำและ/หรือไม่กระทำความรู้จากชุดที่หนึ่งให้เหมาะสมกับโอกาสและความจำเป็นตามสถานการณ์ ตามกาลเทศะ

ความรู้ในชุดที่สองนี้คือสิ่งที่ผู้ปกครองที่แท้จะต้องมี ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ด้วยการเรียนรู้ หรือการศึกษาหนทางก็ตาม อันจะทำให้ผู้ปกครองที่แท้มีความแตกต่างไปจากผู้ปกครองที่ไม่แท้และจากคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่สามารถมีความรู้ชุดที่สองนี้ได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม การมีความรู้ในชุดที่สองและใช้มันด้วยความสุ่มรอบคอบจะทำให้ผู้ปกครองที่แท้ก้าวไปสู่ความ

¹⁸⁶ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 77. (ข้อความข้างต้นที่อ้างมาได้ขีดเส้นใต้โดยผู้เขียนเพื่อให้เห็นเด่นชัดถึงสิ่งที่กำลังศึกษา).

¹⁸⁷ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 43.

ยิ่งใหญ่ได้ เพราะการมีความรู้ในจุดที่หนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลผู้นั้นประสบความสำเร็จในทางการเมืองได้ หรืออาจจะเรียกได้ว่ารู้แต่ในตำรา แต่พอถึงเวลาต้องใช้ กลับใช้ไม่เป็นก็ได้ ความรู้ชุดที่สองนี้สามารถนำมาอธิบายลักษณะของคุณธรรม (virtu) ได้อีกระดับหนึ่ง ซึ่งคงจะไม่ทำให้ความหมายที่มาจากเวลลิสตั้งใจจะให้ผู้ปกครองที่แท้ได้รับรู้ผิดเพี้ยนไปจากความจริงเท่าใดนัก และส่วนนี้ก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองที่แท้สามารถรักษาอำนาจและความยิ่งใหญ่ของเขาเอาไว้ได้นานกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ในจุดที่สองนี้

อย่างไรก็ตาม การมีแต่คุณธรรม (virtu) เพียงอย่างเดียวของผู้ปกครองที่แท้ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นประสบความสำเร็จและสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองได้ เพราะความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของผู้ปกครองแต่ละคนนั้น ยังต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า โชคชะตา (fortuna) อีกด้วย เพราะทั้งสองส่วนคือคุณธรรม (virtu) และโชคชะตา (fortuna) จะมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการส่งเสริมกันและการสร้างอุปสรรคให้แก่กันและกัน อันเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ผู้เขียนได้นำเอาเรื่องของคุณธรรม (virtu) และโชคชะตา (fortuna) มาเขียนไว้ในส่วนเดียวกัน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

มาจากเวลลิสเขียนถึงเรื่องของโชคชะตา (fortuna) เอาไว้เกือบตลอดทั้งเล่มของ *The Prince* โดยเฉพาะในบทที่ 25 ซึ่งจะพบได้ว่าโชคชะตา (fortuna) เป็นสิ่งที่มีความผันแปรอยู่ตลอดเวลา หากความคงที่และความแน่นอนไม่ได้เลย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดไปจากสภาวะปกติที่อยู่นอกเหนือจากการคาดหมายของมนุษย์ การผันแปรและความไม่แน่นอนของโชคชะตา (fortuna) นี้

การที่นำเอา virtu และ fortuna มาเขียนไว้ในส่วนเดียวกันนี้ เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าในงานแปลเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง ฉบับของ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ผู้เขียนใช้เป็นหลักในการศึกษานั้น พบว่ามีการใช้คำว่า virtu และ fortuna ควบคู่กันไปเกือบตลอดเวลา และจากการเรียนรู้จาก ดร. ไชยันต์ ไชยพร พบว่า ดร. ไชยันต์ เองก็เชื่อว่าทั้ง virtu และ fortuna เป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมและขัดขวางกันและกันได้ โดยเฉพาะเรื่องการประสาน virtu เข้ากับ fortuna โปรดดูจาก ไชยันต์ ไชยพร, "ศาสตร์ของผู้ปกครอง", หน้า 34.

สามารถผันแปรไปได้ทั้ง 2 ด้าน คือ การผันแปรไปในด้านที่ก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้ปกครอง¹ หรือที่เราเรียกกันว่า โชคช่วย/ ฟ้าประทาน ฯลฯ กับอีกด้านหนึ่งของโชคชะตา (fortuna) คือการผันแปรไปในทางที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือความเสียหายต่อสถานภาพของผู้ปกครอง² ที่เราอาจจะเรียกมันว่าเป็นการถูกโชคชะตาล่ถ่วงงาน หรือเคราะห์ซ้ำกรรมซัดก็เป็นได้

ความสำคัญของโชคชะตา (fortuna) มีผลต่อสถานภาพของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก เนื่องจากโชคชะตา (fortuna) สามารถดลบันดาลให้ผู้ปกครองได้รับซึ่งความยิ่งใหญ่เพิ่มมากขึ้น หรือได้รับเคราะห์กรรมที่ทำให้ต้องพินาศไปโดยไม่อาจคาดคิด และ/หรือถึงคาดคิดได้ก็เป็นเรื่องยากที่จะต้านทานได้ หากวัฏจักรทางการเมืองตามความคิดของมาคิอาเวลลีไม่มีสิ่งที่เรียกว่า โชคชะตา (fortuna) แล้ว สภาวะที่เราสมมติขึ้นจะทำให้ผู้ปกครองแต่ละคนสามารถปกครองรักษา รัฐของตนได้ด้วยการวางแผนการ ปกครองที่แน่นอน โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีตัวแปรอื่นใดมาทำให้แผนการณ์ที่วางเอาไว้ต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากไม่สามารถใช้ได้กับสถานการณ์ในขณะนั้นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วมันมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะสภาวะทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นในยุคสมัยใด สมัยก่อนหน้ามาคิอาเวลลี, สมัยของมาคิอาเวลลี, หรือสมัยหลังมาคิอาเวลลี จนถึงสมัยปัจจุบัน ล้วนแต่มีความผันแปรที่สามารถก่อให้เกิดผลในด้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ตลอดเวลา และสิ่งที่ทำให้สภาวะทางการเมืองต้องพบกับความผันแปรและความเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นได้ ก็คือสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกมันว่าโชคชะตา (fortuna) ซึ่งสามารถให้ผลได้ทั้งด้านการส่งเสริม

¹ fortuna ที่ก่อให้เกิดผลดีนั้น อาจเป็นไปในด้านการส่งเสริม หรือการอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครอง เช่น อาจจะเป็นอยู่แล้วก็ช่วยเสริมให้ดียิ่งขึ้นไปอีก หรืออาจจะอยู่ในสภาวะที่ย่ำแย่แล้วมี fortuna มาช่วยส่งเสริมให้หลุดพ้นจากความย่ำแย่ให้สถานภาพของผู้ปกครองผู้นั้นดีขึ้น มันคงขึ้น

² fortuna ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานภาพของผู้ปกครองนั้น สามารถทำหน้าที่ของมันได้เช่นเดียวกับ fortuna ที่ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปกครองนั่นคือ fortuna อาจจะช่วยสร้างความเสียหายหรือสร้างอุปสรรคให้แก่ผู้ปกครองได้ทั้งในลักษณะของผู้ปกครองที่มีสถานภาพมั่นคงอยู่แล้ว แต่ต้องถูก fortuna ล่ถ่วงงานให้ต้องตกต่ำลง หรืออาจจะเป็นการเล่นงานผู้ปกครองที่ตกต่ำ/ย่ำแย่อยู่แล้วให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปอีก ซึ่งอาจจะรุนแรงถึงขั้นที่ต้องสูญเสียอำนาจหรือเสียชีวิตไปเลยก็ได้ โดยที่ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่ามันจะรุนแรงมากหรือน้อยแค่ไหน เนื่องจากเป็นลักษณะเฉพาะของมันคือ ความไม่แน่นอนและสามารถผันแปรไปได้ตลอดเวลา.

และการสร้างอุปสรรคให้แก่ผู้ปกครองได้ตลอดเวลา ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับว่ามันจะเป็นไปในทางใดด้วย

ความผันแปรของโชคชะตา (fortuna) ทำให้ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีคุณธรรม (virtu) เพื่อเอาไว้ใช้ในการเอาชนะโชคชะตา (fortuna) หรือขวยโอกาสใช้ประโยชน์จากโชคชะตา (fortuna) และในมุมกลับกันอีกด้านหนึ่งก็คือ ผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติด้านคุณธรรม (virtu) อยู่แล้วก็ต้องอาศัยโชคชะตา (fortuna) มาช่วยในการเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองด้วย ความไม่แน่นอนของโชคชะตา (fortuna) ที่ก่อให้เกิดผลในทางลบแก่ผู้ปกครองนั้น เป็นสิ่งที่สร้างอุปสรรคให้แก่ผู้ปกครองทุกคน และเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ผู้ปกครองในยุคก่อนหน้ามาคิอาเวลลีรู้สึกห้อยแค้นและไม่คิดที่จะต่อสู้กับโชคชะตา (fortuna) แต่ในความคิดของมาคิอาเวลลีมิได้มองว่าโชคชะตา (fortuna) มีความร้ายแรงเกินกว่าที่มนุษย์จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงมันได้ เขาเชื่อว่าในความร้ายแรงของโชคชะตา (fortuna) นั้น มนุษย์ยังมีหนทางที่จะแก้ไขหรืออาจจะเอาชนะมันได้ โดยในบทที่ 25 ของ *The Prince* ฉบับที่แปลโดย ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ ได้เขียนถึงประเด็นนี้ว่า

“การไม่คิดที่จะต่อสู้กับโชคชะตาของคนในยุคก่อนหน้ามาคิอาเวลลีนั้น พวกเขามีความรู้สึกว่เหตุการณ์หรือสรรพสิ่งต่างๆล้วนแต่ถูกควบคุมโดยโชคชะตา ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ หรือไม่สามารรถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ โปรดดูข้อความที่ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ ได้แปลเอาไว้ในส่วนนี้ว่า “และมีโซซัดพเจ้าไม่ล่วงรู้ว่าหลายต่อหลายคนได้เคยมีและยังคงมีความเห็นว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ถูกควบคุมโดยเทพีแห่งโชคชะตาและพระเจ้าเป็นเจ้า ในแบบวิธีการที่มนุษย์และความสุขุมรอบคอบของมนุษย์ไม่สามารถจะแก้ไขมันได้ จริงๆว่า มนุษย์ไม่มีทางแก้ไขได้เลย และด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงวินิจฉัยว่าไม่มีประโยชน์ที่จะไปเหน็ดเหนื่อยกับสิ่งต่างๆ แต่ควรปล่อยให้มันถูกควบคุมโดยความบังเอิญ ความเห็นนี้เป็นที่เชื่อถือกันมากยิ่งขึ้นในยุคสมัยของเรา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ในสิ่งต่างๆที่ได้เห็นมา และอาจจะเห็นได้ทุกๆวัน อันเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือการคาดคะเนใดๆของมนุษย์ . . .” ใน นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 297. และจากงานของ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่เขียนถึงเรื่องเดียวกันนี้ว่า “. . . ซ้ำพเจ้าทราบว่ามีคนจำนวนมากมีความเห็นว่าเหตุการณ์ต่างๆถูกควบคุมโดยโชคชะตา และโดยพระเจ้า จนกระทั่งความรอบคอบของมนุษย์ก็ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ แท้จริงแล้ว มนุษย์มิได้มีอิทธิพลใดๆอยู่เลย” ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 222.

“อย่างไรก็ตาม เพื่อที่ว่า การตัดสินใจโดยอิสระของเราจะไม่หมดสิ้นไป ข้าพเจ้า จึงขอวินิจฉัยว่า อาจเป็นจริงที่เทพีแห่งโชคชะตาเป็นผู้กำหนดครั้งหนึ่งของการกระทำของเรา แต่ก็อาจเป็นจริงด้วยเช่นกัน ว่านางก็ปล่อยให้ครั้งหนึ่งหรือปานั้น อยู่ในความควบคุมของเรา...”¹⁸⁸

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ยังมีโอกาสที่จะเอาชนะหรือควบคุมโชคชะตา (fortuna) ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ทุกคนจะเอาชนะหรือควบคุมมันได้ เพราะยังต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่บุคคลผู้นั้นจะต้องมีคุณธรรม (virtu) ที่จะทำให้เขามีความฉลาดและสุขุมรอบคอบเพียงพอที่จะรู้ในสถานการณ์ที่โชคชะตา (fortuna) โถมกระหน่ำเข้ามา นั้น เขาควรจะปฏิบัติอย่างไร เมื่อไรจึงควรกระทำ และทำอะไร จึงจะทำให้เขาสามารถพลิกผันสถานการณ์ที่เลวร้ายเหล่านั้นให้กลับมาดีดังเดิมได้

มาคิอาเวลลีได้เปรียบเทียบความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) เอาไว้กับสิ่งสองสิ่ง นั่นคือ ผู้หญิง กับสายน้ำที่เชี่ยวกราก¹⁸⁹ ซึ่งผู้หญิงและสายน้ำที่เชี่ยวกรากนี้มีทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่ต่างต่างกัน ดังนั้นวิธีที่จะรับมือกับมันจึงไม่เหมือนกันโชคชะตา (fortuna) ที่เปรียบเสมือนผู้หญิงนั้น ผู้ปกครองที่แท้จะปฏิบัติหรือรับมือกับนางด้วยการใช้ความรุนแรงที่มาคิอาเวลลีเรียกมันว่าความหุนหันพลันแล่น ด้วยเหตุผลว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับข้อวินิจฉัยนี้เป็นอย่างมาก ที่ว่าเป็นการดีกว่าที่จะหุนหันพลันแล่นยิ่งกว่าระมัดระวัง เพราะเทพีแห่งโชคชะตาเป็นสตรี และถ้าบุคคลใดปรารถนาจะควบคุมนาง ก็จำเป็นที่จะต้องตีและทุบให้นางล้มลง และเขาก็จะพบว่านางปล่อยให้ตนเองถูกเอาชนะโดยบุรุษเหล่านี้ ยิ่งกว่าโดยผู้ที่ดำเนินการอย่างเย็นชา และเพราะฉะนั้นก็เช่นเดียวกันกับสตรีเพศ นางจึงเป็นมิตรกับคนหนุ่มๆ

¹⁸⁸ นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, สมบัติ จันทวงศ์, แปลและเขียนความนำ, หน้า 297.

¹⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297 และ 300.

เสมอ เพราะพวกเขาระมัดระวังน้อยกว่า ดูร้ายกว่า และควบคุมนางอย่างมูทะลุ
ดุตันมากกว่า”¹⁹⁰

ส่วนการเปรียบเทียบอีกด้านหนึ่งคือ การเปรียบโชคชะตา (fortuna) กับสายน้ำที่เชื่อม
กรากนั้นเป็นความรุนแรงอีกระดับหนึ่งที่มากกว่าความไม่แน่นอนของผู้หญิง ซึ่งการใช้ความรุนแรง
เข้าต่อสู้กับความเชื่อวกรากของสายน้ำนี้เป็นเรื่องยากที่จะบรรลุผลในการต้านทานโชคชะตา
(fortuna) ได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า

“... และข้าพเจ้าขอเปรียบนางเหมือนกับหนึ่งในบรรดาแม่น้ำที่เชื่อมกราก ซึ่ง
เมื่อมันเกรี้ยวกราดขึ้นมา ก็จะท่วมทับที่ราบ ทำลายต้นไม้และสิ่งก่อสร้าง พัดพา
ดินจากที่หนึ่งไปถมยังอีกที่หนึ่ง ทุกคนจะหนีการถาโถมไปข้างหน้าของมัน ทุกคน
ยอมแพ้อ้อมแพ้ต่อแรงเชื่อมกรากของมัน โดยไม่สามารถจะต้านทานมันในทางใด
ได้เลย...”¹⁹¹

โชคชะตา (fortuna) ที่เปรียบเสมือนสายน้ำที่เชื่อมกรากนี้ เป็นความรุนแรงที่ยากแก่
การต้านทานหรือเอาชนะมัน แต่ก็มีโช้วมาคิอาเวลลีจะบอกให้ทุกคนยอมแพ้อ้อมมัน เพราะถึงจะ
ยากแก่การเอาชนะ แต่มันก็ยังมีวิธีที่จะลดความรุนแรงของมันได้ นั่นคือวิธี

“... เพราะฉะนั้นในยามสงบ... มนุษย์... สามารถเตรียมการล่วงหน้าในเรื่อง
การป้องกันและการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในแบบวิธีการที่เมื่อน้ำขึ้นในภายหลัง น้ำก็
จะไหลออกไปทางคลอง หรือไม่เช่นนั้นแรงเชื่อมกรากของมันก็จะไม่เป็นไปตาม
อำเภอใจ หรือเป็นอันตรายมากนัก”¹⁹²

และด้วยตัวอย่างของรัฐที่ต้องประสบกับความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) ในสมัย
ของมาคิอาเวลลีที่เห็นภาพได้ชัดเจนก็คือ

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 300.

¹⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297-298.

¹⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 298.

“สิ่งเดียวกันนี้เกิดขึ้นกับเทพีแห่งโชคชะตา ผู้ซึ่งแสดงอำนาจของนางออกมาให้เห็นในที่ซึ่งไม่มีคุณธรรมที่ถูกจัดระเบียบแบบแผนเพื่อตัดทอนนาง และนางก็หันเหแรงเชี่ยวชาญของนางไปยังที่ๆนางรู้ว่าไม่ได้มีการสร้างเขื่อนกันน้ำและการป้องกันเพื่อสกัดนางไว้ และถ้าพวกท่านจะพิจารณาอิตาลีซึ่งเป็นแหล่งของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และเป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเกิดการเคลื่อนไหวขึ้น พวกท่านก็จะเห็นว่าอิตาลีเป็นประเทศที่ปราศจากการสร้างเขื่อนกันน้ำและปราศจากการป้องกันใดๆ เพราะถ้าหากว่าอิตาลีได้มีการป้องกันโดยคุณธรรมที่จำเป็นอย่างเช่น เยอรมัน สเปนและฝรั่งเศส การไหลป่าของกระแสน้ำนี้ก็คงจะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่อย่างที่มันได้ทำให้เกิดขึ้นมาแล้วหรือไม่พัดมาเลย และข้าพเจ้าหวังว่า สิ่งที่ได้พูดไปก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการขัดขวางเทพีแห่งโชคชะตา ก็คงจะพอเพียงสำหรับกรณีทั่วๆไปแล้ว”¹⁸³

การเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งกับโชคชะตา (fortuna) คือผู้หญิงและสายน้ำที่เชี่ยวชาญนั้น ส่วนที่เหมือนกันของสิ่งเปรียบเทียบทั้งสองสิ่งนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน¹⁸⁴ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งที่เรียกว่าโชคชะตา (fortuna) แต่ในความเหมือนกันของผู้หญิงและสายน้ำที่เชี่ยวชาญนั้น ก็มีสิ่งที่แตกต่างกันประกอบอยู่ นั่นก็คือขนาดของความรุนแรงซึ่งดูเหมือนว่าความรุนแรงของสายน้ำจะมีมากกว่าของผู้หญิง และมีผลทำให้การจัดการกับความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) จึงจำเป็นต้องมีทั้งวิธีการของการใช้ “ความหุนหันพลันแล่น” และ “การเตรียมพร้อมในยามสงบ” ซึ่งอาจจะเป็นวิธีที่เปรียบเทียบได้กับการ “รุกและรับ”¹⁸⁵ แต่ในชั้น

¹⁸³ เรื่องเดียวกัน. และเหตุที่มาคืออิตาลียกตัวอย่างประเทศอิตาลีขึ้นมาเปรียบเทียบกับเยอรมัน สเปนและฝรั่งเศส ก็เพราะว่าในสมัยนั้นอิตาลีไม่ได้มีการเตรียมการป้องกันทางการทหารที่ดีพอ โดยเฉพาะการมีกองกำลังของตนเอง ซึ่งมาคืออิตาลีเชื่อว่าสิ่งนั้นคือหนึ่งใน virtus ที่จะช่วยลดความรุนแรงของ fortuna ได้ แต่อิตาลีก็ไม่มีสิ่งนี้ ในขณะที่เยอรมัน สเปนและฝรั่งเศสมี และสิ่งที่เกิดขึ้นต่ออิตาลีก็คือการถูกรุกรานจากรัฐอื่นๆอยู่เสมอ โดยที่อิตาลีไม่สามารถที่จะต้านทานการรุกรานในครั้งต่างๆได้ ก็เพราะว่าอิตาลีไม่ได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับมือ หรือมีการสร้างเขื่อนขึ้นมาเพื่อลดความรุนแรงของกระแสน้ำที่เชี่ยวชาญแต่อย่างใด

¹⁸⁴ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 35.

¹⁸⁵ เรื่องเดียวกัน.

ตอนของการจะเลือกว่าจะรุกหรือจะรับ/ จะรุกมากกว่ารับ/ หรือจะรับมากกว่ารุกรุนั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับความฉลาดและ/หรือความสุจริตรอบคอบของผู้ปกครองแต่ละคนอีกทีหนึ่ง ซึ่งคุณธรรม (virtu) ในตัวของผู้ปกครองที่แท้จะทำให้เขาตัดสินใจได้ว่าเขาควรจะใช้วิธีใด และนี่คือส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) ได้อย่างชัดเจน และจากความสำคัญหรือประโยชน์ของคุณธรรม (virtu) นี้ถ้าผู้ปกครองที่แท้ใช้มันได้อย่างถูกต้อง เขาก็จะเอาชนะโชคชะตา (fortuna) ได้ หรืออย่างน้อยก็พอจะลดความรุนแรงของมันได้

นั่นคือการที่มาคิอาเวลลีพยายามเสนอให้ผู้ปกครองที่แท้กระทำการต่อสู้กับโชคชะตา (fortuna) เพราะจากข้อความที่ว่า “อาจจะจริงที่โชคชะตาเป็นผู้ตัดสินครึ่งหนึ่งของสิ่งที่เรากระทำ เหลืออีกครึ่งหนึ่งหรือประมาณนั้นไว้ให้เราควบคุมตนเอง”¹⁹⁶ แสดงว่าชะตาชีวิตของมนุษย์นั้นครึ่งหนึ่งเราสามารถควบคุมได้ อีกครึ่งหนึ่งนั้นยังไม่แน่นอน ซึ่ง ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เชื่อว่าจากข้อความดังกล่าวมิได้หมายความว่ามนุษย์สามารถควบคุมชะตาชีวิตของตนเองได้เพียงแค่ครึ่งเดียว หากแต่ในอีกครึ่งหนึ่งที่เหลือที่อาจผันแปรได้นั้นมนุษย์ก็สามารถที่จะเอาชนะมันได้ ถ้ามนุษย์มีพลังหรือความกล้าหาญเหนือกว่า แม้เขาจะเคยเปรียบเทีแห่งโชคชะตา (fortuna) ว่าทรงอำนาจประดุจกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก แต่มาคิอาเวลลีก็ได้เสนอให้มนุษย์ยอมแพ้ต่อโชคชะตา (fortuna) มนุษย์จะประสบความสำเร็จได้หากกระทำการสอดคล้องกับโชคชะตา (fortuna) แต่จะล้มเหลวหากทำการขัดกับโชคชะตา (fortuna) และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการจะเอาชนะโชคชะตา (fortuna) ได้ก็ต้องรู้จักโชคชะตา (fortuna) ด้วย เจ้าผู้ปกครองที่แท้ที่จะประสบความสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีทั้งความรู้และความสามารถที่จะบังคับโชคชะตา (fortuna) ได้ หรือก็คือต้องมีคุณธรรม (virtu) และคุณธรรม (virtu) นี้เองที่จะเป็นส่วนที่ทำให้ชะตาชีวิตของมนุษย์อีกครั้งหนึ่งที่เหลืออยู่ที่ไม่มีความแน่นอนนั้นเปลี่ยนไปเป็นความแน่นอนได้ แต่จะแน่นอนมากหรือน้อยแค่ไหนก็ต้องขึ้นอยู่กับขนาดของคุณธรรม (virtu) อีกทีหนึ่งด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ของคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) นี้อาจจะตรงกับที่ ดร. ชัยวัฒน์ เรียกว่า “การต่อสู้ระหว่างโชคชะตา กับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์”¹⁹⁷

¹⁹⁶ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 222.

¹⁹⁷ คุปทคามของ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่เขียนอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง virtu กับ fortuna ที่ให้ผลในด้านลบต่อสถานภาพของผู้ปกครองได้ใน เรื่อง “การต่อสู้ระหว่างโชคชะตา กับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์” ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 222-224.

ผลลัพธ์จากการแสดงบทบาทของโชคชะตา (fortuna) อีกด้านหนึ่งก็คือ ผลในด้านการให้คุณหรือการส่งเสริมสถานภาพและความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง ที่เราเรียกกันว่า โชคช่วยหรือฟ้าประทาน ฯลฯ การทำงานของโชคชะตา (fortuna) ในด้านนี้จะสร้างโอกาสให้แก่ผู้ปกครองที่จะเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองได้ง่ายและ/หรือรวดเร็วกว่าการไม่มีโชคชะตา (fortuna) แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าเมื่อมีโชคชะตา (fortuna) เข้ามาเกี่ยวข้องกับชะตาของผู้ปกครองแล้ว ผู้ปกครองจะไม่ต้องทำอะไรเลย อาจจะมีจริงที่ว่าอยู่เฉยๆ โชคชะตา (fortuna) ก็อาจจะลอยมาหาผู้ปกครองได้ แต่นั่นก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าฟ้าหรือพระเจ้าจะมอบโชคชะตา (fortuna) มาให้เมื่อไรด้วย มันอาจจะไม่ใช่ลักษณะของการยึดเยียดให้ต้องรับเหมือนกับด้านของความรุนแรง แต่โชคชะตา (fortuna) ที่ฟ้ามอบให้มานี้จะให้ประโยชน์สูงสุดได้ก็ต้องอาศัยการทำงานของคุณธรรม (virtu) ในตัวของผู้ปกครองที่แท้ประกอบด้วยว่าผู้ปกครองที่แท้จะใช้คุณธรรม (virtu) ในการไขว่คว้าหาประโยชน์จากโชคชะตา (fortuna) ที่ลอยมาอยู่ตรงหน้าได้หรือเปล่า และได้มากหรือน้อยเพียงไร

หากไม่มีคุณธรรม (virtu) มาช่วยในการดักดวงประโยชน์และรักษาสิ่งที่โชคชะตา (fortuna) มอบให้มาแล้ว ผู้ปกครองก็จะไม่สามารถสร้างความยิ่งใหญ่จากโอกาสที่โชคชะตา (fortuna) หยิบยื่นให้มาได้ และมันก็จะลอยมาแล้วก็ลอยผ่านไปเฉยๆโดยไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่ผู้ปกครอง ดังนั้นเมื่อมีโชคชะตา (fortuna) แล้วก็เป็นหน้าที่ผู้ปกครองจะต้องมีคุณธรรม (virtu) เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ โดยกระทำการที่สอดคล้องกับโชคชะตา (fortuna) และถ้าหากสิ่งที่ดี ดร. ชัยวัฒน์ เรียกการมีความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) ที่ให้ผลในด้านลบต่อมนุษย์ว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างโชคชะตา กับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) ที่ให้ผลในด้านบวกต่อมนุษย์ ก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างโชคชะตา กับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์เพื่อให้ผู้ที่แสดงออกซึ่งคุณธรรม (virtu) ได้รับผลประโยชน์สูงสุด นั่นคือความมั่นคงและความยิ่งใหญ่

"เพราะความมั่นคงและความยิ่งใหญ่ไม่อาจได้มาด้วย fortuna เพียงอย่างเดียว fortuna อาจะบันดาลให้คนธรรมดากลายเป็นเจ้าผู้ปกครองได้ แต่ถ้าผู้ปกครองผู้นั้นไม่มี virtu ที่จะทำงานประสานประโยชน์กับ fortuna แล้ว ผู้ปกครองผู้นั้นก็ไม่อาจมีความมั่นคงและความยิ่งใหญ่ของการเป็นผู้มีอำนาจได้ เพราะเมื่อบุคคลได้อำนาจมาด้วยการบันดาลของ fortuna แต่ถ้าไม่มี virtu ที่จะรักษาและเสริมสร้างอำนาจของตนแล้ว อำนาจที่เขาได้รับมาก็มีโอกาสสูญเสียนะ

ผลในด้านการส่งเสริมของโชคชะตา (fortuna) นี้เราอาจจะเรียกมันว่า “โอกาส” (opportuni or occasione)¹⁹⁸ ซึ่งอาจจะเป็นการที่โชคชะตา (fortuna) หรือพระเจ้าหยิบยื่นโอกาสที่ดีให้ จากบทความของ ดร. ไชยันต์ ไชยพร ที่กล่าวถึงเรื่องของโอกาสว่า

“มาคิอาเวลลีพูดถึงโอกาสอยู่เสมอ และโอกาสเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับเจ้าผู้ปกครอง virtu จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าใครสามารถที่จะตระหนักถึงโอกาสที่บังเกิดขึ้น และสามารถดึงดวงจากโอกาสอันนั้นที่มาถึงมือของเขาได้ . . .”¹⁹⁹

โอกาสที่ฟ้าหรือพระเจ้าหยิบยื่นมาให้ นั่น ถ้าผู้ปกครองที่แท้จริงจะหยิบโอกาสใช้คุณธรรม (virtu) ของตนทำงานร่วมกับโอกาสที่เกิดจากโชคชะตา (fortuna) ให้เกิดผลในทางที่ดีแก่ผู้ปกครองมากที่สุด เมื่อนั้นโชคชะตา (fortuna) ก็จะทำให้ประโยชน์แก่ผู้ปกครองได้และประโยชน์ที่จะได้รับก็จะมากกว่าที่จะได้รับในสถานการณ์ปกติอีกด้วย เพราะ

“virtu จะทำงานประสบความสำเร็จที่สุดได้ ก็ด้วยการประสานกับฟ้าดินหรือโชคชะตา และคงจะไม่มีจังหวะสถานการณ์ที่ฟ้าดินหรือโชคชะตาจะเอื้ออำนวยให้กับเจ้าผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง “คุณธรรมและความยิ่งใหญ่” (virtu and glory) ของเขาเท่ากับการบันดาลให้บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์เพื่อที่เจ้าผู้ปกครองจะได้แสดงความสามารถอันยิ่งใหญ่ของเขาออกมา”²⁰⁰

ความสำคัญของวิกฤตการณ์ (crisis) มีผลต่อการสร้างความยิ่งใหญ่อย่างไรวินั้น ดร. ไชยันต์ ได้อธิบายถึงประเด็นนี้ว่า

หลุดลอยไปได้อย่างไม่ยากเย็นนัก เนื่องจากบุคคลผู้นั้นขาดซึ่ง virtu ที่จะทำงานร่วมกับ fortuna ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานการณ์ของผู้ปกครองที่มีความมั่นคงและความยิ่งใหญ่.

¹⁹⁸ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 35.

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, อ้างจาก Anthony J. Parel, “Virtu”, หน้า 92.

“วิกฤตการณ์จึงเป็นสภาวะที่ผู้ปกครองรอคอยในอันที่เขาจะได้สร้างอำนาจและความยิ่งใหญ่ของตัวเองขึ้นมา เหมือนอย่างที่เรามักจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า คนเก่งมักจะชอบ สถานการณ์ที่ยากลำบาก เพราะนอกจากมันจะเป็นสิ่งที่ท้าทายแล้ว ความสำเร็จที่เกิดจากการพิชิตปัญหาที่รุนแรงหนักหนานั้น เป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ และเป็นที่ยอมรับและยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป。”²⁰¹

เหตุผลของผู้เขียนที่จะสนับสนุนความสำคัญของวิกฤตการณ์ และความชัดเจนของข้อความนี้ก็คือ เนื่องจากว่าในยามปกติที่ไม่มีวิกฤตการณ์ใดๆเกิดขึ้นนั้น ถึงแม้ผู้ปกครองที่แท้จะมีคุณธรรม (virtu) มากแค่ไหน แต่เขาก็จะไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยที่จะแสดงออกซึ่งความสามารถที่มีอยู่ในตัวเขาออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ และ/หรือเป็นที่ยอมรับต่อสายตาและศรัทธาของประชาชนรวมทั้งรัฐรอบข้างให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ที่มีอยู่ในตัวของเขาได้ แต่ถ้าหากมีวิกฤตการณ์เกิดขึ้น ก็จำเป็นที่รัฐจะต้องมีใครสักคนที่จะเข้ามาแก้ไขวิกฤตการณ์ของรัฐให้กลับคืนสู่ความสงบเรียบร้อยดังเดิม และนั่นก็คือโอกาสที่ดีที่สุดที่ผู้ปกครองที่แท้จะไขว่คว้ามันได้ แล้วใช้โอกาสจากวิกฤตการณ์นั้นแสดงความสามารถและคุณธรรม (virtu) ในตัวเขาออกมา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า มันคือจังหวะที่โชคชะตา (fortuna) จะเอื้ออำนวย/เปิดโอกาสให้เจ้าผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่งคุณธรรมและความยิ่งใหญ่ (virtu and glory) หรือถ้าเป็นคำในสำนวนที่เป็นที่รู้จักกันของคนทั่วไป คือคำว่า “สถานการณ์สร้างวีรบุรุษ” ก็น่าจะเป็นคำเปรียบเทียบที่ไม่ต่างไปจากความหมายเรื่องโชคชะตา (fortuna) เท่าใดนัก

เมื่อสถานการณ์สร้างวีรบุรุษได้ วีรบุรุษก็สร้างสถานการณ์ได้เช่นกัน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเรื่องที่เป็นไปไม่ได้แต่อย่างใดที่ในหลายๆครั้งเรามักจะได้ยินคำถามที่ว่า “เรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการสร้างสถานการณ์ให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์หรือเปล่า?” คำตอบสำหรับคำถามนี้ก็คือ อาจจะเป็นไปได้ และไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเป็นไปไม่ได้แต่อย่างใด เพราะในเมื่อวิกฤตการณ์เป็นโอกาสที่ผู้ปกครองที่แท้จะได้แสดงออกซึ่งคุณธรรม (virtu) และความยิ่งใหญ่ออกมาให้เป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป นี่คือประโยชน์ของวิกฤตการณ์ที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว แต่ถ้าโอกาสนั้นมันมาไม่ถึงเสียที โอกาสที่ผู้ปกครองที่แท้จะได้รับจากการหยิบยื่นให้ของโชคชะตา (fortuna) ยังไม่

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน.

เกิดขึ้น ถ้าหากจะรอคอยให้มันมาถึงด้วยตัวเองก็ไม่รู้ว่าเมื่อไรมันจะมา แต่ผู้ปกครองที่แท้ก็สามารถใช้ความฉลาดและความสุจริตรอบคอบของตนสร้างสถานการณ์/สร้างวิกฤตการณ์ภายในรัฐขึ้นมา แล้วฉวยโอกาสนั้นใช้คุณธรรม (virtu) ที่ตนมีอยู่เข้าจัดการลบความวุ่นวายของสถานการณ์ให้หมดสิ้นไป ซึ่งผลที่จะได้รับก็ไม่แตกต่างไปจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการมอบให้ของโชคชะตา (fortuna) นั่นคือสถานภาพของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (virtu) และความยิ่งใหญ่อยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งการสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเองนี้ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้ที่จะกระทำ แต่ผู้ที่จะกระทำเช่นนั้นจะต้องเป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรม (virtu) อยู่ในตัวเองอย่างมาก เพราะในเมื่อการจะเอาชนะโชคชะตา (fortuna) ได้จะต้องรู้จักโชคชะตา (fortuna)²⁰² ฉันทัดก็ฉันทัน การจะใช้ประโยชน์จากโชคชะตา (fortuna) ให้ตนเองประสบความสำเร็จสูงสุดได้ ก็ต้องรู้จักโชคชะตา (fortuna) เช่นกัน เมื่อมันยังมาไม่ถึงเสียที เราก็สามารถที่จะสร้างมันขึ้นมาเองก็ได้ แต่นั่นก็เป็นอีกระดับหนึ่งของคุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองที่จะทำเช่นนั้นได้อย่างแนบเนียนและเกิดผลดีเช่นเดียวกับที่โชคชะตา (fortuna) หยิบยื่นให้ หรืออาจจะนับว่าความสามารถในการสร้างสถานการณ์เป็นคุณธรรม (virtu) อย่างหนึ่งได้

จากเรื่องของคุณธรรม (virtu) และเรื่องของโชคชะตา (fortuna) ที่แสดงออกมาในส่วนทั้งหมดข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) ในทุกๆด้านของมัน ทั้งลักษณะเฉพาะของแต่ละตัว ทั้งส่วนที่มีความสัมพันธ์กันในด้านการต่อสู้ระหว่างกัน และด้านการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งผลที่เกิดจากการประสานกันของคุณธรรม (virtu)

²⁰² ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”, หน้า 223.

เนื่องจากการสร้างสถานการณ์ให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง virtu นั้น ถ้าหากผู้สร้างสถานการณ์ทำได้ไม่แนบเนียนและไม่เกิดผลต่อการฉวยโอกาสสร้างความยิ่งใหญ่ได้ดีพอ การสร้างสถานการณ์ดังกล่าวจะกลับกลายเป็นผลเสียต่อตัวผู้ปกครองได้ ซึ่งความสามารถในการสร้างสถานการณ์ให้เกิดผลดีต่อตนเองนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าจะขึ้นอยู่กับระดับของ virtu ที่มีอยู่ในตัวผู้ปกครองของแต่ละคนด้วย แต่ก็คงไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าต้องทำอะไร อย่างไร และทำแค่ไหนจึงจะพอดีและแนบเนียน นอกจาก virtu ที่มีอยู่ในภูมิปัญญาของผู้ปกครองผู้นั้น และถ้าหากเขาทำสำเร็จ เขาก็คือผู้ปกครองที่แท้ในสายตาของมาคิอาเวลลี ที่สามารถ “ยึดหยุ่น” virtu และปรับตนเข้ากับความยึดหยุ่นที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเหมาะสมและเพียงพอกับความจำเป็นในแต่ละสถานการณ์.

และโชคชะตา (fortuna) จะตกอยู่กับตัวของผู้ปกครอง แต่ผลที่ได้จะออกมาดีหรือไม่ดี ส่งเสริมหรือ บ่อนทำลาย ก็ต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (virtu) และโชคชะตา (fortuna) ของผู้ปกครองแต่ละคนด้วย หากการสัมฤทธิ์ผล²⁰³ ของคุณธรรม (virtu) ต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้าดิน (fortuna or cosmic forces) ความล้มเหลวหรือความสำเร็จ²⁰³ ของโชคชะตา (fortuna) ก็ต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (virtu) ที่มีอยู่ในตัวของผู้ปกครองที่แท้แต่ละคนด้วย

ความสัมฤทธิ์ผลของ virtu ที่ต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้าดินหรือ fortuna นั้น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้อธิบายในส่วนก่อนหน้าแล้วนั่นคือ ถึงแม้ว่าผู้ปกครองจะมี virtu อยู่ในตัวเองแล้ว แต่การจะให้ virtu ที่มีอยู่ในตัวทำงานสร้างควมยิ่งใหญ่ได้นั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับโอกาสให้ของ fortuna ทั้งในด้านการเสริมสร้างโอกาส และ/หรือการสร้างวิกฤตการณ์ความยุ่งยากให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง virtu ในการขบถสถานการณ์ความยุ่งยากนั้นๆ และถ้าหากผู้ปกครองทำสำเร็จ เขาก็อาจจะกลายเป็นผู้ปกครองที่แท้ได้ แต่ถ้าหากเขาทำไม่สำเร็จคือเอาชนะ fortuna ไม่ได้ นั่นก็คือความล้มเหลวของเขาซึ่งอาจจะทำให้เขาต้องสูญเสียอำนาจไป และนี่ก็คือการที่ต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้าดินของ virtu ที่ทำให้เราเห็นภาพความสัมพันธ์ของทั้งสองสิ่งได้อย่างชัดเจน.

²⁰³ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของผู้ปกครอง”, หน้า 40.

“ความล้มเหลวหรือความสำเร็จของ fortuna ที่ต้องขึ้นอยู่กับ virtu นี้มีความหมายรวมทั้งความสำเร็จในด้านการทำลายและด้านการส่งเสริม fortuna จะเล่นงานผู้ปกครองได้มากหรือน้อย หรือไม่ได้เลยก็ขึ้นอยู่กับ virtu ของผู้ปกครองแต่ละคนด้วย หากผู้ปกครองผู้นั้นมี virtu ไม่เพียงพอ เขาก็มีโอกาสที่จะถูก fortuna เล่นงานได้สำเร็จเหมือนสายน้ำที่เซียวกรากที่ไหลเข้ามาโดยไม่มีเขื่อนกั้น ก็จะทำลายล้างและท่วมทับทุกสิ่งที่เกิดขวางมันอยู่ข้างหน้า แต่หากผู้ปกครองมี virtu และใช้มันได้อย่างดีแล้ว fortuna ก็อาจจะไม่สามารถทำอันตรายผู้ปกครองผู้นั้นได้ ทั้งการหุนหันพลันแล่นและการเตรียมการป้องกันเพื่อลดความรุนแรง ส่วนผลอีกด้านหนึ่งคือด้านการส่งเสริมนั้น fortuna ที่ล่องลอยมาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองจะไม่เกิดประโยชน์มากเท่าที่ควรจะเป็น ถ้าหากผู้ปกครองไม่มี virtu ที่จะช่วยหรือใช้โอกาสที่ fortuna มอบให้ไปสร้างความยิ่งใหญ่และความสำเร็จให้แก่ตนเอง และมันก็จะล่องลอยผ่านพ้นไปจากผู้ปกครองผู้นั้นโดยไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด.

3.8 สรุปความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

การศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้พบว่า มาคิอาเวลลีได้สร้างแนวคิดทางการเมืองของตนบนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือบนสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมการเมืองของมนุษย์ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่ป็นอยู่จริงในขณะนั้นๆ อันเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีเชื่อว่าจะช่วยให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จทางการเมืองมากกว่าการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยยึดหลักความดีงามและความถูกต้องตามอุดมคติทางศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากสำหรับโลกทางการเมืองของมนุษย์ที่ไม่ได้ยึดปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งที่ป็นความถูกต้องทางศาสนาจึงไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นสิ่งเดียวกันกับความถูกต้องทางการเมือง ในความคิดของมาคิอาเวลลี เพราะสิ่งที่มาคิอาเวลลีเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นทางการเมืองในสถานการณ์ต่างๆนั้น อาจจะไม่ใช่การกระทำที่ถูกต้องตามหลักศาสนาก็ได้ เพราะนั่นคือโลกทางการเมือง ไม่ใช่โลกทางศาสนาที่ต่างก็มีหลักการปฏิบัติแยกออกจากกัน และด้วยเหตุผลที่มนุษย์เองก็ไม่ได้ยึดปฏิบัติตามหลักทางศาสนาอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา ดังนั้นการกระทำทางการเมืองจึงจำเป็นต้องมีแนวทางป็นของตนเองที่แยกออกจากแนวทางของศาสนา

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไม่มีหลักการที่แน่นอนใดๆในการนำไปปฏิบัติ หากแต่ในการกระทำทางการเมืองต่างๆนั้นจะมุ่งไปที่ผลสำเร็จของการปฏิบัติ ซึ่งก็คือชัยชนะทางการเมืองเท่านั้น การดำรงอยู่ในโลกของการเมืองตามความคิดของมาคิอาเวลลีนั้น ผู้ปกครองจะต้องรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของ คุณธรรม (virtu), โชคชะตา (fortuna) และความจำเป็น (necessita) อย่างต้องแท้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้ปกครองได้ โดยมีคุณธรรม (virtu) เป็นส่วนประกอบสำคัญในการตัดสินใจของผู้ปกครองว่าในขณะที่ ผู้ปกครองควรจะทำอะไร และทำอย่างไร จึงจะเกิดผลดีต่อสถานะภาพของผู้ปกครองได้

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเริ่มต้นด้วยคุณสมบัติของผู้ปกครองที่จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม (virtu) ทางการเมือง โดยคุณธรรม (virtu) จะเข้ามาควบคุมการกระทำของผู้ปกครองที่แท้ตลอดเวลาในทุกๆขั้นตอนทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ หรือการรักษาอำนาจ เพื่อผลสำเร็จในการเอาชนะอุปสรรคและความยากลำบากที่อาจเกิดจากศัตรูหรือ

จากการกระทำของโชคชะตา (fortuna) โดยคุณธรรม (virtu) จะมีความสามารถในการยืดหยุ่นหรือปรับตัวให้เหมาะสมกับความจำเป็นในสถานการณ์ต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลดีต่อผู้ปกครอง เนื่องจากสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้นความสามารถในการยืดหยุ่นได้ของคุณธรรม (virtu) จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถดำรงสถานภาพทางการเมืองต่อไปได้

การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองสามารถทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม, โดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา, โดยอาชญากรรม, และโดยมหาชนสนับสนุน แต่วิธีที่มาคิอาเวลลีเห็นว่าดีที่สุดคือการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม เพราะวิธีดังกล่าวจะทำให้ผู้ปกครองมีความสามารถที่พร้อมจะปรับตัวเข้าต่อสู้อกับสถานการณ์ต่างๆด้วยตนเองอยู่เสมอ โดยไม่จำเป็นต้องไปร้องขอหรือรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น อันมีผลทำให้ผู้ปกครองที่มีกองกำลังและคุณธรรม (virtu) ของตนเอง สามารถประสบความสำเร็จได้มากกว่าผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจโดยอาศัยหนทางอื่น

หลังจากขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จ ผู้ปกครองก็ต้องรักษาอำนาจทางการเมืองที่ตนได้มา ให้คงอยู่กับตนได้นานที่สุด ซึ่งการรักษาอำนาจจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (virtu) ที่อยู่ในตัวผู้ปกครอง และคุณธรรม (virtu) นี้เองที่จะเป็นตัวบอกได้ว่าผู้ปกครองคนใดจะเป็นผู้ปกครองที่แท้หรือที่ไม่แท้บ้าง คุณธรรม (virtu) จะเข้ามากำหนดและช่วยตัดสินใจว่าผู้ปกครองควรจะใช้วิธีการใดเข้าจัดการกับสิ่งที่มาทำลายอำนาจของผู้ปกครอง ดังนั้นวิธีการรักษาอำนาจของผู้ปกครองจึงสามารถเป็นไปได้ทั้งวิธีการที่เป็นสิ่งที่ดีในสายตาของศาสนาและเป็นได้ทั้งวิธีการที่ชั่วร้ายในสายตาของศาสนา นั่นคือไม่ว่าการรักษาอำนาจจะต้องใช้วิธีการที่ทารุณโหดร้ายหรือความเจ้าเล่ห์หลอกลวงสักเพียงใด ถ้าสิ่งนั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจไว้ได้ ผู้ปกครองก็ต้องพร้อมที่จะกระทำ เพราะความพร้อมเช่นนั้นคือหนึ่งในคุณธรรม (virtu) ที่จำเป็นสำหรับการรักษาอำนาจของผู้ปกครองที่แท้ แต่ในมุมมองกลับกันถ้าเมื่อใดที่ผู้ปกครองสามารถกระทำในสิ่งที่ดีได้ เช่นการใช้ความโอบอ้อมอารี หรือความเมตตาการุณา เป็นต้น แล้วมีผลทำให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจ ผู้ปกครองก็ควรกระทำ และจากเงื่อนไขดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการทำงานของ คุณธรรม (virtu) ที่จะช่วยในการรักษาอำนาจ โดยกำหนดการกระทำของผู้ปกครองบนพื้นฐานของผลสำเร็จคือทำแล้วสามารถรักษาอำนาจไว้ได้มากกว่าที่จะคำนึงถึงวิธีปฏิบัติว่าจะดีหรือสวยงามเพียงใด

คุณธรรม (virtu) เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะช่วยให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จทางการเมืองได้ ทั้งในขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ แต่ถ้าเมื่อใดที่ผู้ปกครองขาดหรือบกพร่องในเรื่องคุณธรรม (virtu) เมื่อนั้นผู้ปกครองก็จะมีโอกาสสูญเสียอำนาจได้อย่างมาก เนื่องจากในความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นพบว่าการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครอง สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งจะมาจากการบกพร่องในเรื่องคุณธรรม (virtu) หรือการใช้คุณธรรม (virtu) ในทางที่ผิดอันนำไปสู่ความผิดพลาดทางการเมืองและทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

การสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองนอกจากจะเกิดจากความบกพร่องในเรื่องคุณธรรม (virtu) หรือการใช้คุณธรรม (virtu) ในทางที่ผิดของผู้ปกครองแล้ว สาเหตุที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจอีกสาเหตุหนึ่งก็คือการที่ผู้ปกครองการถูกโชคชะตา (fortuna) เล่นงาน โชคชะตา (fortuna) ที่เล่นงานผู้ปกครองนี้จะมีขนาดของความรุนแรงแตกต่างกันไปดังที่มาคิอาเวลลีได้แบ่งเอาไว้เป็น 2 ขนาดใหญ่ๆคือ ความรุนแรงและความไม่แน่นอนของผู้หญิง กับความรุนแรงของสายน้ำที่เชี่ยวกราก ซึ่งการรับมือกับโชคชะตา (fortuna) ในแต่ละครั้งนั้นก็ต้องใช้วิธีการที่ต่างกันออกไปตามขนาดของความรุนแรงและความจำเป็นของสถานการณ์ ซึ่งผู้ปกครองที่มีคุณธรรม (virtu) มากพอ ก็อาจจะเอาชนะโชคชะตา (fortuna) ได้ เมื่อใช้คุณธรรม (virtu) ได้อย่างเหมาะสม และโชคชะตา (fortuna) ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของผู้ปกครองที่จะรับมือกับมันได้ แต่ถ้าหากโชคชะตา (fortuna) ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่รุนแรงเกินกว่าที่คุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองจะรับมือกับมันได้ ผู้ปกครองก็มีโอกาสสูงที่จะต้องสูญเสียอำนาจ เพราะสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ และเป็นการต่อสู้กันระหว่างคุณธรรม (virtu) กับโชคชะตา (fortuna) ที่คุณธรรม (virtu) ไม่สามารถรับมือกับความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) ได้ ดังนั้นการสูญเสียอำนาจด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่ยากแก่การแก้ไข เพราะนี่คือสาเหตุที่ยากเกินกว่าที่คุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองจะแก้ไขได้

นอกจากโชคชะตา (fortuna) จะมีผลในด้านการทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้แล้วโชคชะตา (fortuna) ก็ยังมีผลต่อการสร้างสถานภาพและความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองสามารถช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองเหนือผู้อื่นแต่อย่างไรก็ตามความได้เปรียบที่โชคชะตา (fortuna) เปิดโอกาสให้นี้ก็ยังคงขึ้นอยู่กับการทำงานของคุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองด้วยว่าจะใช้ประโยชน์จากโอกาสที่โชคชะตา (fortuna) มอบ

ให้ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นเรื่องของการประสานคุณธรรม (virtu) เข้ากับโชคชะตา (fortuna) เพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้ปกครองมากที่สุด

กล่าวได้ว่าในทุกขั้นตอนทางการเมืองตามความคิดของมาคิอาเวลลี ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ, การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองนั้น ตัวแปรที่จะทำให้ประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการเมืองของผู้ปกครองก็คือคุณธรรม (virtu) ซึ่งเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับมันมาก ถ้าผู้ปกครองเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) และใช้มันได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว เขาก็จะประสบความสำเร็จอยู่เสมอ แต่หากว่าคุณธรรม (virtu) ถูกใช้อย่างไม่เหมาะสม มันก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องล้มเหลวได้ เพราะในทุกช่วงเวลาทางการเมืองนั้นผู้ปกครองจะต้องประสบกับสิ่งที่จะเข้ามาท้าทายอำนาจอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่สามารถควบคุมได้ หรือสิ่งที่ควบคุมได้ยากเช่น โชคชะตา (fortuna) ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องมีและใช้คุณธรรม (virtu) ได้อย่างดีอยู่เสมอ เพื่อการเอาชนะและใช้ประโยชน์จากโชคชะตา (fortuna) ให้เหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละสถานการณ์และให้เกิดผลดีต่อสถานการณ์ทางการเมืองของผู้ปกครองมากที่สุด และจากลักษณะการทำงานของคุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองที่จะต้องปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ต่างๆนั้น สามารถชี้ให้เห็นถึงการที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย